

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DET KONGELIGE

BLAAGAARD-JONSTRUPSKE SKOLELÆRERSEMINARIUM

I

HUNDREDE AAR
(1790—1890).

ET LEVNEDSLØB OG ET LIVSBILLEDE

AF

O. W. TIDEMAND,
SEMINARIETS FORSTANDER.

KJØBENHAVN.

HOS C. A. REITZEL.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1890.

FORORD.

Naar Seminariets halvhundredaarige Bestaaen og dets halvhundredaarige Bestaaen her paa Stedet have fundet deres Historieskriver i Seminariets daværende Forstander, saa synes det mig naturligt og passende, at dets hundredaarige Liv i sin Helhed ikke afsluttes uden en samlet Fremstilling af dets Udvikling fra dets Grundlæggelse indtil Udgangen af dets første Aarhundrede. En samlet Skildring har jeg, som den, det nærmest maatte paahvile, forsøgt i det foreliggende Omrids. Foruden at støtte sig til de ovennævnte Arbejder, af hvilke en Del naturligt har kunnet og maattet benyttes, navnlig forsaavidt Fremstillingerne have øst af samme Kilde, støtter det sig væsentligt til Aktstykker og historiske Kjendsgjæringer. Ogsaa L. Koch: den danske Landsbyskoles Historie til 1848 er benyttet paa sine Steder. Hvad der er af mit eget, har jeg bestræbt mig for at fremstille, Sandheden tro i Kjærlighed.

Maatte dette Livsbillede i sine skizzerede Træk da give et beskedent Bidrag til at kaste det rette Lys over Livet og Forholdene her og til at nære den Kjærlighed til

Institutionen, som den føler, den ikke kan undvære, og som ogsaa for den er Livets Kilde, af hvis Kraft den hidtil har følt sig baaret og fremhjulpet, og til hvilken den støtter sit Haab om fortsat Livskraft og velsignelsesrig Virksomhed!

*Jonstrup kgl. Skolelærerseminarium,
den 11te Juni 1890.*

Odin Wolff Tidemand.

Kirkereformationen og Folkeskolen.

Der er sagt og med Rette, at den danske Folkeskole i sit Væsen er Kirkeskole, og vi ville haabe og ønske, at den aldrig i sin Ordning maa falde ud fra sit Væsen, men beholde dette sit Præg, hvorved den nu væsentlig skiller sig fra de nyeste Ordninger af Folkeskolen, der møde os i Holland og i de Lande, hvor Folkeundervisningen i den nyeste Tid er vristet ud af Gejstlighedens Hænder, Belgien og Frankrig.

Naar Religionsundervisning i og for sig maa være et Led i Folkeskolens Undervisning, da dennes Op-gave maa være Menneskets almindelige Uddannelse, i hvilken Religionen er og maa være et integrerende og centralt Moment, saa maa Kristendoms-Undervisning selvfølgelig danne Centrum og Grundlag for Børns Undervisning, der allerede ved deres Optagelse i den kristne Menighed i Daaben ere religiøst bestemte, satte ikke blot i det almenmenneskelige Forhold til Gud ved Fødselen, men i det særegne Forhold til Naadens og Frelsens Fader ved Gjenfødselen

af Vand og Aand som Guds Børn. Derfor er Spiren til den kristelige Folkeskole allerede at søge i Evangeliets Forkyndelse, som det lyder i Matth. 28, 19—20, hvor Ordet, Læren, indvies som den Sejer vindende Kraft, og derfor kan og bør hverken Skolen eller dens Lærere, hvem Opgaven er stillet ikke blot at undervise og opdrage et Menneskebarn men et Guds Barn, ikke uden at svigte og forfejle sin Opgave undlade at bygge sit Arbejde paa det samme Ord, hvorpaa Kirken, hvis Medlemmers aandelige Væxt Skolen har paataget sig at udvikle, er grundet, og hvorfra den henter sin Kraft til at voxte sin guddommelige Væxt til Ham, som er Hovedet.

Det kan selvfølgelig ikke være Opgaven for dette korte Omrids at ville følge Skolen tilbage til dens første Oprindelse. Medens vi ganske vist i den gamle Kirkes Katekumenundervisning have et Tilknyningspunkt til Folkeskolens Kristendomsundervisning, om denne end nærmere slutter sig til den nuværende Konfirmandforberedelse, saa er det dog først paa et senere Stade, at der kan være Tale om et ordnet Folkeskolevæsen, en ordnet Folkeskoleundervisning. Først hvor den Enkeltes Værd bliver anerkjendt, først hvor den personlige Frihed ikke længere tør overses, men faar Betydning som en Faktor, der maa tages med i Beregningen, først hvor det gaar op for Bevidstheden, at det er til Frihed, Kristus har villet udløse os og ikke til blind Trællelydighed under den verdsliggjorte Kirkes Aag, men dog heller ikke til en lovløs og ubunden Frihed, men til Retfærdighedens

Tjeneste, saa at vi ere den Lærdoms Form, som vi have annammet, lydige af Hjertet, kan der være Tale om en saadan Omsorg for den enkelte, en saadan Følelse af Forpligtelse for Samfundet til at tage sig af den enkelte, som den, Samfundet har vist og viser ved at faa ordnet en Folkeundervisning og indrettet et offentligt Skolevæsen.

Den Tid, da Øjnene, som til ingen anden Tid, aabnedes for Betydningen af et kristen, Menneskes Frihed, var som bekjendt den lutherske Reformations-tid; det vil derfor være naturligt i korte Omrids at skildre Folkeskolens Tilstand paa denne Tid og den store Reformators og hans Samtidiges Forhold til den.

Luthers Betydning for og Forhold til Folkeskolen.

Naar man har ment, at Luthers Virksomhed og Betydning for Skolen væsentlig gjælder den lærde Skole og ikke Folkeskolen og navnlig har støttet denne Mening til hans Fordring til og Anbefaling af Bibelens Læsning i Grundsproget, ligesom at han i det hele stærkt anbefaler de gamle Sprogs Studium, saa har dette ganske vist tildels, men ogsaa kun tildels sin Rigtighed. Og naar han i sin Opfordring til Raadsherrerne i alle Stæder i Tyskland til at holde og oprette kristelige Skoler vistnok navnlig har den lærde Skole for Øje, saa er det dog ikke udelukkende denne, der svæver ham for Tanken: tvertimod er denne Op-

fordring væsentligt bleven Grundlaget for Folkeskolen.

Grundlaget for denne er væsentligt lagt dels ved Luthers Udgave af de 10 Bud, Troen og Fader-vor, de tre Ting, det er nødvendigt for et Menneske at vide, hvad han skal gjøre og ikke gjøre for at blive salig, hvad der skal hjælpe ham til at gjøre det (Troen) og hvor han skal søge og hente Kraften dertil (Bønnen), hvortil han senere føjede de andre Stykker, der nu danne Katekismus, og dels hans Bibelovertættelse fra 1521—34. Herved vandt Pædagogiken to store Fordele. Modersmaalet faar sin Berettigelse i Skolen, Grundlaget for hele Undervisningen bliver bibelsk. Egentlig pædagogiske Værker har han ikke skrevet siden. Der findes ypperlige Vink og Tanker i hans Prædikener, Postiller, Bibel- forklaringer, Bordtaler og Bønner. Retfærdiggjørelsen af Troen og det Guds Ord, paa hvilken denne grunder sig, der er Midtpunktet for hans reformatoriske Virksomhed, er ogsaa Midtpunktet for hans pædagogiske Virksomhed, som det er udtalt i hans Skrift »til den kristelige Adel i den tyske Nation» 1520. Han fordrer for den enkelte religiøs Undervisning og Opdragelse, for at han kan tilegne sig Frelsen med Kundskab og Forstand, Tilegnelse og inderlig Forarbejdelse af Frelsens Kjendsgjæringer. Hævdelsen af det almindelige Præstedømme maatte naturlig medføre Fordringen af en almindelig Folkedannelse og derefter en Reform af eller Gjennemførelse af den

almindelige Skoleundervisning; ellers vilde dette Forhold blive vildledende, som det viste sig i Karlstads og Gjendøbernes Sværmerier. Derfor skulde de, som ikke vilde lære, ikke staa Fadder, eller stedes til Nadveren, ikke bruge den kristelige Frihed, men henvises til Paven og Djævelen. Kun for et vel skolet Folk kan der være sand Frihed; derfor forlanger han Bibellæsning og en selvstændig Forsken i Skriften, men for at Skriften, Ordet, skal nytte, maa man ikke glemme, at det er kommet ved Sproget og opholdes derved; for Bibelforskningen bliver derfor Læse- og Sprogundervisning af den største Betydning.

For at øve sin Ret og Pligt som fuldmyndige Menighedslemmer kræves et vist Maal af religiøse Kundskaber. Den, der ikke kan de 5 Hovedstykker, maa kastes ud som en Haandværker, der ikke forstaar sit Haandværk. Derfor behøves Skoler til Uddannelse af Lærere. Hermed er tillige Stoffet for Undervisningen givet; Evangeliet er Centrum ogsaa i Undervisningen og bør daglig læses baade i høje og lave Skoler, og han ønsker, at der i hver Stad var en Pigeskole, hvor de kunde høre det dagligt; nu kunne de kun synge og bede, medens ethvert 10 Aars Barn burde kjende Evangeliet, som ikke en Gang de store Bisper og Prælater kjende, og hvor dette ikke raader, skulde man ikke sende Børnene hen; ellers blive Skolerne store Porte til Helvede.

Denne Opfattelse deler ogsaa Melancton i den sachsiske Skoleplan. I de lavere Skoler an-

befales Luthers Katekismus, Lægmandsbiblen, Lærdommenes Lærdom, Bekjendelseshistoriernes Historie, Bønnernes Bøn, Ceremoniernes Ceremonie; derfor skulle vi elske den; især Husfaderen skal læse den mindst 3 Gange dagligt, og de skulle intet have at spise eller drikke, naar de ikke have fremsagt den. Men ogsaa Historien skal læres; thi deraf lærer man Verdensløbet og Guds Undere og Gjerninger at kjende, og det er beklageligt, at ingen har tænkt paa at nedskrive den; derfor ved man ikke noget om os i andre Lande og vi maa hele Verden over hedde de tyske Bestier, der ikke kan andet end føre Krig, æde og drikke, og kaldes da saaledes i al Verden; thi den er et Spejl for Ungdommen til at blive vittig og klog; fremfor alt bør de læse Historie, der ville føre gejstligt og ikke verdsligt Regimente.

Ogsaa Naturhistorien anbefaler han som et Middel til at lære Guds Ords Magt at kjende, medens »Erasmus« glemmer det og ser paa Naturen som en Ko paa en rødmalet Port.

At Musiken ogsaa anbefales, kan paa Forhaand ventes af en Mand med Luthers musikalske Sans og Færdighed; den er jo for ham en Søster til Theologien, en guddommelig Kraft, der jager Sorg paa Døren, og som Satan ikke kan lide, hvorfor en Skolemester maa kunne synge; thi ellers giver Luther ikke en Hvid for ham. For Fuldstændigheds Skyld og for Sammenligning med Nutidens Skoler skal kun tilføjes, at ogsaa for Gymnastikens Betydning har Reformatoren havt Øie, idet han er en Talsmand for Rid-

derspillet, der giver Sundhed og dygtige Lemmer; dette sidste naturligvis kun med den højere Skole for Øje.

Og som Luther var fuldkommen klar over og paa det Rene med det Stof, der skulde meddeles, saa var han det ikke mindre med Hensyn til Formen for Meddelelsen af Stoffet. Vi have et Billede heraf i hans lille Katekismus, der virkeliggjør Fordringen: ikke mange Ting, men meget, hvorfor han ogsaa skrev den. For at forebygge Forvirring opstiller han den rigtige Grundsætning, at man ikke skal drive mange Slags paa en Gang, og anbefaler Læreren at blive ved den ene Form, saaledes som det ses i Gjentagelsen af Indledningsordene: vi skulle frygte og elske Gud osv. til Forklaringen af hvert enkelt Budord, og af Forklaringerne til de tre Troesartikler; hans Grundsætning er: ikke meget læst, ikke mange Bøger læst, men godt og ofte læst; thi man bliver ikke lærd ved at læse mange Bøger eller meget, men ved at læse gode Bøger og ofte, hvor lidet det saa end er. Han holder paa Anskueligheden i Undervisningen, f. Ex. i Tredelingen: Buddene vise os Menneskets Sygdom, Troen Lægemedlet, Bønnen, hvor man skal hente Lægen; han hylder Folkelighed, Simpelhed og Barnlighed, som den møder os i hans Julesalme »Fra Himlen højt kom Budskab her«, eller naar han fremstiller Troen som den, der har to Poser, i den ene sidder Stykket, vi skulle tro, Fordærvelsen ved Adam, Rom. 5, 12, i den anden Retfærdiggjørelsen ved Jesus Christus,

Rom. 5, 18. Joh. 3, 16, eller Kjærligheden som den, der ligeledes har to Poser; i den ene sidder Fordringen, at vi skulle tjene hverandre Rom. 13, 8, i den anden Fordringen, at vi skulle gjerne lide og taale alt ondt 1 Joh. 3, 16. Han minder i det hele om, at, som Kristus maatte blive Menneske for at drage Menneskene til sig, saaledes maa vi blive Børn, dersom vi ville, at Børnene skulle komme til os. Ogsaa den gradvis fremskridende Undervisning finder en varm Talsmand i Luther, som anbefaler 3 Trin i Undervisningen, at Ordene memoreres med de smaa, Ord for Ord, Sætning for Sætning, og dernæst gennemgaaes og forklares Betydningen — Sag og Ordforklaring — og at der saa endelig gaas over til den store Katekismus.

Imod Nutidens ofte kun altfor slappe Disciplin og bløde Opdragelse anbefaler han en alvorlig Skoletugt med Ord, der vel lyde haardt og strængt, men vel nærmest ere Udtryk for hans varme Kjærlighed til den Slægt, han ogsaa vil gjøre alt sit til at frelse. Han minder om det hellige Ord, at »hvem Herren elsker, den revser han« (Hebr. 12, 6), naar han siger: den, som skaaner sit Barn, hader det. Han kalder det en Barmhertigheds Gjerning, som Gud vil lønne, at have en god Kjep i sin Haand til dermed at smøre Tyende og Børn, en aandelig Salve for den Sjælesygdom, som kaldes Ulydighed mod Fader og Moder, men minder ogsaa om, at man skal straffe saaledes, at Æblet er ved Siden af Riset og Stokken »Blid« ved Siden af Stokken »Ve».

Det mangler heller ikke paa Advarsler mod at overbebyrde Børnene. Af disse korte Træk vil det ses, at hvad der rører sig i Nutiden af pædagogiske Spørgsmaal og Tanker ogsaa med Hensyn til Folkeskolen, er Spørgsmaal og Tanker, der, om de end ikke ere komne til fuld Klarhed for Reformatoren eller ere blevne Gjenstand for alsidig Drøftelse, dog have bevæget sig hos ham og have fundet deres rette Vurdering af ham, der, som man maaske vil indvende, i meget nærmest har tænkt paa, hvad vi ville kalde den lærde Skole, navnlig naar han saa stærkt betoner Sprogundervisningen, men heller ikke sjælden bestemt tænker paa Folkeskolen. Man hører ham saaledes imødegaa den Indvending, man ogsaa i den Tid har hørt, naar Forældre paamindes om at sende deres Børn i Skole: Hvem kan undvære sine Børn saalænge og opdrage alle til Junkere? de maa passe Huset og Arbejdet der. Ja, men det er jo ikke min Mening, at man skal oprette saadanne Skoler, som de før have havt, hvor en Dreng sad 20 eller 30 Aar over Donat og Alexander og dog ikke lærte noget. Nu er Vinden bleven en anden, og nu gaar det anderledes til. Min Mening er, at man skal lade Drengen gaa en Time eller to om Dagen i saadan en Skole og ikke desto mindre passe Huset og lære et Haandværk og, hvad man nu ellers vil, den øvrige Tid af Dagen, saa at begge Dele kunne gaa, det ene med det andet; thi Børnene have jo Ungdommen og kunne jo vente. De bruge jo dog ti Gange saa megen Tid ellers til at kaste med Køller, spille Boldt, løbe og gjøre

Kommers. Og saaledes kan jo ogsaa et Pigebarn nok faa saamegen Tid, at hun kan gaa en Times Tid om Dagen i Skole og dog godt passe sin Gjerning i Huset; hun spilder vistnok mere Tid med at sove, danse og gaa til Lystighed. Nei det, der mangler, er, at man hverken har Lyst til eller er alvorlig nok til at opdrage Ungdommen og hjælpe paa Verden med den. Djævelen ser langt hellere grove Klodse og udygtige Folk, at det ikke skal gaa Menneskene saa godt her paa Jorden. *)

Og naar han taler om Skoletvang, som man jo i Nutiden har ment ikke at kunne undvære selv i Stater med en fuldkommen fri Forfatning, og den finder en varm Forsvarer i ham, saa ses det ogsaa, at han ikke blot tænker paa den lærde Skole, men ved bestemt at skjælne imellem denne og den Skole, hvorom her er Tale. Han siger saaledes i sin »Predigt dasz man die Kinder zur Schule halten solle. Anno 1530: Jeg holder for, at det er Øvrighedens Pligt at tvinge Undersaatterne til at holde deres Børn til Skole, især dem, hvorom der er talt ovenfor. Thi det er Øvrighedens Pligt at opretholde de ovennævnte Embeder og Stænder, saa at der altid er Prædikanter, Jurister, Sognepræster, Skrivere, Læger, Skolemestre og deslige; thi man kan ikke undvære dem. Og kan den tvinge Undersaatter, som ere dygtige dertil, til at bære Spyd og Bøsse og løbe paa Murene,

---

*) Dr. Martin Luthers Schrift an die Bürgemeister und Rathsherrn aller Städte Deutschlands, dasz sie christliche Schulen aufrichten und halten sollen. Anno 1524.

og gjøre mange andre Ting, naar man skal føre Krig, hvormeget mere kan og skal den ikke her tvinge Undersaatterne til at holde deres Børn til Skole? thi her er en endnu værre Krig mod den lede Djævel, der omgaas med hemmelig at udsuge Stæder og Fyrstendømmer og blotte dem for dygtige Folk, indtil han faar Kjærnen udboret, og der kun er den tomme Bælg tilbage, kun taabelige unyttige Folk, hvormed han kan drive ligesaa meget Gjæk, som han vil. Naar Tyrken tager hvert tredie Barn i sit Rige og opdrager det, hvortil han vil have det, hvormeget mere skulde ikke vore Herrer have Ret til at tage nogle Dreng og sætte dem i Skole? man tager dem jo ikke fra Forældrene, men opdrager dem til deres eget Bedste og til fælles Nytte. Er Faderen fattig, saa lad ham faa Understøttelse og Hjælp af Kirkens Gods. Paa den Maade redder man ikke de Afdødes Sjæle af Skjærsilden; men man hjælper baade de levende og de kommende Slægter, som endnu ikke ere fødte, til at de ikke komme i Skjærsilden, men blive udløste fra Helvede og kunne fare op til Himlen, og de levende til at faa Fred og Ro.

Ja om Luther ganske vist nærmest har den lærde Skole og den Dannelse, den giver, for Øje og Tanke, saa mangler det dog ikke paa Vink om, hvilken Betydning Folkeskolen har, ligesom han heller ikke mener, at den Undervisning, den lærde Skole giver, er uden Betydning, naar han f. Ex. bemærker, at naar en saadan Dreng, der har lært Latin, siden efter lærer et Haandværk eller bliver Borger, saa skader

saadan Lærdom ham heller ikke i hans Næringsvej; thi han kan bedre styre sit Hus, ikke at tale om, at man i ham har en Reserve, hvis og hvor det behøves, til Præstegjæringen. Men paa samme Tid roser han Folkeskolen, som ved sin Undervisning i Læsning i Forbindelse med de mange Bøger i Modersmaalet har gjort det muligt, at Kvinder og Børn nu kunne lære meget mere af tyske Bøger om Gud og Kristus, end alle Universiteter, Stiftelser, Klostere, Pavedømmet, ja hele Verden have kunnet før ham. Han fremhæver videre, at dersom man og navnlig Fyrsterne ikke vil hjælpe til, at begge Dele blive rigtigt indrettede, baade Drengeskole og Højskoler, o: Universiteter, saa ville Følgerne snart mærkes. Man lærer ogsaa at kjende, hvad der væsentlig lærtes i Folkeskolen, naar han søger Grunden til, at saa faa studere, i Gjerrighed og Vindesyge og siger: Bryd dig ikke om, at en saadan gammel gjerrig Knast nu til Dags foragter Kunsten saa dybt og siger: Naar min Søn kan skrive Tysk, læse og regne, saa kan han nok; jeg vil have, at han skal være Kjøbmand. Vi se deraf, at det, der væsentligt dreves i Drengeskolen (Folkeskolen), var Regning, Skrivning og Læsning, hvorfor vel ogsaa endnu i vor Tid den almindelige Benævnelse paa Førstelærerne ved Drengeskolen i Kjøbstæderne i Sønderjylland efter tysk Mønster var »Skrive- og Regnemester«, medens Læreren ved Pigeskolen var Kantor. Han hævder ogsaa Skrivningens Betydning flere Steder og paa forskjellig Vis. Man hører igjennem disse Ytringer Tanker, som heller ikke ere

fremmede for Menigmand i vor Tid. Han siger f. Ex.: Nogle mene, at en Skrivers Gjerning er en let og ringe Gjerning; nej, mene de, det kan man kalde Arbejde at ride i Harnisk, lide af Hede, Frost, Støv, Tørst og anden Besvær. Ganske vist er det sandt, at det vilde være ham svært at ride i Harnisk; men han gad dog nok se den Rytter, der kunde sidde stille en hel Dag og se i en Bog. Spørg en Skriver, Præst og Taler, hvad det er for et Arbejde at skrive og tale; spørg en Skolemester, hvad det er for et Arbejde at undervise og opdrage Drengbørn; ganske vist er Pennefjederen let, og der er intet Stykke Haandværkstøi saa let at skaffe som Skriverens; thi han behøver alene Gaasefjederen, som han finder allevegne gratis; men det er alligevel det bedste Stykke paa Legemet (Hovedet) og det ædleste Lem (Tungen) og den højeste Gjerning (Talen), der maa holde for og arbejde mest, medens det hos de andre er Næve, Fødder og Ryg eller saadanne Lemmer alene, der maa arbejde, og saa kunne de dertil synge lysteligt og spøge frit, hvilket en Skriver nok skal lade være med. Tre Fingre gjøre det, siger man om Skriveren; men baade Legeme og Sjæl arbeide med. Han kan heller ikke lade være at ironisere paa sin humoristiske Maade om Ringeagten for Skrivekunsten hos dem, hvis Lyst bestaar i at være Rytter og hænge med to Ben over en Hest. Han siger saaledes: Man finder ogsaa nogle Narre, der mene, at Navnet Skriver er neppe værd at nævne eller høres; naa, bryd dig ikke derom, men tænk: de gode Svende maa ogsaa

have nogen Fornøjelse og Morskab. Lad dem dog have den Fornøjelse; du bliver dog alligevel en Skriver for Gud og Verden. Hvor meget de skraale, saa ser du dog, at de tvertimod ære Pennen allermest, sætte Fjederen allerøverst ovenpaa Hat og Hjelm, som vilde de dermed give tilkjende, at Pennen var det øverste i Verden; uden den kunde de ikke gaa rustet til Kamp eller vandre sikkert om end sige skraale saameget. Der ses det altsaa, at de sætte vort Haandværkstøj, den kjære Pen, øverst, og det er jo ikke mere end, hvad billigt og rimeligt er, medens de binde deres eget Haandværkstøj, Sværdet, ved Lænden; der hænger det godt og passer ogsaa godt til deres Gjerning; paa Hovedet vilde det ikke rigtigt passe, der maa Fjederen sidde.

Vi se altsaa, hvilken Betydning Luther tillægger Skolen; som oftere fremhævet har han i disse Smaaskrifter ganske vist væsentlig tænkt paa det, der maatte ligge ham, Reformatoren, nok saa meget paa Hjertet som Folkeskolen, den lærde Skole. Det gjaldt jo at skaffe Folket Lærere, der kunde forkynde den sunde og sande Lærdom, der altsaa maatte beredes dertil navnlig ved saadanne Kundskaber, der kunde sætte dem i Stand til at øse af Lærdommens Kilder selv og at prøve andres Forkyndelse. Men selv herigjennem have vi dog set, at der ved Siden af disse Dannelsesanstalter, som her maaske fortrinsvis kaldes Skoler, bestod en anden Dannelse, der maa være erhvervet i tilsvarende Indretninger med et mere begrænset Formaal og beregnet paa en anden Virke-

kreds. Naar Reformationen saaledes ganske vist ikke kunde bygges paa Folkeskolen, selv om der paa dens Tid bestod en Undervisning for det menige Folk, der dengang som hidtil i de ærkekatholske Lande lededes af Gejstligheden, forsaavidt den da ikke er bleven den frataget, saa maatte Ordningen af Folkeskolen blive en naturlig Følge af Reformationen og dens nødvendige Frugt, hvis den da ellers skulde vise sig livskraftig, hvilket jo ogsaa ses af det Middel, som med Guds Velsignelse i mange Maader har holdt Folkeskolen oppe, hvor den blev brugt paa rette Maade og af troende Lærere, den lille Katekisme. Og om den ogsaa fremkom 12 Aar efter Reformationens Begyndelse, maatte den dog have Arbejder som Biblens Oversættelse i Modersmaalet at støtte sig til og kunde ogsaa i det følgende Aar 1530 blive en om end beskedent Støtte for, at Bekjendelsen kunde med Frugt fordre Anerkjendelse som et Udtryk for det menige Folks Tro.

Den danske Folkeskole under og efter Kirke- reformationen.

Man fejler vel neppe, naar man tænker sig Tilstanden i Norden og da navnlig for vort Vedkommende i Danmark, hvad Folkeskolen angaar, omtrent som i Tyskland; i hvert Fald er der ingen Grund til at tænke sig den væsentlig bedre. Efter Luthers forskjellige Udtalelser, vi nylig have hørt, hvorefter der altsaa, naar man ogsaa ved Skolen væsentlig maatte

tænke paa Lærdomsskolen, har bestaaet Skoler i Tyskland, hvor Undervisningen navnlig drejede sig om Læsning, Skrivning, Regning og Bønner, ikke egentlig som vi nu tænke os Kristendomsundervisningen, kunne vi saaledes ikke andet end tænke os, at der ogsaa her i Landet har bestaaet saadanne Skoler med samme Formaal, og i hvilke Undervisningen blev drevet i samme Omfang. Derfor, som man i det Hele ikke kan tænke sig, at Kirkeforbedringen, der indførtes med den tyske Kirkereformation for Øje, kunde indføres, uden at den her som i Tyskland i det mindste for en Del tog Skolen med og søgte at frigjøre ogsaa den, saa har vist nok Reformationen ogsaa havt nogen om end ikke stor Indflydelse paa Folkeskolen, medens her hjemme Lærdomsskolen blev det, man mest drev paa.

Det mangler saaledes heller ikke paa Bestemmelser herom i Kirkeritualet, hvor det Blad LXXI hedder: Landsogne, som ligge noget nær Kjøbstæderne, skulle tage sig Sognedegne af Skolerne, de lade dem faa den vanlige Rente for en Hjælp at studere med. Dog de Sognedegne, som nu bo udi samme Sogne, de beholde dem i deres Tid. Saa skal Sognedegnen undervise det unge Bondefolk udi Børnelærdommen Katekismo een Sinde om Ugen udi Sted og Stund, som Sognepræsterne dem foreskrive; thi alle Landsdegne skulle herefter ligesaa lære Børnelærdommen, og dersom de dertil ikke ere bekvemme, da maa de og ikke være Sognedegne.

Der var da saaledes sørget for Ungdommens

Oplærelse i Kristendommen; at det imidlertid ikke er blevet staaende alene derved, tør vel sluttes af Bestemmelserne i danske Lovs 2 Bog, 17 og 18 Kp. I Kap. 17, der handler om Superintendenterne, der ere de rette Bisper i Kirkerne, nævnes i Art. 1 iblandt dem, som Superintendenten skal have under sig, »Skoletjenere« ved Siden af Degnene, og da der senere i Art. 10 gjøres Superintendenten til Pligt at »de skulle og besøge alle Børneskoler, de smaa og store, naar de komme til Kjøbstæderne at forfare, hvorledes Skoletjenerne staa deres Embede for«, saa kan der vel ikke være nogen Tvivl om, at hvad vi nu kalde Almueskolen, Folkeskolen, er indbefattet i hvert Fald under de smaa Skoler, medens man vel nok maa tænke paa Latinskolerne ved de store, i hvert Fald ikke kan tænke paa dem ved de smaa Skoler. Skoletjenere maa vel altsaa her forstaaes ogsaa om Lærere ved Folkeskolen og ikke blot om Lærerne ved Latinskolen. Dette synes ogsaa yderligere at stadfæstes ved Bestemmelserne i samme Bogs 18 Kap. 13 og 14 Artikel, hvor det hedder: alle Pugeskoler skulle være aldeles afskaffede. Skrive- og Regneskoler skal Øvrigheden i Kjøbstæderne forordne og forsørge, og skal Forstanderne for samme Skoler og Sognepræsten have Tilseende med, at Børnene i Guds sande Frygt oplæres; Skolemestrene skulle af Sognepræsten overhøres, førend dem saadanne Skoler betroes. De skulle og lade deres Disciple fremkomme for Provsten i Kirken og af hannem overhøres, naar den aarlige Visitats sker. I Bestemmelsen

om Pugeskolernes Afskaffelse ligger vel baade en Antydning af, at der har været sørget for det menige Folks Oplysning paa denne, som det synes, ikke mere tilfredsstillende Maade, og tillige af, at man nu har begyndt at indføre en regelmæssig Undervisning under Statens og Kirkens Tilsyn, som væsentlig efter Navnet Skrive- og Regneskole (se ovenfor S. 12) omfatter, hvad der af Reformationen var erkjendt som den nødtørftigste, men ogsaa nødvendige Kundskab for alle. Herved synes der altsaa i Kjøbstæderne at være sket en Sammensmeltning af Degnens og Lærerens Gjerning, hvilket som bekjendt først skete længe efter paa Landet. Det har sin Interesse at lægge Mærke til, at den Prøve, Skolemestrene skulde underkaste sig før deres Ansættelse, som vistnok i mer end Mands Minde har været noget ukjendt her i Landet, indtil vore Dage har holdt sig i Slesvig, hvor den endnu stod i Kraft til 1864, som en Prøve, Provsten, i de adelige Distrikter Biskoppen, Generalsuperintendenten, skulde holde med hver Lærer, der blev kaldet til Embede i vedkommende Provsti, og hvor den navnlig under de daværende Forhold havde sin Betydning, ligesom det selvforstaaelig havde sin Interesse for Provsten ved en længere Samtale, der jo ikke nødvendigvis behøvede at have Form og Præg af en Prøve eller Examen, at lære den Personlighed, med hvem han skulde arbejde, noget nærmere at kjende. Det ses ogsaa af Provstedens Indhold, der forpligter Provsten til hyppigt at visitere og examinere Ungdommen i de Skoler, der ere underlagte hans Tilsyn, og omhyggeligt at drive

paa, at denne Ungdom trofast lærer Katekismens baade Ord og Mening, baade, at der har været ordnede Skoler, og hvad der lærtes i dem; man sammenligne hermed Degnens Ed: Jeg N. N. kaldet til at være Degn i N. Sogn svær og lover 1) At jeg vil med al gudelig Flid lære Ungdommen D. Morten Luthers lille Katekismus med sine Ord og Forklaring.

Trods alt dette vare de bestaaende Skolers Antal ringe og utilstrækkeligt endnu i Slutningen af det syttende, ja selv i Begyndelsen af det attende Aarhundrede, uden at man dog deraf kan drage den Slutning, at Almuen voxede op uden anden Oplysning end den, der kunde faaes ved at gaa i Kirke og benytte den sparsomme Undervisning, de kunde faa ved Degnens ugentlige Forklaringer af Katekismen. Men dels var denne Oplysning Hjemmets Gjerning, og dels indskrænkede Undervisningen sig vel kun til Læsning og Skrivning — hvor tarvelig denne sidste har været, endogsaa langt ned i Tiden, kan vel ikke ses nogetsteds bedre end af Kirkebøgerne paa Forloverunderskrifterne — og dels var det vel kun enkelte Egne af Landet, der laa fjernere fra de almindelige store Færdselsveje, hvor Naturens Alvor havde fremkaldt Trang til Læsning og holdt den vedlige, som det vel endnu tildels er Tilfælde den Dag i Dag.

Da Skole og Kirke i hine Tider gik Haand i Haand, saa var det naturligt, at naar der kom Liv i den kirkelige og religiøse Bevægelse, saa maatte det virke tilbage paa Skolen. Saalænge man slog sig til Ro med at høre med til Kirken og med at leve et

ustraffeligt Liv, men ikke havde den levende Følelse af det personlige Ansvar, saalænge kunde man maaske ogsaa berolige sig med, at der var gjort nok, naar Folket ved Degnens og senere Præstens Undervisning i Kristendommen fik Anvisning til at benytte Kirkens Goder og Naademidlerne.

Men da Bevidstheden igjennem den pietistiske Bevægelse i Kirken ikke lod den Enkelte finde Ro i de almindelige Forestillinger med Hensyn til hans Sjæls Frelse, saa maatte det ogsaa virke ind paa Synet af den Enkeltes berettigede Krav med Hensyn til Aandslivets almindelige Fordringer. Derfor se vi ogsaa samtidigt med den pietistiske Bevægelse Skoler fremkomme rundt om i Landet væsentligt ved fromme og nidkjære Præsters Bestræbelser. Og som man udadtil søgte at bringe Kristendommens Lys til dem, der sadde i Hedenskabets Mørke og Dødsskygger ved den ydre Missions Arbejde i Frederik den 4des Tid, saaledes søgte man i Landet selv at gjøre en indre Missions Gjerning ved at sprede Lys i Mørket og navnlig i Kjøbstæderne og da især i Kjøbenhavn at indrette et nogenlunde ordnet Skolevæsen, idet der oprettedes Skoler ved de forskjellige Kirker, først ved Nikolaj Kirke, i Tidsrummet fra 1706—1711.

Men hermed er tillige Stødet givet til ogsaa at gjøre Landalmuen delagtig i disse Goder, og om end Forslaget hertil udgik fra Embedsmænd, der havde været beskjæftigede med at affatte Jordebøger paa de kongelige Godser, de saakaldte Rytterdistrikter, saa skyldtes det dog væsentligt Kongens Liberalitet, at de

oprettedes i det Antal, det skete, 240, 20 paa hvert Rytterdistrikt, og doteredes, som de bleve det, en Udgift, som langt overskred den beregnede. Selve Foranstaltningen synes imidlertid kun at have baaret langsom Frugt. Dels udeblev den Virkning, man vistnok havde ventet af disse Bestræbelser, at de skulde virke som et følgeværdigt Exempel paa Landets Jordrotter, dels synes Undervisningen selv efter de Klager, der vedbleve at lyde over Almuens Vankundighed, heller ikke at have baaret synderlig Frugt. Man søgte da yderligere at hjælpe derpaa med reglementariske Bestemmelser, og der blev udfærdiget den 18. Marts 1721 en Instruktion for Skolelærerne paa Ryttergodset, hvori man sporede mange af de ledende Tanker, der have gjort sig gjældende i den senere, tildels nuværende Ordning af Folkeskolen her i Landet. Saaledes møder os Tanken om Pøgeskolen i Bestemmelsen om den tidlige Skolealder fra det 5te Aar, om Halvdagsskolen, naar Børnene efter det 8de Aar, forudsat at deres Hjælp behøves hjemme, kunne nøjes med at søge Skolen kun den halve Dag, skiftevis Formiddag og Eftermiddag, om Skoletvangen og de dertil knyttede Straffebestemmelser, der efter Tidens Vis blande det kirkelige og verdslige sammen. Læregjenstandene vare naturligvis i første Linie Religion, d. v. s. væsentlig Luthers Katekismus; dog maa Bestemmelserne forvares mod den Opfattelse, at det kun var Udenadslæren; tværtimod, som vi ovenfor have vist, at den Tanke allerede laa Luther fjern, saaledes var den ogsaa fjern

fra Instruksen, der ved forskjellige Anvisninger netop vil raade Bod paa denne Uskik. Til denne Undervisning kom saa Undervisning i Læsning, Skrivning og Regning. Og naar vi have ondt ved at tænke os Fortidens Skolelærer, enten det saa er Latinskolens eller Folkeskolens, hvis vi kan tale om en saadan, uden Ferle og Ris, end ikke paa Gravstenen, saa vare disse Opdragelsesredskaber, thi det var vel som saadanne de helst skulde opfattes, vel ikke banlyste fra hine Skoler, men der var dog henvist til en lempe- lig Anvendelse af dem.

Længe kunde imidlertid ikke Virkningerne udeblive af hine Kongens Foranstaltninger til Oplysningens og Undervisningens Fremme, især da disse maatte tiltale hans Søn og Efterfølger i Regjeringen Kristian 6 og de Mænd, der stode ham nær og ligesom han selv følte sig tiltalte af den samme religiøse Aand. Derfor voxer Antallet af Skoler rundt om i Landet om end med Forskjel i de forskjellige Egne. Men dermed kommer ogsaa Spørgsmaalet naturligt frem: Hvorfra skal man skaffe den fornødne Lærerkraft til at forsyne disse Skoler med? Skjønt Degnene ganske vist flere Steder underviste, altsaa ikke blot indskrænkede sig til Katekismusundervisningen, saa var dette dog ikke den oprindelige Tanke med denne Institution; men det laa nær nok at tænke paa at anvende den til Fordel for den almindelige Undervisning. I de Kommissioner, der bleve nedsatte i den Anledning 1736 og 1737, blev denne naturlige Udvej ogsaa grebet og gjort til Gjenstand for Drøftelse.

Disse Overvejelser førte først til det Resultat, at det skulde paalægges Degnene at undervise event. at holde en Substitut, og at der i større Sogne skulde ansættes Skoleholdere, til hvem der ikke stilledes større Fordringer end, at de skulde forstaa deres Katekismus og Saligheds Orden, kunne regne og skrive sprogrigtigt Dansk og have et godt Vidnesbyrd. Der var vel Uenighed, om Degnene skulde fortrinsvis vælges af Studenternes Kreds, hvortil man i de Tider, hvor Oplysningen kun var sparsom, naturligst var henvist, medens man fra den anden Side gjorde praktiske og paa Erfaringer grundede Indvendinger gjældende herimod. Medens dette Spørgsmaal først fandt sin Afgjørelse senere, blev man af praktiske finantsielle Hensyn enig om at forlange, at Degnene skulde undervise, skjønt, som det vil ses af det foregaaende, der intet indeholdes derom i Loven, og de heller ikke efter deres Ed vare forpligtede dertil.

Kommissionernes Forslag fik ikke længe efter deres Virkeliggjørelse i Forordningen om Skoler paa Landet samt Instruktion for Degne og Skoleholdere. Da det ikke er Hensigten med dette Omrids at skrive den danske Folkeskoles Historie, skal Fremstillingen her indskrænke sig til kun at fremhæve de Fordringer, denne stiller til Lærerkræfterne og deres Antal. Efter denne Anordning overdroges Skoleundervisningen til Degnene, eller hvor de ikke vare skikkede dertil, til deres Substituter. For at blive Degn krævedes der at have været Kollega ved en latinsk eller Lærer ved en dansk Skole. Dygtige Stu-

denter skulde foretrækkes, og naar de i 3 Aar havde været Skoleholdere, skulde de have Fortrinet for alle andre til Degneembeder. Hvor der ingen Degneskoler var og, hvor alle Sognets Børn kunde søge én Skole, skulde der bygges en saadan. Ellers skulde der holdes Omgangsskole. For at blive Skoleholder krævedes de Egenskaber, vi ovenfor saa, at Kommissionen havde forlangt. Skoletvang hævdedes; Undervisningen fik et lidt større Omfang, idet der fjøjedes Bibel-læsning til for de flinkeste Børn. I Virkeligheden bleve Fordringerne dog nedsatte og maatte nedsættes paa Grund af, at man ikke med de slette og knappe Lærerlønninger, der tildels vare en Følge af Bestemmelserne i § 5 i Forordn. af 29. April 1740, der overlod Lodsejerne at bestemme og ligne, hvad Skoleholderne skulde nyde til deres nødtørftige Ophold i Løn og Indkomster, kunde gjøre tilstrækkelige Fordringer til Lærernes Kundskaber, der nu indskrænkedes til Kristendomskundskab, Læsning og at kunne nogenlunde skrive, hvorimod der ikke mere var Tale om Regning. Mange forskellige Aarsager bidroge til, at der ikke sporedes den Fremgang, man havde lovet sig af hine forskellige Forordninger, og kunde Skolelærerne ganske vist ikke fralægge sig al Skylden deri, saa kunde end mindre deres nærmeste Tilsyn, om der ogsaa iblandt Kirkens og Skolens fælles Tilsyn fandtes enkelte Mænd, for hvem Skolen var ikke mindre en Hjertesag end Kirken. Der manglede Lærerne for en stor Del baade det beskedne Kundskabsforraad for at meddele det i Tidernes Løb mere

og mere begrænsede Undervisningsstof, og der manglede dem Lærerdannelse, den Dannelse, der forstaar og formaar baade at benytte Tiden paa den rette Maade, at bringe noget ud af det tarvelige Stof og lægge det til rette for Børnene paa en for dem fattelig og tiltalende Maade, noget der iøvrigt ikke kan forundre, naar man betænker, hvorfra Lærerstandens dengang fik sin Tilgang, Underofficerer, Herskabstjenere, Skræddere o. d. Det var derfor naturligt, at i en Tid, hvor Oplysning og det nyttige var Løsenet og Formaalet, medens i hin svundne Tid snarere virksom Kristendom var Løsenet, Blikket med Beklagelse vendte sig bort fra hine Tilstande og søgte at opdage nye Veie, ad hvilke disse Tilstande kunde forbedres. Historien ved jo ogsaa at nævne flere saadanne Mænd i de højere Samfundsklasser, som f. Ex. Schimmelman og Reventlow, der grebne af de philanthropiske Ideer søgte at befordre og virkeliggjøre disse ved at tage sig virksomt af Undervisningsvæsenet, dels ved at bidrage til, at Stoffet blev udvidet, om ikke meget saa dog noget, dels ved at raade Bod paa de andre Hindringer for Undervisningens Fremme. Den væsentligste Hindring var og blev naturligvis Mangelen paa vel uddannede Lærere til at overtage Almuens Undervisning, uden hvilken alle andre Foranstaltninger til Folkets o: Landbefolkningens Vel vilde falde døde og magtesløse til Jorden, hvorfor der ogsaa maatte være en ligesaa naturlig som nøje Forbindelse mellem de store Landboreformer og Foranstaltningerne til Folkeskolens forbedrede

Ordning, og hvad der staar i Forbindelse dermed. Som Middel hertil havde man udtænkt efter Tysklands Forbillede, der havde faaet oprettet Skolelærerseminarier — allerede i Kiel var der i Forbindelse med Vajsenhuset ved Resk. af 8. Marts 1780*) oprettet et saadant, der naturligvis var udelukkende tysk, saa at man end ikke lærte Dansk der, uagtet det var bestemt til at skulle uddanne Lærere til Slesvig — her hjemme at oprette lignende Anstalter. 1789 skete det første Skridt af Betydenhed i den Henseende, da den store Kommission til Almueskolens Forbedring blev nedsat den 22. Maj. Den kaldte sig for Resten selv med forskjellige Navne, snart »Kommissionen angaaende det almindelige Skolevæsen i Danmark«, snart »Kommissionen for de danske Skolers bedre Indretning«; i Seminariets Kopibog kaldes den oftest slet og ret Skolekommissionen. Dens Opgave var at »udarbejde og forelægge en Plan om det almindelige Skolevæsens Forbedring, forsaavidt Landsbyernes og Kjøbstædernes

---

*) Blev senere ophævet, og først 24. Septbr. 1839 fik Holsten sit eget Seminarium i Segeberg; indtil den Tid var Seminariet i Tønder fælles for Slesvig og Holsten. Aanden var imidlertid ikke udelukkende i hvert Fald ikke altid fjendtlig mod Dansk. Degnen i Forfatterens første Præstekald i S. Jylland var en Kielerseminarist, kunde ikke tale Dansk, men var en meget dansksindet Mand. Frederik d. 6tes Ophold i Kiel havde gjort ham dertil. Frederik den 7de hædrede ham med Danebrogsmændenes Hæderstegn. Modsætningen dannede den anden Lærer i Sognet, en Slesviger, der var uddannet paa Skaarup Seminarium, men var en ivrig Slesvigholstener.

danske Skoler her i Riget angaar, samt en Foranstaltning, der kan bidrage og danne brugbare og duelige Skoleholdere. Kommissionen bestod af Grev E. H. Schimmelmann, Grev C. D. F. Reventlow, Konsejlspræsident C. Brandt, Biskop N. E. Balle, Konfessionarius C. H. Bastholm, Etatsraad F. C. Trant og Magister senere Professor Sevel. Sekretair var M. Lange. Disse skiftede oftere, den sidste var J. Thomsen, Kontrollør ved Bankkontoret i Kjøbenhavn (1810—14). Efterhaanden foregik der dog flere Forandringer i dens Sammensætning, indtil den opløstes 1814. (*Recke.*)

Foruden andre Spørgsmaal, som mindre vedkomme os her, maatte den naturligt søge at komme paa det rene med, hvad der burde høre med til Undervisningsgjenstandene i Folkeskolen, og at tilvejebringe de fornødne Lærerkræfter for at kunne meddele Undervisningen i det paatænkte Omfang, hvilket ikke var ganske ringe — Læsning, Skrivning, Regning, Religion, Historie og Geografi, navnlig Fædrelandets, det vigtigste af Naturhistorien og Naturlæren, lidt Astronomi, Mekanik og Geometri. Herved maatte naturligvis Nødvendigheden af Oprettelsen af en Lærerskole blive klar for Kommissionen. Men da den kun skulde gjøre Forslag, men ikke selv kunde træffe eller udføre nogen Foranstaltning, saa henvendte den sig under 17. Juni 1790 efter i Forvejen at have henvendt sig til flere af Kollegierne om de fornødne Midler til at gennemføre denne Plan, hvis den vandt Kongens Bifald, til Kancelliet med An-

modning om at udvirke, 1) at den kongelige Befaling maatte udstrækkes derhen, at Kommissionen blev bemyndiget til paa Blaagaard at træffe de nødvendige Indretninger til et Seminarium; 2) at den saasart dette var skeet, maatte sørge for, at nogle Lærlinge strax bleve antagne; 3) at som der formentlig vilde udfordres 3 Lærere, to af disse strax maatte antages for at gaa Kommissionen til Haande ved den første Indretning, hver med en aarlig Løn af 600 Rdlr. foruden fri Bolig, nemlig Johan Christian Gebhard Claussen, en kielsk Seminarist og dengang Skoleinspektør ved Lindenberg i Jylland, og Student Hans Vilhelm Riber, Lærer ved Efterslægtsskolen; den første Lærer, der burde være en Mand af Lærdom, mente man burde siden beskikkes; endelig 4) at Kommissionen maatte antage de ringere Betjente ved Blaagaard med en passende Løn. Den kongelige Resolution lod ikke vente længe paa sig; den faldt den 25. Juni 1790 som en Stadfæstelse af de stillede Forslag, og hermed blev saaledes det Skolelærerseminarium grundlagt, af hvis hundredaarige Tilværelse og Virksomhed vi i det følgende ville forsøge at give en kort og sammentrængt Skildring.

Oprettelsen af dette Seminarium blev imidlertid ikke et enestaaende Skridt til Fremme af Folkeundervisningen. Ikke længe efter oprettedes ifølge Forordning af 6. Juni 1794 Seminariet »Bernstorffsminde« (Brahetrolleborg) i Fyn, saa at den danske Stat ved Aarhundredets Slutning havde 4 Skolelærerseminarier, et paa Sjælland, et paa Fyn, et i Slesvig i Tønder,

oprettet af Provst Balthasar Petersen, og allerh. stadfæstet den 17. Novbr. 1788, og et i Kiel, det ældste. Som bekjendt oprettedes der ved Aarhundredets Begyndelse et ikke ringe Antal Seminarier i de forskjellige Landsdele; hertil kom Seminariet i Jellinge 1841; af disse bestaa dog kun 3 foruden det, af hvis Livsudvikling vi nu skulle forsøge at udkaste et Billede.

Det
Blaagaard-Jonstrupske Seminarium.

Seminariet paa Blaagaard.

1790—1809.

Da Kommissionen for det almindelige Skolevæsens Forbedring ved den kgl. Resolution af 25. Juni 1790 havde faaet den foran nævnte Fuldmagt til at indrette et Skolelærerseminarium, blev Blaagaard, der dengang laa uden for Kjøbenhavns daværende Nørre Port, indrettet dertil, og her oprettedes saaledes det første — dengang eneste — danske Skolelærerseminarium. Kommissionen tog med Iver fat paa Arbejdet, kunde allerede under 5. Jan. 1791 andrage om, at Elever maatte antages til Oplærelse, hvortil Kongen gav Tilladelse ved allerhøjeste Resolution af 7. s. M. Hertil føjedes tillige den Bestemmelse, at Prisen, der syntes sat lavt nok iforvejen, nemlig til 50 til 60 Rdlr. aarligt for Kost og Vask, medens Eleverne skulde have fri Undervisning, Lys, Brændsel, Seng og Sengeklæder, skulde sættes lavt, og det manglende tilskydes af Kommissionens Fond, for at ingen ved den høje Betaling skulde afskrækkes fra at benytte Anstalten. Ved Bekjendtgjørelse af 21. Jan.

1791 opfordredes unge Mennesker*) til at melde sig. Betalingen var nu nedsat til 40 Rdlr. aarligt, og den 14. Marts 1791 aabnedes Undervisningen paa Blaa-gaard med 14 Elever under Sevels umiddelbare Bestyrelse og med Clausens og Ribers Medvirkning som Lærere. Efter Vajsenhusets Brand maatte det her en Tid lang dele Bolig med Vajsenhusbørnene, der flyttedes hertil, indtil de 1799 flyttedes herfra uden at have haft anden Forbindelse med Seminariet end Boligen. Ligeledes maatte Seminariet i 1801 efter Slaget den 2. April afgive Plads for 50 indvortes Syge fra Frederiks Hospital, der flyttedes hertil, for at Hospitalet kunde sættes i Stand til at rumme flere af dem, der bleve kvæstede i Slaget. Mere forstyrrende virkede Begivenhederne i 1807. Det var under Ferien, at Fjenden nærmede sig Byen; kun 22 Elever vare tilbage. For disse blev der god Anvendelse. De brugtes dels til at bjerge Seminariets Inventar, af hvilke Sengeklæderne bragtes til Regenskirken og saaledes bleve reddede, medens en Del andet Inventar brændtø med Borchs Kollegium, hvortil det var bragt

---

*) Disse ønskede man helst af Bondestanden, hvilket iblandt andet kan ses af følgende Vedtegning til en af Ansøgerne om at maatte optages paa Seminariet, en Snedkersvend fra Kjøbenhavn: Var han ikke et Kjøbenhavns Barn, oplært i et Haandværk i Kjøbenhavn, og altsaa af det Slags Folk, som vi i Almindelighed ikke maa ønske os, saa vilde hans Ansøgning vistnok fortjene at komme i Betragtning. Men vi vide intet, som for ham skulde gjøre en Undtagelse fra den af Kommissionen vedtagne Grundsætning helst at søge Landsbyfolk, især da der i Aar er nok af disse at vælge iblandt.

eller ødelagdes paa anden Maade; dels til at hjælpe til som Redningsmandskab paa Rosenborg Slot, de kongelige Malerier og Staldmestergaarden under Bombardementet. Derfor lønnedes de af Hofkassen daglig fra den 17. August i 6 Uger med 24 Sk. til Erstatning for Kosten paa Seminariet. Bygningerne bleve udvendigt og indvendigt tilligemed Have og Træer ødelagte af Englænderne, der holdt Blaagaard besat, borttoge Dørene for at bruge dem ved deres Forskandsninger, afbrøde Laasene uagtet Saxtorphs alvorlige Modforestillinger og de fjendtlige Officerers Løfter. Ja endog efter Kapitulationen borttog Fjenden 24 Favne Brænde, som tilhørte Seminariet, 9 Fag Plankeværk, et Stakitværk m. v. og brændte det tilsammen.

Den korte Tid Seminariet, efter at de nødvendige Udbedringsforanstaltninger vare truffene, fortsatte den herved forstyrrede Undervisning, som atter var taget op igjen efter den 1. Oktbr. med de 16 Elever, der ikke havde Slægt og Venner at rejse til og maatte blive i Byen til Englændernes Bortmarsch, dog uden at faa Kosten paa Seminariet, i Stedet for hvilken de fik en daglig Godtgjørelse af 2 Mk., afbrødes dog atter ved ny Forstyrrelse. Af de fransk-spanske Tropper, der kom hertil i 1808, skulde nemlig en Del have havt deres Ophold i Barakker paa Blaagaards Grund, og Seminariets Lokaler skulde anvendes til Feltlazareth for dem. Seminariet maatte da flytte ud og installerede sig først paa »Store Ravnsborg«, siden i en anden Gaard, vistnok Major Delffs, mod en

aa­rlig Husleje af 600 Rdlr. til hver, som dog synes at være godt­gjort Fondet ad usus publicos af Felt­kommissariatet, foruden hvad der maatte betales i Erstatning til Eje­ren af Ravensborg, Kapt. Mohr, fordi Lejligheden ikke var afleveret i fuldkommen Stand, og saaledes gik det til 1809 under stadig Fare for rent at ophæves. Imidlertid besluttedes det at bevare det, dog at det skulde flyttes*) fra Hovedstaden, hvis Nærhed man troede var farlig for Elevernes Sædelighed.

---

*) Udgifterne ved Flytningen af Seminariets Inventar og Lærernes Møbler udgjorde 331 Rdlr. 32 Sk.

Seminariet paa Jonstrup.

1809—1890.

Valget faldt paa Jonstrup, hvor det nu er, og hvor Klædefabrikør Branner i Forening med et Interessentskab drev en Klædefabrik i den nuværende ældre Seminariebygning, som han dengang ejede. Hovedbygningen her tilligemed Have og omtrent 20 Tdr. Land Jord blev nu overtaget af Staten, mod at Interessentskabet fik sin Gjæld til Statskassen, stor 30,000 Rdlr. likvideret, og hertil flyttedes da Seminariet 1809, efterat de nødvendige Bygningsforandringer vare foretagne. Disse synes at være foretagne i mindre Omfang end oprindeligt paatænkt efter Hofbygmester Justitsraad Magens Forslag, der var for dyrt, hvorfor han under 10. April 1809 fik Ordre til at sætte Jonstrup i Stand paa den hurtigste og mindst bekostelige Maade. Senere erhvervedes efter Resol. af 27. April 1811 paa Forslag af Professor Saxtorph af 9. Febr. s. A. nogle Smaalodder ved Kjøb for omtrent 3000 Rdlr. N. V. dels tæt ved dels i Nærheden af Seminariet i Jonstrup Vang; disse Stykker bleve

delte imellem de 3 gifte Lærere. Ligeledes blev der sørget for Beplantning og Læ for Haverne; Professor Saxtorph androg nemlig under 12. August 1850 om, at der maatte blive overladt Seminariet ved Rentekammerets Forsorg 600 Stkr. vilde Æblestammer, sandsynligvis for at Eleverne kunde lære at pøde, og 60 Stkr. bløde Træer fra Ledøje Plantage til Læ for Haven. Andragendet blev bevilget saaledes, at der blev tilstaaet 500 Stkr. Æblestammer, 100 Stk. 2aarige, 400 Stkr. 1aarige fra Frederiksborg Planteskole og de 60 bløde Træer, af hvilke endnu findes nogle enkelte prægtige store Espetræer i det saakaldte Anlæg. Seminariet var saaledes nu lagt bort, om ikke fjernt, fra Hovedstaden i en Afstand af omtrent $2\frac{1}{2}$ Mil derfra i en smuk tiltalende Egn, i umiddelbar Nærhed af store sammenhængende Skovstrækninger, der kun ved en Landevej ere skilte fra Frederiksdals Skove, og ikke langt fra Sønderød, der tildels omgives umiddelbart af en Del af Skoven. Omgivet af Bakker, fra hvilke der haves en vid Udsigt til Roeskilde Domkirke, ligger det lunt og stille, kun noget ubeskyttet mod Vestenvinden, ved en Aa, der før drev en nu nedlagt Vandmølle og har sit Udløb i Roeskilde Fjord. Beliggenheden borte fra Hovedstaden kan jo nok fra Begyndelsen have haft nogle Ulemper. Disse ere dog nu væsentlig afhjulpne, siden der blev Forbindelse mellem Kjøbenhavn og det en halv Mil herfra beliggende Ballerup ved Frederikssundsbanen, og der ved Overpostmesterens velvillige og sagkyndige Ordning af Forholdene er skaffet Seminariet Postforbin-

delse med Ballerup og derved med Kjøbenhavn 2 Gange dagligt, Morgen og Aften. Derved er altsaa dette Seminarium stillet lige med de andre Seminarier her i Landet, hvilke alle ligge udenfor Kjøbstæder. Saavidt mig bekjendt, er dette kun Tilfældet med Seminarierne i Danmark og Norge. Saavel mod Nord som mod Syd, i Sverig, Finland, Sønderjylland, Preussen, Frankrig, Belgien og Holland er det ikke Tilfældet. Det hører til de omtvistede Spørgsmaal, hvor et Skolelærerseminarium helst bør ligge, og navnlig kunde her spørges, om det ikke var til Skade for Seminariet, at det blev forlagt fra Hovedstaden. Jeg for min Del tror, at Seminariet kun kan ønske sig til Lykke dermed. Ganske vist kan der navnlig med Hensyn til Hovedstaden til Fordel for denne anføres den dannende og forædlende Indflydelse, Livet i denne, Benyttelsen af Samlinger og Museer, især den lettere Adgang til Kunsts og Videnskabs Fremstillinger, flersidig Paavirkning af begavede Mænd og Personligheder, kan og maa udøve, hvilket selvfølgelig maa savnes paa Landet. Men man maa i Sandhed kjende lidet til de økonomiske Forhold, under hvilke den vordende Folkeskolelærer maa søge sin Uddannelse, for ikke at sige sig selv, at de Kredse, hvorfra den højere Dannelse skal udgaa, desto værre i Reglen ikke ville være tilgængelige for ham, og at han, hvad andre forædlende Institutioner angaar, vil af økonomiske Grunde være saa godt som udelukket fra at kunne søge dem, der kun ere tilgængelige for Betaling. Tvertimod, han vil i Reglen være nødsaget til at uddanne sig saa tarveligt og

sparsommeligt som muligt; fra de Familier, hvortil han, hvis han ikke er kommen fra eller til særdeles gunstige Forhold, i Reglen vil være henvist, vil, hvor hæderligt de end ellers unægteligt kunne være, ikke let udgaa nogen særdeles dannende Indflydelse paa ham, og en stor Del af de Adspredelser, til hvilke han vil lettest drages og føres, ville vistnok høre til dem, fra hvilke der heller ikke kan ventes nogen sær forædlende Indflydelse eller Paavirkning. Det samme gjælder naturligvis i alt væsentligt om Kjøbstæderne, hvortil endnu kommer den Mislighed, at Uregelmæssigheder af Seminariets Elever strax noteres af den lidet talrige Befolkning, og at paa den anden Side et ret talrigt Elevantal i en saadan By til Tider kan fristes til at indtage en Holdning lige overfor Befolkningen, der ikke kan anses for ønskelig. Da den største Del af Seminariernes Elever desuden faa deres Virksomhed paa Landet og ere udgaaede fra Landbostanden, vil Opholdet paa Landet dels falde dem naturligt, dels have den Fordel, at de ikke forstyrres i deres Forberedelse ved nye uvante Indtryk uden større Nytte, og tillige forberede dem, der ikke før have havt Ophold paa Landet, paa et saadant i Fremtiden. En Fordel, som dog kun vilde være ganske særlig for os her i Landet, vilde Henlæggelsen af et Seminarium til en Kjøbstad have, da det saa blev muligt at kunne med nogenlunde Tryghed benytte den offentlige Folkeskole som Øvelsesskole, forsaavidt Førstelærerne ved Kjøbstædernes Skoler — Indehaverne af de tidligere Kateketembeder — udnævnes af Hs. Majestæt Kongen,

og der altsaa var en Mulighed for, at deres særlige Evner til at lede den praktiske Undervisning kunde komme i Betragtning ved Besættelsen af disse Embeder. At Forholdene her tillige ere ordnede som Internat, viser sig desuden som en Fordel, baade med Hensyn til den indbyrdes opdragende Indflydelse, Eleverne under samvittighedsfuldt Tilsyn øve paa hinanden, og den Kraft, der udgaar derfra til at modarbejde og hindre daarlige Paavirkninger udenfra. Under almindelige Forhold vil det ogsaa her altid kunne kjendes paa Eleven ved hans Afgang herfra, om han har boet paa Seminariet eller hjemme. I Reglen er det ogsaa Tilfældet ved de fremmede Seminarier, at Opholdet er Internat. Dog har jeg i Holland i Nymvegen fundet et Seminarium, hvor hverken Elever eller Lærere boede. Forstanderen, den dygtige Pædagog Rijkens, boede i Byen; Eleverne, for hvilke Regeringen betalte Opholdet, vare anbragte som Kostgængere hos Borgerfamilier i Byen under Forstanderens Tilsyn. Da Seminariet var nyt indrettet, hørte jeg ikke nogen paa Erfaring grundet Mening om Forholdet.

Hvad nu selve Seminariebygningerne angaar, saa bestode disse foruden de nødvendige Udbygninger af en 80 Alen lang og 18 Alen dyb grundmuret og teglhængt Hovedbygning paa to Etager, hvortil sluttede sig paa hvert Hjørne en Fløjbygning, 18 Alen i Kvadrat. I nederste Etage havde Tredielæreren og Økonomen Plads, Eleverne deres Sovestuer med »Flagger« for Vinduerne ligesom endnu den Dag i Dag, Syge-

og Vaskestue, Spisestue, ligesom ogsaa Skolen havde sin Plads der. I øverste Etage var Forstanderens og Andenlærerens Bolig, Lære- og Læsestuerne og Bogsalen med sin dengang kun ubetydelige og lidet værdifulde Bogsamling*). Skjønt det kostede ikke ubetydeligt og var forbundet med stor Besvær, saa lykkedes det dog ikke fuldt ud at indrette de Bygninger, der vare bestemte til andet Brug, til deres forandrede Bestemmelser. Efterhaanden gjorde Følelsen af større eller mindre Ulemper sig gjældende; man savnede et Gymnastikhus, og hertil kom, at under den daværende Trang til Seminarister, blev ogsaa Seminariets Trang til at faa rummeligere Lokaler føleligere. Da det bestemtes, at Seminariet, der hidtil kun havde haft kneben Plads til 50 Elever, skulde udvides til at optage 70 og derover, og dermed en ny Lærers Ansættelse blev nødvendig, krævedes ved denne Foranstaltning tillige en Lærerbolig. Det blev saaledes nødvendigt for at skaffe den fornødne Plads hertil at opføre en ny Bygning. Denne fik sin Beliggenhed mod Nord for Hovedbygningen, skilt derfra ved Gymnastikpladsen, og opførtes i Sommeren 1858 med to Etager og Kjælder under den vestlige Del af Bygningen. I dens østlige Del indrettedes i Stuen Gymnastiksal

---

*) 1811 sendte Overbibliothekar ved det store kgl. Bibliothek Konferensraad Moldenhawer 448 uindbundne Doubletter som Gave til Seminariet. Det aarlige Bidrag hertil fik først en væsentlig Forøgelse, da det i Budgettet for Finantsaaret 1877—78 fastsattes til 600 Kr.

og et Værelse, der benyttedes til Rustkammer, senere som Læseværelse for Elever; i dens vestlige Del en Lærerbolig med Kjøkken i Kjælderen. I den øverste Etages østlige Del indrettedes en Sove- og Vaskestue, i den vestlige Del en anden Lærerbolig. Denne Bygnings Tag og indvendige Del blev imidlertid ødelagt ved Ildebrand den 24. Marts 1889, hvorefter den paany blev gjenopført til samme Anvendelse, men med adskillige Forskjønelser, dels indvendigt af Gymnastiksalen, der blev smukt dekoreret paa Loft og Vægge, da den tillige tjener til Festsal, dels udvendigt ved Anbringelse af et Midtparti, der bryder Façadens oprindelige kjedelige Ensformethed, og hensigtsmæssigere Indretninger f. Ex. af Elevernes Vaskestue, samt Forandringer, der dels skulde sikre mod Ildebrand, dels sikre Beboerne i saadant Ulykkestilfælde, og endelig raade Bod paa den egentlige Bygnings ringe Dybde. Der blev i dette Øjemed opført et Trappehus ved hver Ende af Bygningen med magelig og bekvem Opgang. Lærerboligerne bleve skilte fra Sove- og Gymnastiksal ved en Brandmur; der anbragtes en Kjøkkentrappe for Lærerboligerne, der tillige blev Reservetrappe fra Sovesalene, idet der anbragtes dobbelte Udgangsdøre af Jern fra Sovesalen og Loftet derover til denne Trappe. Der lagdes en Vandledning ind baade til Lærerboligerne og til Elevernes Vaskestue forsynet med elektrisk Ringeapparat, der underretter om, naar Vandbeholderen er fuld. Denne Bygning, der blev indrettet efter Tegning af Arkitekt Gnudtzman, toges i Brug i

Efteraaret 1889, efterat man havde midlertidig hjulpet sig paa anden Maade, uden at Seminariets Undervisning var bleven afbrudt mere end 1 Dag, Dagen efter Branden.

Den oprindelige ældre Bygnings Mangler vare imidlertid blevne saa følelige, at man fandt, at der burde foretages en Forandring ved den. Denne bestod væsentlig i, at Soveværelserne, der før laa i Stuen, henlagdes til øverste Etage, hvor der blev indrettet 3 Sovesale med Syge- og Vaskestue, samt tilige Bolig for den sidst ansatte, da saakaldte femte Lærer. I Stedet for til den tidligere Brug indrettedes nu den nederste Etage til 3 Læseværelser, 2 mod Nord, 1 mod Syd, Spisestue, Bogstue, fysisk Instrumentsamling, samt Skolestue. Denne Ordning er væsentligt bibeholdt kun med den Forandring, at i den nuværende Forstanders Tid Sygestuen, der før laa indeklemt imellem de 3 Sovesale mod Nord, er bleven lagt, hvor Bogstuen før var, og denne hvor Sygestuen før var. Herved er der vundet, at Sygestuen faar Lys og Luft ikke blot fra Nord, men ogsaa fra Øst, at den kan isoleres fuldkomment fra de andre Lokaler og er i umiddelbar Forbindelse med Badekammeret, ligesom den ogsaa har faaet en Ventilationsovn af Bonnesen & Danstrups Fabrik. Ved samme Leilighed blev der ved Siden af den nye Bogstue indrettet et lidet Værelse til Brug for Inspektøren og Lægen, ligesom der ogsaa ved en Deling af den store Musiksal blev indrettet et Værelse

til Elevernes Klædeskabe. Disse havde nemlig før havt deres Plads paa Sovesalene; den nuværende Forstander fandt det imidlertid hensigtsmæssigst, at Sovesalene kunde lukkes om Dagen, ligesom den overvejende Grund dertil, den skadelige Indvirkning af mange Klædningsstykker og dermed forbundne Uddunstninger paa Luftens Friskhed, ligger nær for Haanden. I Forbindelse med disse Forandringer, der væsentligt foraarsagedes ved en Ildebrand, der opstod fra et Elevværelse i nederste Etage den 4. Decbr. 1882 og ødelagde en Del af Forstanderens Studereværelse og henledede Opmærksomheden paa den uheldige Anbringelse af Skorstenene paa Seminariet og en bedre Fordeling af disse og Opførelse af flere nye Skorstene, blev tillige udført en anden ogsaa mod Brandfarlighed rettet Foranstaltning, idet Vaskekjældereren og Bagerovnen, der var anbragt lige under en Lærerlejlighed, hvorfra der kun havde en Udgang, blev bortflyttet derfra og et nyt Vaskehus blev opført for Seminariets vestlige Ende mod Nord. Ved den Lejlighed fik denne Lærerbolig tillige en anden Udgang og saavel denne som Forstanderboligen lettere Adgang til den nye Vandforsyning. Da nemlig Vandforsyningen her, hvor det gjælder at skaffe Vand til c. 100 Mennesker dagligt, hidtil var knap og Vandet ikke ubetinget godt, søgte og erholdt den nuværende Forstander i Aaret 1879 Tilladelse til at forsøge at skaffe fornødent og godt Vand ved en Boring. Denne lykkedes saa vel, at der ved Seminariets vest-

lige Ende skaffedes en boret Brønd til Veje, der giver udmærket godt, om end lidt jernholdigt, og rigeligt Vand, og hvor Tilløbet hidtil ikke har svigtet.

En anden Foranstaltning, som ikke staar i nærmeste Forbindelse med nogen af de enkelte Bygninger, men er af væsentlig Betydning for Seminariet, bør ved denne Leilighed ikke lades uomtalt, Indretningen af Læseværelser for en Del af Seminariets Elever, d. v. s. Værelser til at forberede sig til Undervisningen paa Seminariet og til Examenslæsning. I tidligere Tid var det Skik og Brug, tillige begrundet i Nødvendighed, at Eleverne forberedede sig til den daglige Undervisning paa Klasserne eller Spisestuen, og om Sommeren, naar Vejret tillod det, i det Frie, som det da endnu sker, og vistnok med tilbørlig Forsigtighed er en meget god Maade især for Mennesker, der for den største Del før have bevæget sig meget i fri Luft. Til Examenslæsning havde Eleverne Tilladelse til at leje sig et Værelse udenfor Seminariet. At dette ikke stemmede med god Orden, er indlysende. At den første Maade at forberede sig paa er gjørlig og kan bære god Frugt, har Resultatet og Erfaringen vist her; ligesom den nuværende ældre Slægt, deriblandt ogsaa den nuværende Forstander, ved at tale om de meget beskedne og indskrænkede Vilkaar, baade med Hensyn til Lys, Varme, Rum, Ro og Stilhed, under hvilke man maatte finde sig i at forberede sig til den daglige

Undervisning i Latinskolen. Det kan jo imidlertid ikke nægtes, at, om der ikke behøves alle Bekvemligheder, saa vil det have sin Betydning, at man kan have nogen Ro til saadan Forberedelse. Imidlertid synes der jo ikke at være fuld Enighed om, hvorvidt Fordringen skal stilles. Paa et Seminarium i Belgien har jeg saaledes set hele Seminariets Elever, samtlige Klasser c. 140 Elever, forberede sig i en stor Sal under en Lærers Tilsyn; i Preussen har jeg set dem forberede sig i Hold paa 10 à 12 i en Læsesal; i dette Værelse stode tillige Elevernes Klædeskabe. Hvorom alting er, saa maa dog en saadan Ordning med mindre Værelser til Forberedelse for et begrænset Antal Elever anses for hensigtsmæssigere, uden at alle Klassers Elever nødvendigt maa behøve et saadant Studerekammer. I Erkjendelse heraf søgte i Aaret 1873 Seminariets daværende Forstander, Pastor Driebein, Tilladelse til at indrette saadanne Værelser, og efter forskellige Behandlinger af den Sag fornyedes Andragendet d. 13. August 1875, og Frugten deraf var Opførelsen af en selvstændig Bygning paa en Etage, hvor der indrettedes 12 smaa Værelser til Forberedelsesværelser. I hvert af disse have 2 à 3 Elever Plads til, hvad man ellers kalder Hjemmearbejde. Disse Værelser ere forsynede med Kakkellovne og tarveligt udstyrede med et Bord, 2 à 3 Tabouretter og en Boghylde. Forskjellen mellem den forskjellige Sans for Komfort, Hygge og Orden er den eneste Forskjel mellem dem. Eleverne have

imidlertid Grund til at paaskjønne denne Foranstaltning. Desuden findes i den ældre Bygning et mindre Værelse til samme Brug, der benyttes af Seminariets 3 Opsynsmænd, ligesom der ogsaa i den saakaldte nye Bygning fandtes 2 saadanne Værelser. Da man for Brandsikkerheds Skyld ikke ansaa det for rigtigt at indrette saadanne Værelser i den nye Bygning, ere disse for Øjeblikket gaaede tabt for Seminariet. Man haaber imidlertid at kunne faa dem indrettede paa andet og hensigtsmæssigere Sted i den nærmeste Fremtid. Med sine ganske vist let paaviselige Mangler frembyde dog Seminariets Lokaler et ret tilfredsstillende Opholdssted for Eleverne, ligesom ogsaa Sundhedstilstanden iblandt dem hidtil ikke har givet væsentlig Anledning til grundet Klage over hygiejniske Mangler ved Lokalerne. Opholdet imellem Læsetimerne, hvor Eleverne som oftest forlade Lokalet, og deres livlige Færden udenfor Læsetiden til forskellige Tider af Dagen og den deraf følgende hyppige Luftfornyelse bidrage vel ogsaa deres hertil. Hertil maa endnu føjes, at siden 1884 rengjøres samtlige Lokaler, baade Sovestuer, Klasse- og Læseværelser dagligt, medens tidligere dette skete 2 Gange ugentligt. Dette Arbejde tilligemed alt andet forefaldende Hus- og Gaardskarle-Arbejde samt Kakkelovnsrensning med Indfyring og Forsyning med Brændsel besørger af den ved Seminariet ansatte Betjent. En saadan blev allerede antaget fra Seminariets Oprettelse, fra hvilken Tid formodentlig den daglige Benævnelse paa Stillingen »Portner« skriver sig. Den

nuværende Betjent Jørgen Frederiksen blev antaget fra den 1. Jan. 1880.

Seminariet som Kostskole.

Naar man ved Seminariet ikke nærmest tænker paa de døde Mure, men paa dem, for hvis Skyld disse Bygninger ere rejste, dem, der skulle dannes til at være levende Stene i den store Bygning, vi kalde den danske Folkeskole, saa vil det vel ikke være uden Interesse i korte Omrids at lære at kjende, hvorledes og under hvilke Betingelser denne Dannelse udvikler sig, og dette Liv føres og er ført fra den tidligste Tid indtil Nutiden.

Som det ovenfor er meddelt, er Seminariet ordnet som Internat med et Konvikt, Samliv, hvor Medlemmerne, her altsaa Eleverne, faa deres Forplejning. Denne Ordning var allerede truffen fra Begyndelsen, da der blev bestemt, at de 20 til 30 dueelige unge Mennesker af Borger- og Bondestanden, der skulde optages helst i en Alder af 18 Aar og skulde blive paa Seminariet 2 à 3 Aar, skulde have fri Undervisning, samt Bopæl, Lys og Brændsel, Seng og Sengklæder, men betale 50 til 60 Rdl. for Kost og Vask aarligt, hvilket dog senere blev nedsat til 40 Rdl. Til at besørge Elevernes Bespisning og Vask blev en Økonom antaget. Kosten bestod i Smørrebrød og en Pægel kogt Mælk til hver om Morgen en tilligemed kogt Vand, om nogen maatte ønske det; om Aftenen Smørrebrød, tildels belagt med Kjød og

Ost; om Middagen to Retter sund og god Mad; Frugt og Grønt som Tilmad skulde efter Omstændighederne gives jævnlig. Paa Højtidsdagene, navnlig Stiftelsesdagen, maatte Kosten være noget bedre end sædvanligt. Med Hensyn til de Syges Bispisning maatte Økonomen rette sig efter Lægens Anordning. Paa Spisestuen, hvor bestandigt under Maaltidet en af Økonomens Folk, helst en Mandsperson, maatte være tilstede, maatte godt dagligt Øl ikke savnes; herfor betalte Eleverne 10 Rdl. hvert Fjeringaar. Foruden fri Bolig, Brugen af en Have og Græsning samt 50 Rdl. til Brændsel erholdt Økonomen en Understøttelse eller Tilskud af det Offentlige, først 12 Rdl. for hver, siden 1796 16 Rdl. 32 Sk.; 1806 sattes Betalingen til 64 Rdl. som Enhverselv havde at udrede. Kontingentets Størrelse har imidlertid været underkastet flere Forandringer efter Varernes Prisforandring; og Seminariets Arkiv har Overflødighed af Andragender fra Økonomer om Tillæg, begrundede i Tidernes Dyrhed og ledsagede med Forsikringen om, at de ere i Bund og Grund ruinerede, hvis de ikke faa Tillæg og Erstatning af flere Tusinde Dalere, da de have sat al deres Formue overstyr. Han kunde ligesom nu opsiges med et halvt Aars Varsel. Den nuværende Økonom M. Castberg er antaget fra 1. Oktbr. 1885.

Disse Bestemmelser samledes og bestemtes nøjere, senest i et Reglement ved Økonom Gehls Overtagelse af Posten som Økonom. Spisetiderne fastsattes til Kl. 7 om Morgenen, Kl. 12 om Middagen og Kl. 5 om Eftermiddagen, samt Kl. 7 om

Aftenen, med den udtrykkelige Tilføjelse, at en halv Time, efter at Spisningen var endt Morgen, Middag og Aften, men et Kvarter derefter om Eftermiddagen havde Ingen for den Gang Ret til at fordre Spise, uden forsaavidt Opfyldelsen af nogen Pligt maatte have forhindret en eller flere i at være tilstede i rette Tid. Der bestemtes nøjere, hvilke Retter der passende kunde gives de forskjellige Dage, samt at der skulde gives 4 Stykker bart Smørrebrød om Eftermiddagen, derimod efter Behag Morgen og Aften, dog at de 4 Stykker om Aftenen skulde være belagte dels med Ost dels med Kjød. Der bestemtes, hvilke Højtidsdagene ere i denne Henseende: de tre store kirkelige Festdage, Stiftelsesdagen, Kongens Fødselsdag, og de Dage, der den Gang holdtes Afgangsexamen, tillige at der Jule-, Nytaars-, og Mortensaften, samt Aftenen paa Stiftelsesdagen og Kongens Fødselsdag skal gives Eleverne Steg, Kage og Vin eller Punch, men ikke spirituøse Drikke, som pleje at nydes snapsevis. Ligeledes blev der dengang givet samtlige Elever ved Slutningen af Afgangsexamen et lille Festmaaltid, der fra 1871 er henlagt til Mikkelsdag. Den gamle Bestemmelse, at godt Øl, ikke ringere end det, som i Kjøbenhavn sælges under Navn af Skibsøl, maa aldrig savnes paa Spisestuen, findes gjentagen i Reglementet, og der tilføjes, at ved alle højtidelige Lejligheder bør det være bedre end til daglig Brug. Godtgjørelsen herfor samt for Vask blev fastsat til 62 Kr. for Fjerdingaaret, hvorfor Økonomen fik fri Bolig med god Have samt Brugen

af c. 10 Tdr. Land Jord. Seminariets Koge- og Spisekar overlades ham til Afbenyttelse, dog at han ved Fratrædelse skal aflevere dem i forsvarlig Stand. For den aarlige Vedligeholdelse af Porcellæn, Dækketøj, Knive, Gafler, Skeer m. m. erholder han desuden 60 Kr. Kogekarrenes Fortinning betales af Seminariet. Dette Kontingent til Økonomen forhøjedes ved Bestemmelse fra Ministeriet af 8. Maj 1874 til 300 Kr. aarligt for Kosten, efter at han i Forvejen var bleven fritaget for at besørge Elevernes Vask.

Under 5. Oktbr. 1872 stadfæstedes et nyt Spisereglement væsentligt af samme Indhold som det sidstnævnte. Kun forandredes Middagstiden til Kl. 2¹/₂; til Frokosten gaves 4 Stykker Smørrebrød belagt med Kjød o. s. v. Brødets Størrelse bestemtes til et Tværmaal af 4 Tommer for et Stykke rundt om Kagen og til en Tykkelse af ¹/₄ til ¹/₂ Tomme, samt det Kvantum Smør, der skal bruges til samme, til 2¹/₂ à 3 Kvint, samt at dette skulde være ferskt og velsmagende og ikke harskt eller utilbørlig saltet. Tillige blev der fastslaaet bestemte Retter for de forskellige Dage. Der bestemtes mindst 65 Kvint af Kjød eller Flæsk i tilberedt Stand for hver enkelt Person. Desuden forpligtedes Økonomen til mod en passende Godtgjørelse at yde de Besøgende ved Optagelsesprøven, Seminariets Bal eller ved andre Lejligheder, hvor mange Mennesker ere tilstede, Bespising ved Seminariets Bord.

Det vil forhaabentligt heraf ses, at Kosten, der er sund og god, ogsaa er rigelig. Klager kunne selv-

følgeligt ikke undgaaes; oftest ere de ugrundede eller mindre grundede; de forekomme kun sjældent og komme oftest fra Elever, der ere opfødte under langt ringere Forhold. Den væsentligste Aarsag, ikke Grund, til Klager er den Ensformighed, hvoraf Seminariets som enhver reglementsmaessig sammensat Spiseseddel maa lide, som jo nok kan trætte unge Mennesker lidt i Længden, hvad Middagsmaden angaaer. Enhver fornuftig og lidt velvillig Økonom vil kunne forebygge megen Misnøje ved at anvende de Afvexlinger, som Reglementet tillader, og som, naar de ikke altfor stærkt røbe Hensigten, Sparsommelighed; — thi da gaar det her som andetsteds: man merkt die Absicht und wird verstimmt, — altid ville blive modtagne af Eleverne med Paaskjønnelse og fjerne smaa truende Uvejr.

Ljvets daglige Gang.

Den daglige Orden saavel i Klasserne under Undervisningen som i Spisestuen før og under Maaltiderne samt ellers udenfor disse bestemmes ved et Reglement for Eleverne. Det ældste Reglement er fra 31. Oktober 1792, giver Forskrifter for Elevernes Forhold til Lærere, Kammerater og Fremmede, under Bønner og indskærper Afhold om muligt, fra al Tobaksrygning eller dog en nøje bestemt Indskrænkning i Brugen af Tobak. Omtrent 90 Aar efter fandt jeg ved et Seminarium i Belgien lignende Indskrænkning i samme Nydelse; idet der kun var indrømmet Eleverne Tilladelse til

at ryge Tobak $\frac{1}{2}$ Time om Aftenen og $\frac{1}{2}$ Time om Morgen. En Indskrækning af en anden Art traf jeg 5 Aar senere i Preussen, hvor det ikke blot ikke var tilladt Eleverne at ryge Tobak paa Seminariet, men heller ikke paa Vejen fra Seminariet til den nærliggende Jernbanestation og heller ikke paa Vejen fra Seminariet til den lille Kjøbstad, i hvis umiddelbare Nærhed det laa. I fornævnte Reglement bestemtes Tiden til at staa op til Kl. 6 om Morgen og Sengetid til Kl. 11, Spisetiden til Kl. 7 Morgen og Aften og Kl. 12 Middag. Der advaredes mod at tage mod hyppige Besøg, som ordentligt kun kunde ske paa Spisestuen m. m. Dette Reglement blev noget skærpet ved lovformelige Bestemmelser af 9. Novbr. 1791 og gennemset senere 1797 og 1806; 1821 udfærdigedes et nyt Reglement, der 1859 blev revideret og tildels endnu gjælder med nogle passende og tidssvarende Ændringer og bringes aarligt ved det nye Læseaaars Begyndelse i Elevernes Erin-dring ved Oplæsning af et Uddrag deraf, de saakaldte Ordensbestemmelser for Seminariets Elever. Bestemmelserne angaa væsentligt Tiden, da Eleverne skulle have forladt Sovesalen og være paaklædte, Kl. 7 Morgen, og Tiden, da de skulle gaa til Sengs, Kl. 11 Aften; dernæst Ordenen i Klassen, under Maaltiderne, og ellers paa Sove- og Læseværelserne samt den personlige Orden og Renlighed og Grænserne for Benyttelsen af deres Fritid. At vaage over dettes Gjennemførelse er nærmest Forstanderens og Inspek-tørens Sag, for hvilken sidste er udfærdiget en sær-

lig Instrux; men selvfølgelig er enhver Seminarie-lærer berettiget til at paase Reglementets Overholdelse og paatale Overtrædelse deraf.

Det fejler vel ikke, at Ordet Reglement vil skurre i manges Øren og, at der strax derved vil fremmanes for Tankerne et Billede af en smaalig Styrelse, der med ubøjelig Strængthed fordrer Iagttagelse af ligegyldige Former og virker kuende og dæmpende paa enhver Ytring af personlig Frihed og Selvstændighed. Jeg kan imidlertid berolige Enhver, der har nogensomhelst Frygt i den Henseende, ved at, om end ganske vist Tilstanden her er lovbunden og ordnet efter visse Regler, saa fortolkes Loven mildt, og man forstaaer godt, at de Unges Sind stundom kan give sig Udslag i frie Bevægelser, som dog ganske vist her mere end noget andet Sted, hvor det tillige gjælder om at uddanne Opdragere, ikke blot om at bibringe Kundskaber, men om at udvikle Personligheden, maa holdes inden visse Skranker. Men derfor viser man ikke strax hen til Loven og Reglementets 15 Paragrafer; men man gjør mildt og venligt opmærksom paa, at Sligt ikke hører sig til, forklarer uden lang Sparlagensprædiken, hvorfor det ikke kan gaa, hvorfor det, som maaske i og for sig ikke er nogen forfærdelig Uorden, saa længe det kun øves af en Enkelt, dog ikke kan tillades for Exemplets og for Konsekventsens Skyld, da den ene maa have den samme Frihed og Ret som den anden. Jeg vil indbyde Enhver til at komme for at overbevise sig, om det er reglementsmaessig Tvang eller lovbunden Fri-

hed, under hvilken Eleverne her leve. Jeg tør trøstigt lade Eleverne selv vidne, ikke blot de ældre, der ere udgaaede herfra og have bevaret deres Kjærlighed til deres Fostermoder, og de ere ikke ganske faa, men ogsaa de yngre, der saavel som de ældre dog endnu bestandigt som oftest sende deres Præparander hertil, hvad de vel ikke vilde gjøre, dersom de i Seminariet saa en Tvangsanstalt. Jeg vil blot henvisse til den naturlige Frimodighed og den trygge Tillid, hvormed en Elev, naar der har været et og andet i Vejen, og han er bleven irettesat, men saa senere i Ro har overtænkt sit Forhold og Maaden, hvorpaa Seminariet har taget Sagen, ofte som den simpleste Sag af Verden gaar op til Forstanderen og aflægger aabenhjertig Tilstaaelse af sin lille Uret og gjør en simpel men oprigtig Undskyldning.

Man bærer sig ikke saaledes ad, naar man føler, at man lever under reglementsmaessige Bestemmelser haarde Tryk; saaledes gjør man det kun, naar man føler en lovbunden Tilstands Nødvendighed og ved, at den hævdes kun for det Almenes Skyld og ikke for at plage og besvære den Enkelte. I Almindelighed bærer Forholdet mellem Lærere og Elever Vidne om Høflighed, Velvillie og Tillid, og imellem Eleverne indbyrdes Vidne om Velvillie, godt Kammeratskab og Tjenstagtighed og i det Hele om Agtelse for Institutionen.

Det daglige Arbejde paa Seminariet og i Skolen begynder Kl. 8 om Morgenen, indledes med Afsyngelse af en Salme, der vælges af Lærerne efter bestemt Om-

gang for Seminariet, og af den Lærer, der har den første Morgentime i Skolen, for denne. Der fortsættes paa Seminariet til Kl. 2 $\frac{1}{2}$, i Skolen til Kl. 2 med et Ophold af 10 Minutter imellem hver Time, dog af 15 Minutter Kl. 10; af Sundhedshensyn afbrydes Læsetimerne med $\frac{1}{2}$ Time Gymnastik dagligt. 2 Eftermiddage ugentligt anvendes om Sommeren til Excursioner for de to yngste Klasser. Ligeledes øves siden 1872 de Elever, der ønske det, om Sommeren i Riffel-skydning paa Seminariets Skydebane i lille Hareskov, hvortil Krigsministeriet beredvilligt aarligt skjænker et vist Antal Patroner gratis og lader sig nøje med en modereret Betaling for et lignende Antal. Eleverne besjæles i Almindelighed endnu af det samme patriotiske Sindelag, der i Jan. 1814 bragte 32 Seminarister til at begjære at deltage i Fædrelandets Forsvar hvor-somhelst og paa hvilkensomhelst Maade, hvorfor de udbade sig samme Underholdning som andre Krigere, og at de maatte blive samlede. Der arbejdes i Rege-len og for de Flestes Vedkommende strængt og med Iver og Lyst. Destoværre gjør en mangelfuld Forberedelse Arbejdet ofte besværligere, end det burde være. Navnlig gaaer det første Aar bort for en stor Del Elever ikke saa meget til at lære det, der skal læres, som til at lære at lære, hvorledes man med Nytte skal forberede sig.

Til Adspredelse fra Arbejdet tjener dels Riffel-skydningen, dels Excursionerne, dels de smaa ovenfor nævnte Festligheder, dels en Sommerdags-Udflugt til Frederiksdal eller Farum og en Efteraarsdags-Udflugt til

Musæer og Samlinger i Kjøbenhavn eller Roeskilde eller Frederiksborg, dels Kroquetspil, som er tilladt Lørdag Eftermiddag og Søndag, og dels Boldspil, som siden 1889 øves paa en stor Slette i den nærliggende Skov med Tilladelse af Skovrideren, der med sædvanlig Velvillie mod Seminariet har indrømmet Eleverne denne Plads. Fremfor alt kan Seminariet ikke noksom være glad ved den i Nærheden beliggende Skov, der har sin store Betydning for Eleverne som Tilflugtssted til Forfriskelse, aandelig og legemlig, og som Studerestue for dem, der helst ville arbejde i fri Luft. Skoven er derfor ogsaa det første Sted, hvor de ældre Elever under Optagelsesprøven føre de lidt forknytte Aspiranter ud for at lade dem ane Friluftslivets Ynde og Herlighed, hvori man om Sommeren kan afryste Seminarielivets Tvang og Læsestuens Støv og opmuntre sig ved en fornøjelig Sang, helst den om den gode gamle Borger, som dog har ondt ved at glemme den kjære gamle Borg, om den ogsaa har vakt en eller anden Sorg, og saa vende hjem til den kjære gamle Borg og med Affyring af en Raket med usynlig Ild, som det moderne Krudt med usynlig Røg, og et Forbavselsens »Aah« minde baade om sin Beundring af Borgens Sønner, der kunne frembringe sligt Kunstværk, og tillige sin Forundring over, at det dog ikke er værre end som saa.

Til Hjælp for Forstanderen er der ansat en Inspektør ved Seminariet, der fører det daglige Tilsyn med Eleverne og sørger for, at de gjældende Ordensbestemmelser overholdes udenfor Undervisnings-

timerne og i Elevernes Fritid. Siden 1. Decbr. 1865 har denne Gjerning været overdraget til Seminarie-lærer C. Mortensen (se nedenfor). En af Ministeriet approberet Instrux bestemmer nærmere de ham paa-hvilende Pligter.

I Forbindelse hermed maa tillige nævnes en Institution, som ogsaa har Betydning for den daglige Orden paa Seminariet: den saakaldte Opsynsmandsbestilling. Allerede tidligt fra Seminariets Begyndelse fandt man det nødvendigt, at der maatte føres et Tilsyn med Eleverne. Dette blev overdraget en af Eleverne, der maatte afgive skriftlig Beretning over enhver Elevs Opførsel, som derefter maanedligt blev indført i en Protokol. Seminariet, der altid har søgt at holde de gode Traditioner i Live, har ogsaa til god Nytte for sig selv og til god Ordens Fremme bevaret denne Institution, der væsentligt bestaar i, at der aarligt inden 1 April, efter at Lærerne i Reglen have bragt 6 Elever i Forslag, vælges 3 af disse af Eleverne til Opsynsmænd for det næste Aar fra 1. April. Disses Hverv er dels at vække Eleverne til Tid — deraf ved en Fordrejelse af Ordet Vækkere den populære Betegnelse af dem: Vægtere, der dog mest anvendes paa det Værelse, de benytte, som til daglig Brug kaldes »Vægterkamret« — dels at sørge for, at Lysene slukkes i rette Tid om Aftenen paa Læse- og Sovestuer, og at der gaaes i Seng til rette Tid, at hente og aflevere Post, at være Mellemmand imellem Forstander og Eleverne, forsaavidt disse, naar de have noget at andrage om hos For-

standeren, skulle gjøre det ved Opsynsmændene, og i det Hele at gaa Forstanderen og Inspektøren til Haande. Ogsaa ved denne Foranstaltning er der indrømmet Eleverne en naturlig Ret og givet dem Anledning til at frembringe deres Ønsker paa passende Maade og efter moden Overvejelse.

Naar der paa denne Maade er efter Omstændighederne og, saavidt man kan overskue det, søgt paa bedste Maade at hjælpe Livet frem og til Udvikling i dets normale Stand, saa har Seminariet ikke mindre taget Sigte paa Livets abnorme Tilstand, navnlig Sygdom. Skjønt Sygdomme, Gud ske Lov, hidtil ere optraadte i mild Form, og det er lykkedes at holde begyndende Epidemier inden de rette Skranker, saa maa man dog være beredt paa at gaa slige Eventualiteter imøde. Som det andetsteds vil ses, har Seminariet indrettet en ret tilfredsstillende, lys og renlig Sygestue med tilstødende Badekammer med to Badekar og Ovn. Der har oftere været paatænkt og andraget om Opførelse af et Sygehus; Andragendet er imidlertid ikke blevet bevilget. Det vilde jo ogsaa føre en Del andre Udgifter med sig, hvis det virkelig skulde gavne; det vilde maaske heller ikke være let at finde en passende Plads dertil. For imidlertid at raade Bod paa Mangelen af et Sygehus og i paakommende Tilfælde saavidt som muligt at hindre, at en Epidemi skal opkomme, har den nuværende Forstander søgt og under $\frac{2}{12}$ 1887 erholdt Ministeriets Tilladelse til i Sygdomstilfælde at maatte lade Seminariets Elever indlægge paa Amtets Sygehus eller det

kgl. Frederiks Hospital, dersom de kunne finde Op-
tagelse der, naar Lægen erklærer Eleverne angrebne
af en smitsom Sygdom eller en Sygdom, hvis Forløb
han ikke kan bestemme med Hensyn til Tiden, eller
som kræver stadig Sygepleje. Saasnt en saadan
Indlæggelse har fundet Sted, vil der dog snarest være
at gjøre Indberetning derom til Ministeriet. Semina-
riet har sin faste Læge, der er antaget paa $\frac{1}{4}$ Aars
Opsigelse og lønnes med 400 Kr. aarligt, deri indbe-
fattet Befordringsgodtgjørelse. Den nuværende Semi-
narielæge, praktiserende Læge Busch i Ballerup blev
antaget ved ministeriel Resolution af 2. Juni 1856;
tidligere havde Seminariet søgt Læge i Lyngby, idet
Distriktslæge Mürer ved Kancelliskrivelse af 5. Maj
1835 antoges til Seminarielæge; fra 1846 har det
stadigt søgt Læge i Ballerup, da Krigassessor Kietz i
Ballerup antoges som Seminarielæge fra 1. Juli 1847;
ved Flytningen til Jonstrup antoges Dr. Kongsted i
Ballerup til Seminarielæge.

Seminariets Lærere og deres Vilkaar.

Til at lede denne Virksomhed blev der fra Be-
gyndelsen udnævnt to Lærere: Johan Christian
Gebhard Claussen, f. 1750*), og Hans Michelsen

---

*) Som født i Kiel var Claussen naturligt tyskdannet, men
lærte dansk navnlig ved Brahetrolleborg; i sin Brevvexling
med Kommissionen brugte han selvfølgelig dansk Sprog;
der findes dog Skrivelser af ham angaaende Seminariet paa
Tysk, daterede »Blauhof«.

Riber, f. $\frac{7}{1}$ 1760*), der begge saavel som Sevel havde rejst paa Regjeringens Bekostning for at gjøre sig bekendte med Seminariernes bedste Indretning, medens den umiddelbare Bestyrelse paa Stedet af Stiftelsen blev overdraget Professor Sevel, dog uden at de andre Medlemmer af Kommissionen for det almindelige Skolevæsens Forbedring vare udelukkede derfra, og det var med disse Lærerkæfter og 14 Elever, at Seminariet aabnedes den 14de Marts 1791. Det viste sig dog snart, at disse Lærerkæfter ikke vare tilstrækkelige, og man søgte at raade Bod derpaa ved allerede i Seminariets første Aar at antage to Elever som Medhjælpere i enkelte Fag, som Skrivning og Regning og senere i Musik; hver af disse fik en Godtgjørelse herfor af 20 Rdlr. aarligt. Med Hensyn til Musikundervisningen benyttedes tildels de flinkeste Elever i dette Fag som Medhjælpere. Af Interesse for Sagen gave Professor Viborg og Lektor Hornemann Eleverne Tilladelse til at tage Del med i deres botaniske Excursioner, ligesom de ogsaa tilbøde sig at holde botaniske Forelæsninger for dem. Ligesaa gav ogsaa Professor i Landøkonomi Begtrup fra 1805 Eleverne nogle Timer ugentligt Undervisning i Agerdyrkning og gjorde dem bekendte med de nyere Agerdyrkningsredskaber og deres Brug ved det classenske Agerdyrkningsinstitut ved Østerport. Denne Undervisning havde imidlertid sin lille Historie, som

---

*) Født i Kjøbenhavn, blev konfirmeret 1774, Student samme Aar 14 Aar gammel med 36 »bene«.

lader os faa et Indblik i Aanden og Tankegangen i Seminariets Ledelse. Professor Begtrups Tilbud af 15. Maj 1805 at ville meddele denne Undervisning blev ikke ubetinget modtaget med den Glæde, man skulde have ventet efter Tidens Lyst og Trang til at optage Undervisningsgjenstande, og alt hvoraf*) der syntes at kunne høstes praktisk Nytte og Frugt i Livet. Af Lærernes Erklæring af 29. Juni s. A. over dette Tilbud ses det nemlig, at de vel med inderlig Glæde modtage dette patriotiske Tilbud at gavne Eleverne med hans bekjendte Indsigter, han ved Rejse og Studering har erhvervet sig i den saa saare vigtige Landøkonomi. Man er fuldkommen enig med ham deri, at Skoleholderen ved en paa rigtig Agerdyrkning grundet Afbenyttelse af sin Skolelod kunde vorde et saare herligt Exempel og, at han, naar han med den tilbørlige Forsigtighed indførte en rigtigere Agerdyrkningsmaade, ikke som den, der vilde lære Verden noget, men som den, der blot i det smaa vilde ved Forsøg overbevise sig om et Forslags Rigtighed, vilde gavne meget, naar Forsøget lykkedes, og ikke skade, hvis det mislykkedes. »En praktisk Anvisning til paa bedste Maade at nytte sin

---

*) Prof. Saxtorph forespørger saaledes engang i Anledning af Bekjendtgjørelsen om Indmeldelse til Optagelse paa Seminariet, om der skal meldes om Vaccinationsattest, eller som sædvanligt de, der ej kunne tilvejebringe samme, skulle vaccineres paa Seminariet for at erfare, om de have haft Kopper eller ej, hvorved tillige Seminaristerne blive bekjendte med Vaccine-Methoden.

Skolelod*) vilde derfor være en Undervisning, som vi hellere end gjerne maatte ønske at kunne blive vore Seminarister til Del, den vilde sikkert stifte uberegnelig Nytte«. Imidlertid havde man ikke faa Betæneligheder ved at modtage Tilbuddet, den væsentligste vistnok, at Undervisningen kun blev theoretisk. Man mente dog at kunne modtage det saaledes, at denne Undervisning henlagdes til saadanne Timer, da ellers ingen anden Undervisning gaves, og at kun de Seminarister fik Tilladelse til at tage Del deri, som ikke forsømte noget af de øvrige befalede Undervisningsfag. Desuden skulde der lægges dem meget paa Hjerte Nødvendigheden af den Forsigtighed ikke i dette Fag at ville ved Tale eller Adfærd staa frem som den, der troede at kunne være Bondens Læremester, at de ikke gave Slip paa den herlige Lejlighed til at drage Bonden til sig ved at vise hans Kundskab og Erfaring i Landvæsenet den tilbørlige Ære at raadføre sig med den. Dernæst burde der gives dem Lejlighed til at udøve noget af det saaledes lærte,

---

*) Denne Betragtning foranledigede vistnok ogsaa til Dels Kjøbet af de mindre Jordlodder ved Jonstrup Seminarium. Det blev senere under 5. Marts 1810 paalagt Kommissionen at søge foranstaltet, at der til hvert Skolelærerseminarium henlægges en Skolelod, hvor Seminaristerne gives Lejlighed til at erholde praktisk Kundskab om en saadan Lods Dyrkning. Pastor Frechland havde allerede tidligere indsendt et Forslag til Landalmuens Undervisning i Landøkonomi, som af Hs. Majestæt Kongen var tilstillet Kommissionen til Betænkning. Ved den ovenanførte Resolution bemærkes det i øvrigt udtrykkeligt, »at dette (Frechlands) Forslag ikke kommer i Betragtning«.

hvorfor der ikke burde begyndes med de ældste Seminarister, men saa tidligt som muligt, ligesom man ogsaa burde forpagte for Seminariet til Forsøg et Stykke Land af Blaagaards Jorder saa stort som en Skolelod paa 3 Tdr. Land, hvis Dyrkning maatte ventes at blive ualmindeligt indbringende, da den intet vilde koste.

Omtrent ved samme Tid blev der begyndt at undervises i Gymnastik under Professor Nachtegalls Vejledning og Opsyn af Lærere fra det gymnastiske Institut. Begge de førnævnte Mænd Claussen og Riber, der vogtede deres Kald med Dygtighed, Alvor og Flid til deres Foresattes Tilfredshed under beskedne Lønningsvilkaar — som Inspektør og økonomisk Bestyrer og Lærer havde Claussen en aarlig Løn af 740 Rdlr. foruden fri Bolig og Have; Riber 640 Rdlr. foruden lignende Emolumenter. De døde tidligt, Riber den 26. Novbr. 1797, kun 37 Aar gammel, og Claussen den 26. Aug. 1801. Ved Ribers Død ansøgte den førnævnte Kommission om Tilladelse til at ansætte to Lærere foruden Claussen, da denne var sygelig, og Arbejdet næsten uoverkommeligt for To. Den foreslog til anden Lærers Plads den den ældre Slægt bekendte Forfatter af geografiske og historiske Lærebøger, Eiler Christoffer Munthe, der dog ikke syntes at have havt ret Lyst eller at have været ret egnet til at være Seminarielærer, hvorfor han forflyttedes 1798 til Frue Skole (Metropolitanskolen) og kom senere til Nyborg, hvor han døde som Rektor. Hans Løn var foruden hans Ventepenge

som tidligere Lærer for de kongelige Pager 300 Rdl. 200 Rdlr. foruden fri Bolig, Have og Penge til Brændsel. Den 3die Lærers Plads blev besat med den som Litterat, Sprogkyndig og Digter vel bekendte Fr. Høegh Guldberg, der lønnedes med 300 Rdlr., Brændsel og 100 Rdlr. i Stedet for fri Bolig paa Seminariet, som han frabad sig. Hans Undervisningsfag var væsentligt Dansk. Som Efterfølger fik E. C. Munthe Jakob Saxtorph, der dengang var ansat ved Latinskolen i Roeskilde, og nu 12. April 1799 blev ansat her. Hans Fag vare fornemmeligt Naturvidenskaberne, Mathematik og Regning. Da han ingen Ventepenge havde som Munthe, og 200 Rigsdalers Løn ikke var tilstrækkelig Løn for en Seminarielærer, saa fik Seminariet et Tilskud af 200 Rdl. af det videnskabelige Fond til Hjælp til Lønningen. 2 Aar efter, da Claussen døde, blev han hans Eftermand som Seminariets Forstander, og fik ved Tidernes Ugunst et brydsomt Embede. Det blev hans Lod at ordne alle Følgerne af Bombardementet for Seminariet, at søge en ny Bolig for det og siden at besørge Omordningen af den kjøbte Bygning, noget, han alt udførte med stor Dygtighed. Den 28. April 1810 og følgende Dage kunde man allerede holde Examen paa Jonstrup. Det vandt ham ogsaa Anerkjendelse hos hans Foresatte. Ved kgl. Res. af 28. Decb. 1809 blev Seminariets Detailbestyrelse overdraget ham som Kommissionens administrerende Medlem, og han blev indstillet til Gageforhøjelse. Den 22. April 1807 blev han udnævnt til Professor og senere, 28. Jan. 1810,

til Ridder af Dannebrog. Hans Lønning begyndte med 500 Rdlr., men var ved forskellige i den, Gratiernes, Tid ikke ualmindelige Tillæg ved hans Afgang herfra, da han forflyttedes som Rektor til Odense, stegen til over 2000 Rdlr. Til Tider kunde man ellers være nøjeregnende nok; f. Ex. da Saxtorph i 1813 søgte om, at det maatte blive ham tilladt at fritages for de Læsetimer, der formeget afbryde hans Arbejde med at ordne sit Regnskab, og at han maa erholde den fornødne Indtægt til at holde sig et Menneske til Hjælp ved sit Skriveri og øvrige Tilsyns Forretninger, svares der ham, at han dispenseres fra de Par Timer, der for meget afbryde hans Tid, men i Henseende til Medhjælp ved Skriveriet, at det vel ikke vil være vanskeligt ved Seminariet selv at erholde et Menneske for taalelig Betaling, som heri kunde assistere ham.

Ved Claussens Død bleve hans Lærefag overdragne til cand. theol. Christian Ludvig Strøm, der havde mange Fag — Religion, Bibelhistorie, Katekisation, Ledelse af Skoleundervisningen, hvortil der efter Guldbergs Afskedigelse føjedes flere, idet da Undervisningen i hans Fag blev delt saaledes, at Lærerne hver havde de samme Fag, men i forskellige Klasser. Han rejste flere Gange udenlands for navnlig i Sveits at gjøre sig bekendt med Undervisningsvæsenet efter Pestalozzis Methode. Den 25. Septb. 1809 forflyttedes han som Sognepræst for Kregome og Vinderød Menigheder, hvor han døde som Jubellærer 1859, og hvor den nuværende Forstander blev hans

Efterfølger i 1860. Efter at cand. theol. Morten Henrik Petersen, der senere blev Præst til Herlufsholm og St. Peders i Nestved, var antaget som Lærer i Modersmaalet i Maj 1806 paa 6 Ugers Opsigelse for en Godtgjørelse af 12¹/₂ Rdlr. maanedligt, men i April 1808 havde forladt Seminariet, fik dette den 9. Juni 1809 en tredje Lærer i cand. theol., Lærer ved Middelskolen i Vordingborg Johan Nicolaj Schow, der dog fik Tilladelse til først at tiltræde i August. Hans Løn blev sat til 340*) Rdlr., heri indbefattet 40 Rdlr. til Brændsel, foruden fri Bolig, men senere forhøjet til 440 Rdlr., idet han fik 100 Rdlr. af den Løn, der var tillagt det Embede, som T. D. Roeskilde fik, om hvilket Schow ogsaa søgte. Han underviste væsentligt i Dansk, Tysk, Læsning, Historie og Geografi, var en velbegavet og kundskabsrig Mand, af hvem endnu haves nogle Lejlighedsdigte for Seminariet. 1817 blev han kaldet til Præst for Thorslunde og Ishøj Menigheder, i hvilket Embede han døde 1831.

Foruden de før nævnte Lærere, der allerede vare ansatte ved Seminariet paa Blaagaard og fulgte med til Jonstrup, maa endnu nævnes Hartnack Otto Conrad Zinck,**) en Slesviger af Fødsel, der 1787 var bleven ansat i det kongelige Kapel i Kjøl-

---

*) Ved kgl. Resol. af 10. Marts 1809 var det bestemt, at »der tillægges den ved Blaagaard Seminarium ansættende Lærer 300 Rdlr. aarlig Løn, indtil han har beviist sin Duelighed«.

**) Minder om Zincks Virksomhed ved Seminariet ere: Músiken til Seminariets 25 Aars Fest 1816, »Nogle Strøtanker

benhavn og senere udnævntes til Syngemester ved det kgl. Theater. 1791 blev han Lærer i Musik og Sang ved Seminariet paa Blaagaard. Han lønnedes først med 40 Rdlr. til Brændsel, fri Bolig med Have; senere blev han paa Ansøgning aflagt med 200 Rdlr. aarligt. Da Seminariet flyttedes til Jonstrup, syntes hans Virksomhed i Kjøbenhavn ikke at kunne forenes med hans Lærergjerning paa Jonstrup. Imidlertid ønskede han at fortsætte denne Virksomhed, og Forholdet ændredes saaledes, at Zinck, hvem der blev anvist nogle Værelser paa Jonstrup, tilbragte hver Uge Lørdagen og Mandagen her, og gav da Undervisning i sine Fag hele Dagen. Dette Forhold var dog, som mindre heldigt i sig selv, ikke uden andre Vanskeligheder. Man kunde saaledes, som det blev ham meddelt i Anledning af et Andragende, han havde indgivet derom, ikke indlade sig paa at skaffe ham Staldrum og Vognskur. Allerede i Okt. 1809 maatte han søge om Tillæg til sine Befordringsudgifter, og i April det følgende Aar androg han om en forbedret Stilling ved Seminariet, som han ellers, skjønt ugjerne, til Sommerens Ende maatte se sig nødsaget til at forlade. Kommissionen erklærede imidlertid, at den ikke saa sig i Stand til at andrage om nogen aarlig Forhøjelse i hans Løn som Lærer ved Seminariet, men at den vilde søge at udvirke ham en allernaadigst Gratifikation, som ogsaa blev ham tilstaaet d. 20. Aug. s. A.

---

og Følelser i Anledning af Seminariets festlige Indvielse i dets nye Lokale paa Jonstrup; hans øvrige musikalske Fortjenester ere kjendte nok.

med 200 Rdlr. »for Rejser til Jonstrup«. Imidlertid syntes Undervisningen at lide under den hidtil trufne Ordning, saa at Kommissionen fandt sig foranlediget til at tilmelde Professor Zinck, »at man har Anledning til at befrygte, at Seminaristerne ej gjøre de sædvanlige skjønne Fremskridt i Musik og Sang som tilforn«, hvorpaa Zinck, svarer, at han vil beraade sig med Professor Saxtorph, om hvorvidt han kan vedblive som Overlærer i Musik eller maa overlade sin Post til en værdig Efterfølger. Resultatet af Overvejelserne blev, at Zinck indgav en Promemoria til Kommissionen med Bilag om sin Stilling ved Seminariet som Timelærer, og foreslaaer, at der vorder ansat en autoriseret Musikdirektør for hele Danmarks Skoler og Kirker. (Zinck?).*) I den Anledning indgaaer Kommissionen med en allerunderdanigst Indstilling om, at Zinck entlediges som Timelærer ved Seminariet og beholder den nu havende Gage af 250 Rdlr. af en anden Kasse, og at Skolelærer i Skovlunde Rasmus Andersen ansættes i Prof. Zincks Sted som Lærer i Musik med de Fordele, Prof. Zinck har. Zinck synes imidlertid daarligt at kunne opgive Seminariet, og begjærer den 29. April 1811 en bestemt Resolution paa sin Bopæls Istandsættelse samt Gebauers Beskikkelse til Underlærer, samt tilmelder, at han ikke ser sig i Stand til at fortsætte sine Forretninger paa Jonstrup uden at faa et Gage-Tillæg i det mindste paa 300 Rdlr. Resolutionen kom, og den

*) Her har man maaske den første Ide om »Sanginspektørstillingen« udtalt.

blev kommuniceret ham af Kommissionen den 18. Juni 1811 med Tak for hans lange Arbejde ved Seminariet, og lød paa, at han i Naade entledigedes fra sit Embede ved Jonstrup Seminarium med 250 Rdlr. aarlig Pension af Finantskassen, ligeledes at Skolelærer i Skovlunde Rasmus Andersen i hans Sted ansættes som Musiklærer ved Jonstrup Seminarium imod 200 Rdlr. aarlig Løn, 40 Rdlr. til Brændsel, fri Bolig, Haugeplads, samt Rettighed til, at faa en Ko græsset og fodret hos Oekonomus. Zinck kan imidlertid fremdeles ikke undvære Jonstrup og andrager under 29. Juni om, at han endnu i 3 Aar maa beholde nogle Værelser paa Jonstrup tilligemed en Del af Haven, samt 40 Rdlr. til Brænde, da hans Nær-værelse ved Seminariet ofte vil være nødvendig til hans skriftlige Udarbejdelser og til den Kvartalsexamen, han agter at holde; tillige andrager han om en Enkepension for sin Kone, naar han ved Døden afgaaer. Kommissionens Svar fulgte den 28. Juli næstefter og lyder paa, at skjønt Kommissionen ikke indser Nødvendigheden af hans Forbliven ved Seminariet i Henseende til de ham paalagte Pligters Opfyldelse og derfor ikke kan gjøre nogen Forestilling derom, saa har den dog intet imod, at han forbliver der Sommeren over til September Maanedes Udgang efter mindelig Overenskomst med Eftermanden. I Henseende til Enkepension vil Kommissionen følge det Vedtagne, først ved Mandens Død herom at forestille.

Saaledes var da nu Rasmus Andersen, der var dimitteret i Aaret 1809 fra Seminariet, bleven

Lærer i Sang og Musik med »alle de Fordele«, Zinck havde havt. Fordelene vare, som det vil ses af det, som er berettet, i og for sig ikke store, hvad særligt Andersen angaaer. Allerede i Juni næste Aar fandt Kommissionen sig foranlediget til at andrage om et aarligt Gagetillæg af 100 Rdlr. for ham. For denne Gratifikation takker Andersen ganske vist i Oktober s. A., men gjentager dog sin tidligere Begjæring, at hans Kaar maa sættes lige med en Landsbyskoleholders, da han ellers maa søge en Skole, hvorfor han indstilles til en Gratifikation af 2 à 300 Rdlr. for dette Aar, som ogsaa blev tilstaaet ham næste Aar dog kun med 50 Rdlr.

Strøms Plads blev besat med Kapellanen hos Amtsprovst Hammond og Lærer ved Seminariet i Brøndbyvester, Tønnes Ditlev Roeskilde. Han overtog væsentligt Strøms Fag, var flittig, arbejdsom, sindig og tarvelig. Hans Lønning var 640 Rdlr., som blev paa Ansøgning forhøjet til 740 Rdlr. foruden Bolig med Have og 5 Tdr. Land Jord. I Aaret 1818 blev han kaldet til Sognepræst i Kjøge, i hvilket Embede han døde 1834.

Hans Efterfølger blev Digteren, cand. theol. Casper Johannes Boye, senere Præst i Søllerød, Helsingør og Kjøbenhavn. Han underviste først i Religion, Kateketik og Bibelkundskab, derefter i Dansk, Historie og Geografi. Han forflyttedes herfra 1826 og døde som Sognepræst ved Garnisonskirke i Kjøbenhavn 1853. Han lønnedes paa samme Maade som hans Formand.

Da Saxtorph den 12. Decbr. 1818 var kaldet som Rektor til Odense, blev Jens Ernst Wegener, Kapellan hos Domprovsten i Roskilde og Lærer ved den lærde Skole sammesteds, kaldet til Seminariets Forstander og første Lærer med en aarlig Gage af 1740 Rdlr. foruden fri Bolig, Have og en Jordlod paa c. 10 Tdr. Land. I omtrent 20 Aar virkede han her, da han, der i den Tid'var bleven udnævnt til Konsistorialraad d. 1. Novb. 1828 og til Ridder af Danebrog den 28. Okt. 1836, søgte sin Afsked i Slutningen af Aaret 1839 og erholdt den fra 1. Jan. 1839. Flere af de ældre Lærere ville endnu mindes ham. Hans Eftermand blev Seminariets daværende anden Lærer, cand. theol. Jens Jensen, der den 16. Aug. 1826 var bleven Boyes Eftermand med en Lønning af først 400, siden 500 Rdlr. Han var først Seminarist med Udmærkelse, dimitteredes herfra 1817; men senere havde han betraadt den akademiske Bane og havde taget theologisk Embedsexamen 1826. Hans Navn er med uudslettelige Træk skrevet ind i Seminariets Historie, og for den største Del af den nuværende Lærerslægt ville hans og Jonstrup Seminariums Navne ikke let kunne skilles fra hinanden. I sit Embede fandt han en Efterfølger i cand. theol. Vilhelm Buchardt Poulsen, der efter 3 Maaneders Forløb blev Præst i Kornerup ved Roeskilde, senere i Rorup og Glim, Eiby og Dalby, og Provst for Ramsø-Thune Herreder. Medens der i Forstanderembedets Besættelse fra nu i længere Tid ikke skete nogen Forandring, skiftedes der, som rimeligt var, jævnlige med de

andre Lærere. Saaledes var der, om end med passende Mellemrum, et jævnligt Skifte af Andenlærerne. Efter Poulsen kom Casper Christensen, der blev kaldet til Præst for Tvede og Linde Menigheder i Nørre Hald Herred i Jylland 1847, senere i Svallerup ved Kallundborg. Til hans Eftermand blev cand. theol. Morten Thomsen Becher udnævnt den 28. Marts 1848. Han blev 1857 kaldet til Præst for Pedersborg og Kindertoft Menigheder ved Sorø, døde senere som Sognepræst for Herfølge og Sædder Menigheder. Her afløstes han af cand. theol. Johannes Clausen, nu Biskop i Aarhus. Medens tidligere Andenlærer siden Boyes Tid havde undervist i Dansk, Historie og Geografi, blev Clausen paa Grund af det voxende Timetal fritaget for det sidste Fag.

Efter 40 Aars Virksomhed søgte og erholdt den før omtalte Lærer i Sang og Musik og senere tillige i Mathematik og Regning Rasmus Andersen sin Afsked med Pension 1851 og fik til Eftermand Seminariets nuværende Musik-, Sang-, Skrive- og Tegnelærer samt Inspektør Hr. Niels Carl Vilhelm Mortensen, der samme Aar var dimitteret her fra Seminariet med Udmærkelse. Oprindelig var Regne- og Mathematikundervisningen ogsaa overdraget ham; men, da ingen af Seminariets andre Lærere kunde undervise i Tegning, blev Tegneundervisningen overdraget denne Lærer, efter at der var givet ham Lejlighed til at sætte sig ind i den Helstedske Tegnemethode. Derved blev det nødvendigt for ham at afgive Mathematik- og Regneundervisningen til en anden

af Seminariets Lærere for ikke at blive overbebyrdet. Der var nemlig i 1840 oprettet en Fjerdelærerplads ved Seminariet, der blev besat med den samme Aar her fra dimitterede Seminarist Heinrich Horst. Ham blev Undervisningen ved Seminariets Skole overdraget samt Gymnastik- og Svømmeundervisningen, der i en Række af Aar var besørget af Skolelærer og Dannebrogsmænd Gchl i Maaløv, der døde 1839, og senere Undervisningen i Tysk og Tegning. Da dette Embede var knapt lønnet — Lønningen tilvejebragtes tildels ved at tage 400 Kr. og en Del af Boligen fra en anden Lærer — bleve Lærerne ikke længe i det. Saaledes fulgte i Løbet af faa Aar, efter at Horst efter faa Aars Forløb var kaldet til Skolelærer i Herløv, Læreren Johan Kristian Immanuel Brasch, dimitteret herfra 1839, der overtog Undervisningen i Botanik, medens Andenlærer underviste i Tysk, og Christian Julius Høyer, dimitteret herfra 1850, der overtog Undervisningen i Mathematik, da han ikke kunde undervise i Tegning, rask efter hinanden, indtil der i 1855 kom Hvile i dette Lærerembede, da Hr. Hans Mortensen, dimitteret herfra 1845 med Udmærkelse, blev ansat som Fjerdelærer. En særegen Uddannelse til denne Stilling havde Hr. Mortensen faaet ved et toaarigt Ophold ved den polytekniske Lærestanstalt, hvortil han blev understøttet af det Classenske Fideikommiss. Undervisningen i Naturfagene samt i Gymnastik og Skrivning blev ham overdraget, ligesom ogsaa den væsentlige Del af Undervisningen i Seminariets Skole. For imidlertid at gjøre det muligt at efterkomme de

seneste Bestemmelser, efter hvilke hver Klasse skulde undervises for sig, medens to Klasser tidligere af Mangel paa Lærere havde haft fælles Undervisning i flere Fag, blev Ansættelsen af en femte Lærer nødvendig. Som saadan kaldtes d. 16. Novb. 1858 Hr. Jørgen Beyerholm, der var dimitteret fra Skaarup Seminarium og havde været ansat i Slesvig flere Steder, sidst i Fjorde, Husum Amt. Han overtog Undervisningen i Mathematik, Regning, Gymnastik og Tysk. Ogsaa en væsentlig Del af Undervisningen i Seminariets Skole blev ham overdraget tilligemed Inspektionen under Forstanderens Tilsyn. Denne sidste fratraadte han dog efter eget Ønske 3. Decbr. 1865, og den blev $23/12$ s. A. overdraget Hr. C. Mortensen mod et aarligt Honorar af 200 Kr., der siden ved forskellige Tillæg er steget til 400 Kroner. Hr. Beyerholm virker endnu som Lærer i Mathematik, Regning, Tysk og i Skolen. Under denne Stabilitet i de 3 Lærerposter ved Seminariet i en lang Række af Aar har der, som før nævnt, vist sig en stadig Skiften i Andenlærerembedet. Efter at cand. theol. Claussen var befordret til Præst, kaldtes cand. theol. Caspar Frederik Dahlerup hertil som anden Lærer og forblev i denne Stilling, indtil han fik gejstligt Embede, da han 18. Juni 1870 kaldtes til Sognepræst for Tømmerup. Han er nu Præst for St. og Lille Fuglede Mhder. og Provst for Arts og Løve Herreder. Nu blev Andenlærerembedet besat med cand. theol. Carl Otto Herman Tryde

Kalkar, hidtilværende Seminarielærer i Lyngby. Han virkede her i 14 Aar, da han 1884 ansattes som Inspektør ved det offentlige Skolevæsen i Viborg, hvorfra han senere kaldtes til Sognepræst for Himmelev Mhd. og Præst ved Roeskilde adelige Jomfrukloster. Hans Eftermand blev cand. theol. Lars Hemming Carstensen, der fra 1. Aug. s. A. kaldtes til Andenlærer med en Lønning af 1300 Kr. aarligt, hvori der blev fradraget 200 Kr. aarligt for Bolig og Jord. Da Andenlærer Carstensen i Aaret 1886 befordredes til Sognepræst for Nautrup, Sæby og Vile Mhdr., forsvinder Andenlærernavnet fra Seminariet, idet hans Eftermand Hr. cand. theol., Lærer ved Ranum kgl. Skolelærerseminarium Eggert Christopher Tryde Lunddahl d. 28. Septbr. s. A. udnævntes til Lærer ved Seminariet med en Lønning af 1100 Kr. med midlertidig Forhøjelse af 200 Kr. aarligt, hvori vilde være at fradrage 150 Kr. for Bolig og Jord.

Med denne Udnævnelse var ikke forbunden Bestalling, og den i og for sig intet betydende Benævnelse Andenlærer, da alle Lærerne er ligestillede, faldt bort, og her som ved de andre Statsseminarier kaldes i Fremtiden Lærerne med Undtagelse af Førstelæreren blot som Lærere.

Seminariets mangeaarige Forstander, J. Jensen, hvis hæderlige og fortjenstfulde Virksomhed havde fundet sin Aerkjendelse i hans Udnævnelse til Professor $14/3$ 1841, til Ridder af Dannebrog $6/10$ 51 og til Etatsraad 1864, fandt sig i 1868 efter en Virksomhed af mere end 40 Aar foranlediget til at søge sin

Afsked. Hans Eftermand blev hidtilværende Forstander for Ranum kgl. Skolelærerseminarium og Sognepræst for Bjørnsholm og Malle Menigheder, Viggo Andreas Vilhelm Driebein, hvis Virksomhed kun sluttedes for tidligt, da han døde i Aaret 1878. Han blev d. 1. Okt. 1877 hædret med Dannebrogordenens Ridderkors. Efter Pastor Driebein kaldtes den nuværende Forstander, Odin Wolff Tidemand, tidligere Provst for Tønder og Løgumkloster Amt, og som saadan Medlem af Direktionen for Skolelærerseminariet i Tønder, Medlem af det theologiske Examinationscollegium for Hertugdømmet Slesvig og Hovedpræst ved Kristkirken i Tønder, da Sognepræst for Skuldelev og Selsø Menigheder, til denne Stilling den 19. Decbr. 1878. Til Dannebrogordenens Ridderkors, hvormed han var benaadet i Forvejen, føjede vor nuværende Konge Benaadningen med Dannebrogsmændenes Hæderstegn den 7. April 1883.

Seminariet har saaledes i de 100 Aar, i hvilke det har bestaaet, havt 6 Forstandere: Claussen til 1800, Saxtorf til 1819, Wegener til 1839, Jensen til 1868, Driebein til 1878 og Tidemand siden 1878, 12 Andenlærere: Riber 1797, Munthe 1798, Strøm 1809, Roeskilde 1817, Boye 1826, Jensen 1838, Poulsen 1839, Christensen 1847, Becher 1857, Clausen 1863, Dahlerup 1870, Kalkar 1884, Carstensen 1886, 4 Tredjelærere siden 1797: Guldberg til 1805, ingen til 1809, Schow til 1817, Rasmus Andersen ansat siden 1811, men egentligt først Tredielærer fra 1817 til 1851, C. Mortensen

siden 1851, 4 Fjerdelærere siden 1840: Horst, Brasch, Høyer og siden 1855 H. Mortensen, siden 1857 en Femtelærer: Beyerholm og endeligt. i Stedet for den sidste Andenlærer, Lærer Lunddahl siden 1886.

De økonomiske Vilkaar, under hvilke Seminariets Lærere have virket, kunne ingenlunde kaldes gunstige, hvilket vil ses af de ovenanførte Lønninger, som maaske nok nu og da fik en højest fornøden lille Forøgelse ved de meget almindelige Gratialer. Denne lidet fyldestgørende og passende Maade at forbedre Embedsmænds Indtægter paa søgte man, som bekendt, at komme bort fra siden 1848. Saaledes bleve ogsaa Seminarielærernes Lønninger bestemte ved Lov af 15. Feb. 1857, der sætter Lønningerne for Forstanderen, som den ved Lov af 28. Marts 1853 var bestemt for Rektorerne ved de lærde Skoler, og for Lærerne, som den ved samme Lov bestemtes for Adjunkterne, dog med Fradrag for Emolumenter in natura, saaledes for Forstanderen for Jord, for de andre Lærere for de dem tillagte Emolumenter, dels af Bolig med Have og Jord, dels for samme med Tillæg af Brændsel, 3 Favne, der leveres frit tilkjørt, dels blot for Bolig og Have. Men der er dog en væsentlig Forskjel, at, medens Maximum af Timer for Overlærere og Adjunkter er 24 Timer ugentligt, saa kan der uden særlig Godtgjørelse paalægges Seminariets Lærere 30 Timer ugentligt. For hvad der maatte paalægges Seminarielæreren udover disse, kan han fordre 33 Kr. 33 Øre om Aaret for hver Time ugentligt.

Man sammenligne hermed Betalingen i Frankrig for dette Arbejde, 150—200 fr. aarligt (se nedenfor). Mulige Dyrtidstillæg bestemmes ved de respektive Finantslove. Denne Lov ændredes noget ved Loven af 12. Januar 1878, vistnok ikke ubetinget til Fordel for Seminariernes Lærere,*) og der kunde vistnok billigvis stærkt trænges til Forbedringer af Seminarielærernes Lønningsforhold. Imidlertid maa det paaskjønnes med Tak, at der siden 1. April 1888 er tillagt Seminariets 4 Lærere et Lønningstillæg af 33 ½ af de første 1200 Kr. af Lønningen. Seminariet kan kun heri se et af de mange Vidnesbyrd om den Interesse, hvormed Ministeriet trods alle Vanskeligheder dog søger at forbedre den det underlagte Embedstands Krav, og seer derfor med tillidsfuld Fortrøstning trods Tidernes Ugunst bedre Tider i denne Henseende imøde.

Naar det allerede fra Seminariets tidligste Tid har været erkjendt, at Gymnastik havde sin Betydning for den vordende Lærer, og vi have set, hvorledes der blev sørget for Undervisning heri, saa vil det vel ogsaa være naturligt at nævne de Mænd, der have baaret denne Undervisning frem, navnlig fra den Tid, da Seminariet flyttedes til Jonstrup. Saaledes havde man i Henhold til en kongelig Resolution af 1 Aug.

---

*) Sml. Dagbladet 1881 Nr. 12 Slutningen af Artiklen »Om Lønningsforholdene ved de kgl. Skolelærerseminarier« af »en Seminarielærer«. Hvad enten der saaledes ses hen til Institutionen i det Hele eller til de nuværende Læreres Lønningshistorie, taler baade Klogskab og Billighed for, at man vender tilbage til Monrads Tanke, at lønne Seminarielærere som Adjunkter.

1808 indsendt Seminarist Vilhelm Johansen Gehl til det gymnastiske Institut i Kjøbenhavn for der at dannes til Gymnastiklærer ved Seminariet ved dets Forflyttelse til Jonstrup. For hans Uddannelse blev der betalt Professor Nachtegall 16 Rdlr. maanedligt. Hans Færdighed i Svømning ved Svømmeprøven den 8. Juli 1809 tiltrak sig Kongens Opmærksomhed, saaledes at Hs. Majestæt tilkjendegav ham sin Tilfredshed ved en Skrivelse til Professor Nachtegall, der lød saaledes: Af Din Rapport af 11. dennes se Vi med Velbehag, at Skolelærer Gehl fra det blaagaardske Seminarium har ved senest afholdte Svømmeprøve udi en Tid af 3 Timer og 25 Minuter svømmet 6600 Alen uden at hvile, og da denne Færdighed i saa kort Tid er overordentlig, saa haver du at tilkjendegive ham Vor Tilfredshed. Hovedkvarteret i Kjøbenhavn d. 21. July 1809. Frederik R. Hans Løn bestemtes ved allerh. Resol. af 7. April til 60 Rdl.*) aarlig og ved samme Resolution bevilgedes til Anskaffelse af et gymnastisk Apparat 200 Rdl. Derimod fik man ingen Svømmeflaade. Et Forsøg, Kommissionen gjorde paa, efter Professor Saxtorphs Forslag, at skaffe Seminariet en Flaade ved at henvende sig

*) Disse allerhøjeste Resolutioner angaaende alle smaa Enkeltheder vare den Gang almindelige. Naar saaledes Prof. Saxtorph anmoder Kommissionen om Tilladelse til at indrette en Slags Post fra Lyngby til Jonstrup mod 16 Rdlr. kvartaliter Udbetaling til et Bud og at maatte anskaffe hertil en Taske, saa tilskriver Kommissionen Fondet ad usus publicos og anmoder samme om at forestille Hs. Majestæt en saadan Posts Nødvendighed samt de fornødne 64 Rdlr. hertil anviste.

til Admiralitets Kollegiet med Anmodning om at levere Seminariet en Flaade, som kan bære en 30 Personer og en Baad til 8 à 10 Mennesker, samt lade den transportere til Jonstrup og anbringe der, faldt uheldigt ud. Admiralitetet afslog Begjæringen, men sendte derimod en Tegning af en Flaade som den, der var begjært, med Tilføjende, at den kunde bygges af Naaletræer. Gehl benaadedes med Dannebrogsmændenes Hæderstegn 28. Okt. 1836, døde 2. Jan. 1840.

Efter ham blev denne Undervisning, som nævnt, overdraget Horst, M. Mortensen og Beyerholm. Imidlertid havde Krigsministeriet efter et Forslag af Gymnastikdirektøren, Generalmajor la Cour i Erkjendelse af det for Armeen nyttige, at Gymnastikundervisningen ved Seminarierne lededes af militære Gymnastiklærere, indrømmet at ville afgive de dertil fornødne Underofficerer, dog saaledes, at de i ethvert Aars Exercertid havde at deltage i de vedkommende Afdelingers Øvelser. Der skulde gives dem en Godtgjørelse af 1 Kr. dagligt samt frit Kvarter ved Seminariet og Godtgjørelse for deres Rejseudgifter ved Indkaldelsen til Garnison. I øvrigt skulde de forblive staaende i Numer ved deres respektive Afdelinger med Bibehold af deres fulde Lønning og Emolumenter. Under 21. Marts 1859 resolverede Ministeriet for K. og U., at dette Tilbud skulde modtages, og ved Skrivelse af 11. Maj s. A. underrettedes Seminariet om, at Krigsministeriet havde beordret Korporal Olsen af første Artilleriregiment til at overtage Gymnastikundervisningen her. Det blev tillige gjort ham til Pligt at

lede Undervisningen i nogle af de Seminariet nærmest liggende Skoler. Han kom saaledes til at undervise ugentligt 6 Timer paa Seminariet, 6 Timer i Skolen, i Ballerup Skole 3 Timer og i Maaløv Skole 3 Timer. Dette forandredes dog ved en ministeriel Bestemmelse af 9 Juni 1860, efter hvilken Gymnastiklæreren kun skal undervise i Ballerup 6 Timer ugentligt, men ikke i Maaløv; senere, d. 25. Juli s. A., befaledes det, at Eleverne skulde skaffe sig Gymnastiksko; Anskaffelse af Gymnastiktrøjer anbefaledes, men paabødes ikke. Olsen afløstes den 1. Juli 1863 af Sergent ved 15. Infanteribataillon A verhoff, der imidlertid indkaldtes til Krigstjeneste, avancerede under Krigen til Overkommandersergent, og derfor ikke kunde vende tilbage til Seminariet, hvor, som det ses af Skrivelse fra Min. f. K. og U. af 27 Jan. 1865, Sergent Olsen af Artilleriet beordredes til at gjøre Tjeneste til Udgangen af Marts 1866. Det blev ham og de andre Gymnastiklærere ved de kgl. Seminarier tilladt efter en Skrivelse af Min. f. K. og U. af 26. Januar 1867 at forblive indtil Udgangen af Marts 1868. Han afløstes af Sergent J. C. Thomsen, der var her fra 1868—71, da Gymnastiklærer Licht overtog Undervisningen. Ved ministeriel Resolution af 7. Decb. 1872 blev Seminariets Gymnastiklærer fritaget for at undervise i Gymnastik i Ballerup Skole. Forstanderens Andragende herom var motiveret ved, dels at Andenlæreren i Ballerup Skole selv ønskede at overtage Gymnastikundervisningen, dels at der her paa Seminariet siden det nye Læseaars Begyndelse dagligt gives

hver Klasse $\frac{1}{2}$ Time Gymnastik, og endelig at Riffel-skydning var indført, hvorved Gymnastiklærerens Arbejde var betydeligt forøget. Efter Licht fulgte, med et Mellemrum af tre Aar for hver, Sergenterne Helleman, Jørgensen, Borre, Kornbech Jørgensen af Artilleriet, Højer af Ingeniørtropperne og Frederiksen ligeledes af Ingeniørtropperne siden 1. April 1889. Da Søndersøen gik over fra Statens Eje til Kjøbenhavns Kommunes Eje, maatte desto være Svømning opgives. Siden 1872 er Riffelskydning indført. Elevernes Deltagelse deri er efter ministeriel Resolution af $\frac{8}{7}$ 1872 frivillig. For Benyttelse af Skydebanen i lille Hareskov erlægges en aarlig Afgift til Skovkassen af 10 Kr.

Ved Forlæggelsen af Seminariet til Jonstrup maatte man ogsaa være belavet paa at sikkre sig blivende Lærerkraft til Undervisning i Havedyrkning, et Fag, der tillagdes saa stor Betydning, at det fremhæves særligt paa Dimittendernes Vidnesbyrd, naar de lægge sig med Flid efter Havedyrkning og ere dygtige deri. Vi se derfor Professor Saxtorph i December 1810 andrage om, at Ole Jakob Gebauer, Seminarist paa Jonstrup, der afgaaer til førstkommende Maj 1811, maatte paa Seminariet erholde fri Kost og Vask paa et Seminaristkammer imod som udlært Gartnersvend at give Undervisning i Gartneriet og Træplantning, da han kunde vedblive som Medhjælper i Musikken og tillige erholde 40 Rdlr. som Medhjælper i Regning og Skrivning. Efter Kommissionens Anbefaling af Forslaget blev det bevilget, at Gebauer

kunde blive et Aar paa Seminariet for at give Seminaristerne Undervisning i Havedyrkning. Vi se imidlertid Prof. Saxtorph i Oktober 1811 søge om, at det maa tillades Gebauer, der helt havde overtaget Undervisningen i Regning, Skrivning og Sang med yngste Klasse, at overtage Ansættelse som Vikar for Skolelærer og Kirkesanger Leth i Farum, der var bleven sindssyg, mod at han forpligtede sig til at indfinde sig paa Seminariet mindst 2 Gange ugentligt fra Midten af Marts indtil August for praktisk at lære Seminaristerne Havedyrkning, og derfor nyde aarligt 80 Rdlr. Timerne i Regning, Skrivning og Sang indtil 1. Maj kunde som tilforn besørges af ældste Klasses Seminarister for 15 Rdlr. kvartaliter; fra næste 1. Maj kunde de dog bedst tildeles Musiklæreren Andersen, som dertil fortrinlig duelig. Fremdeles udbeder han sig Tilladelse til at anskaffe for hver Seminarist Jakobsens Havebog for Bønder, for at Seminaristerne derefter kunde repetere og examineres. Ogsaa denne Sag blev refereret for Kongen, der bifaldt det foreslaede, dog med Tilføjende, at Gebauer efter Kommissionens Forslag tillige skulde undervise Eleverne 1 Gang ugentligt om Vinteren. Det var jo kun tarvelige Lønningsvilkaar, under hvilke Gebauer maatte virke. Seminariet søgte derfor om muligt at bøde derpaa for at sikre sig hans Lærervirksomhed. Og den Vej, man slaar ind paa, er saa karakteristisk i det hele for hin Tids Besættelse af Lærerembeder, at den ikke bør lades uomtalt. Kommissionen henvendte sig nemlig i Marts 1813 til Frederiksborg Amts Skole-

direktion med Anmodning om, at Knardrup Skole, (der ligger 1 Times Gang fra Seminariet), maa vorde den første, som der paa Amtet bygges, og at Læreren i Havevæsenet paa Jonstrup, dimitteret Seminarist Gebauer da ved denne Skoles Besættelse maa komme i særdeles Betragtning. Fjorten Dage derefter søger Gebauer, »da han nu har opslidt det lidet, han havde af Klæder ved sin Afgang fra Seminariet uden af saa ringe Løn 40 Rdlr. at kunne anskaffe sig noget«, Kommissionen om dens Medvirkning til at erholde Knardrup Skole, naar samme vorder bygget, men ønsker tillige Kommissionens Medvirkning til imidlertid at faa den gamle Degn Riis i Stenløse til at resignere sit Embede til sig for at kunne vedblive sin Virksomhed paa Seminariet. Hertil lover Biskop Münter sin Hjælp ved at indlede det fornødne. Det lykkedes ogsaa; dog synes Gebauer ikke at være fyldestgjort hermed; thi i August samme Aar søger han, der nu har erholdt Stenløse Skole og der skal etablere sig, om Erstatning for det store Tab, han har lidt ved i 2½ Aar at undvære en ham tilbuden god Skole. Han blev indstillet til et Gratiale af 200 Rdlr. som Erstatning for hans Tab. Han virkede her som Lærer fra 1811—1853, da han afskedigedes med Pension, og Undervisningen i Havedyrkning ophørte ved Seminariet, med Trofasthed og »elskværdig Godmodighed og Overbærenhed« mod sine Elever.

Seminariets Skole.

Naar det i Reglementet for samtlige Seminarier i Danmark af 10. Febr. 1818 § 26 hedder: uagtet de i foregaaende §§ (15—25) nævnte Kundskaber og Færdigheder alle anses nyttige for den vordende Skolelærer, saa bør dog samtlige Seminariers Foresatte og Lærere uafsladeligen have for Øje, at det er Religionskundskab, Modersmaal, Skrivning og Regning samt Øvelse i at undervise, hvorpaa det ved Seminaristernes Dannelse kommer an, saa er her tillige udtalt Nødvendigheden af, at et Seminarium ikke kan undvære et Sted, hvor det kan faa Lejlighed til at bibringe Eleverne, de vordende Skolelærere, denne Øvelse i at undervise ved Siden af de Kundskaber, som væsentligt meddeles i det egentlige Seminarium, eller med andre Ord en Skole.

Der kan selvfølgelig blive Spørgsmaal om en saadan Skoles Stilling i og for sig og dens Forhold til Seminariet. Medens en almindelig Skole under en sædvanlig Lærers Ledelse har det Fortrin, at Virksomheden der og altsaa Forberedelsen der kommer den Virksomhed og det Arbejde nærmest, hvortil den vordende Lærer i Tiden vil finde sig henvist, saa er der dog den Mislighed forbunden dermed, at det ikke altid er givet, at Skolens Lærer er egnet til at lede vordende Læreres Forberedelse, eller, selv om han i enkelte Fag maaske skulde være egnet dertil, ikke i alle Fag er vel skikket dertil. Paa den anden Side lader det sig jo ikke nægte, at en Skole, som særligt

er indrettet og oprettet med Seminariets Tarv og Behov for Øje (école annexe) let faaer Præg af noget kunstlet, noget lavet, og at Undervisningen ved Siden af den Ensformighed, der maa være for Seminarieelevernes Skyld, og ikke let taaler større Afvigelser og Digressioner paa de forskjellige Omraader, alligevel kan savne den rette Enhed, der bør gaa igjennem hver Skole, og som navnlig giver Folkeskolen, der i Reglen er henvist til den ene Lærer, sit ejendommelige Præg af denne ene Lærers Virksomhed og Personlighed. Hertil kommer endnu ikke blot som i andre Skoler den forskjellige Paa-virkning i de forskjellige Fag af de forskjellige Lærere, men indenfor det samme Fag den forskjellige Paa-virkning af de skiftende Lærere, Eleverne, hvilket jo ganske vist er ikke uden Betydning og Betænkelighed. Lader der sig imidlertid ganske vist disputere om, hvilket af disse Forhold der er det rette, og hvilken af disse Ordninger der er den bedste, saa er der dog et, hvorman utvivlsomt vil let blive enig, at der behøves en saadan Skole. Men naar denne Skole behøves, saa er det ikke Meningen, at den, som det oftere kan ses udtalt, skal være en Mønsterskole, hvad den jo allerede ikke kan være af den Grund, at de Elever, der i det mindste tildels undervise deri, ikke ere Mønstre, om ogsaa Skolens Lærer søger at uddanne dem til Mønstre og maaske selv kan være et Mønster som Lærer; nej, Mønsterskolen, hvor Undervisningens Indhold og Form skulde være et Mønster for de vordende Lærere, det er Semina-

riet, hvorfor det samme Folk, der kalder Øvelsesskolen école annexe, kalder Seminariet école normale, Normalskolen, Mønsterskolen.

Hvorom imidlertid alting er, enten man vil give den ene eller den anden Form Fortrinet, saa at det kan være vanskeligt at komme til Enighed herom, saa er der dog Enighed i, at der behøves en Skole ved et Seminarium. Dette erkjendtes ogsaa fra Begyndelsen, da Seminariet oprettedes, idet der den 14. Maj 1792 i Forbindelse med Seminariet paa Blaagaard aabnedes en Skole med 12 Børn i en Klasse; da Børneantallet forøgedes, deltes Skolen siden 29. Jan. 1795 i 2 Klasser; dog var Adskillelsen ikke større end, at i enkelte Fag deltog nogle Børn i Undervisningen i begge Klasser. Undervisningen her blev først ledet af 4 af de flinkeste Seminarister under Lærerens Tilsyn; men efter 1½ Aars Forløb blev en Seminarist mod en Godtgjørelse ansat som Underlærer for at befordre Undervisningens Enhed. Der var tillige truffet den ejendommelige Bestemmelse, at de Seminarister, der udmærkede sig i Skolen, kunde faa en liden Ducør til Opmuntring. Der undervistes 4 Timer om Dagen, dog ikke Onsdag og Lørdag Eftermiddag, fra 10—12 og 2—4; 5 Timer ugentligt i Religion, 2 Timer i Bibelhistorie, Skrivning og Regning, 4 Timer i Stavning og almenyttige Kundskaber, 4 i Læsning. Religionsundervisningen blev meddelt kateketisk, og man lagde i det Hele an paa at meddele Kundskaberne paa en praktisk Maade.

Da Seminariet flyttedes til Jonstrup, blev der her

oprettet en Skole, der blev søgt af Børnene fra den nærmeste Egn, Bringe By og Jonstrup Vang. Alle-rede før Seminariets Flytning havde Kommissionen den 24. Decbr. 1808 gjort Forslag om en Skoles Op-rettelse under Seminariet, naar samme forflyttedes til Jonstrup. I den Anledning havde Amtsskoledirek-tionen bemærket, at bemeldte oprettende Skole burde staa under dens Opsyn. Da Kommissionens Erklæ-ring blev forlangt over denne Amtsskoledirektionens Fordring, svarede den Kancelliet under 11. Marts 1809, at den intet kunde have imod, at saavel Amtsskole-direktionen som Sognepræsten kan besøge den op-rettende Skole for personligt at overbevise sig om Bør-nenes Fremgang og Undervisning, dog uden deri paa Stedet at ville bestemme samme, enten i Henseende til Methoden eller Lærebøgerne o. s. v., men at de i Tilfælde af Aarsag til Klage have at henvende sig til Seminariets Foresatte med samme, som efter Under-søgelse bestemmer det videre fornødne; hvorved det maa blive vedkommende saavel Sognekommisjon som Amtsdirektion paalagt at iagttage de ved det provi-soriske Reglement i Henseende til Børnenes Tilplig-telse at søge Skolen nu m. v. paahvilende Pligter. Skolen ordnedes siden efter Skoleanordningen af 1814, deltes i 2 Klasser, hver af disse atter i 2 Afdelinger for at give saa mange Elever som muligt Lejlighed til at undervise. Eleverne undervistes her under Læ-rernes og især anden Lærers Tilsyn, saalænge han var Religionslærer; de skiftede ugentligt, og de 2, der skulde være Skolens Lærere i hver følgende Uge,

vare de sidste to Dage i den foregaaende Uge tilstede i Skolen under Navn af Bisiddere, for at gjøre sig bekendte med Fremgangsmaaden og, hvorvidt Børnene vare komne. I denne Skole meddeltes ogsaa siden 1824 den indbyrdes Undervisning, først under tredie senere under første Lærers Tilsyn. Skolen blev imidlertid hævet efter Forstanderens Forslag 1826, fordi man troede, at det vilde være hensigtsmæssigere, at Eleverne øvede sig under en Skolelærers stadige Vejledning; den noget fraliggende Maaløv Skole blev da udset til Øvelsesskole. At denne Foranstaltning ikke var hensigtssvarende, kan ses deraf, at der efter en halv Snes Aar findes Anledning til at søge en Skole igjen oprettet paa Seminariet, hvilket ogsaa blev tilladt. Dens Børneantal blev bestemt til i det Højeste 24 Børn fra de nærliggende Egne, Bringe og Jonstrup Vang. Da dette Antal ganske vist ikke var passende stort for en Øvelsesskole, blev der i 1840 søgt og givet Tilladelse til at udvide Skolen og tillige til at optage den indbyrdes Undervisning*) i den. Denne Skole bestaar endnu og dens Børneantal, 40—50, delte i to Klasser, der efter Forholdene ganske vist ikke kan blive meget stort, selv med den Tilgang, den har fra Steder, der ligge i Udkanten af Nabsognet Maaløv, synes dog passende, i hvert Fald tilstrækkeligt til at beskæftige vordende Lærere. Jeg har ganske vist i et

*) Fra 1823 var der tilstaaet hver af de 15 Elever i Seminariets øverste Klasse 4 Rdl. Sølv til 4 Dages Ophold ved Normalskolen i Kbhvn. for at blive bekendte med denne Methode.

preussisk Skoleseminarium fundet langt større Klasser i Øvelsesskolen, men ikke kunnet spore nogen større Virkning deraf. Den samme Følelse af Mangel paa et synligt Hoved og en Leder af Undervisningen, som altid mer eller mindre vil gjøre sig gjældende, og maa være uadskillelig som andre Ulemper fra en saadan Skole som fra enhver Institution, der kundgjør sig som den, der egentlig ikke er det, hvis Navn den bærer, men et Slags Surrogat derfor, noget der viser ud over sig selv og peger hen paa noget andet, gjorde sig ogsaa gjældende her. Det blev derfor tilladt Seminariet at antage en dimitteret Seminarist til i fornødent Fald under Lærernes Overtilsyn og Bistand at lede Skoleundervisningen. Han skulde dels selv undervise og hans Undervisning saaledes blive et Mønster for de vordende Lærere, dels lade Eleverne undervise eller gjøre Forsøg paa at undervise og berigtige og bedømme deres Gjerning. Til denne Lærergjerning kaldtes den samme Aar, 1840 med »Udmærket duelig« dimitterede G. H. Horst, der senere tillige blev Lærer i Gymnastik og Svømning og blev lønnet med 200 Rdl., fri Bolig, Lys og Brændsel. Undervisningen var ordnet saaledes, at Skolen var delt i 2 Klasser, som hver besøgte Skolen 3 Dage (hver anden Dag) om Ugen; 4 Elever af øverste Klasse, 2 i hver Klasse, overtog Undervisningen i en Uge; dog maatte ogsaa de andre Elever i Klassen, naar de ikke vare beskæftigede i Skoletimerne paa Seminariet, i disse Timer besøge Skolen væsentligt som Tilhørere. Adgang til at besøge Skolen var iøvrigt og-

saa aaben for de yngre Elever. Med nogen Forandring var Undervisningen ordnet som den for Tiden er, dog med den væsentlige Forskjel, at der nu egentlig ikke er nogen bestemt Lærer, der har Undervisningen i sin Haand, skjønt ganske vist i sin Tid baade Lærer H. Mortensen og Lærer Beyerholm blev ansat som den, der vel nærmest skulde være Skolens Lærer, og at der ikke længere er Tale om indbyrdes Undervisning i nederste Klasse, hvor denne Undervisning dengang indførtes efter den foreskrevne Norm, dog paa Grund af denne Skoles særegne Bestemmelse med enkelte Modifikationer. I Tidernes Løb hævedes imidlertid denne Ordning efterhaanden, og hvor forskellige Opfattelserne af dette Spørgsmaal have været, vil kunne ses af de forskellige Udtalelser, dette Forhold har givet Anledning til. Seminariets Forstander Pastor D r i e b e i n fandt sig saaledes foranlediget til at ledsage sin Indberetning om Skolens Tilstand med følgende Bemærkning og Begjæring: Det er en Selvfølge, at det ikke kan være til Gavn for Børnene, at to Elever vexelvis besørge Undervisningen, om det end sker under en Lærers Tilsyn og Ledelse. Jeg kan ikke undlade gjentagende at udtale det Ønske, at Forholdet maa kunne ordnes her som ved de andre Statsseminarier, saaledes, at Skolen faaer sin egen Lærer, og at Seminariets Elever under deres Nærværelse i Skolen i det Væsentlige indskrænkes til at være Auscultanter, medens mindre Hold af Børn efter Tur afgives til Seminarieelevernes Øvelse i Skolegjerning. I en Skrivelse til Minist. f. K. og U. af 30. Novbr.

1872 udtaler samme Forstander sig saaledes: Jonstrup Skole lider af en væsentlig og sikkert ganske enestaaende Mangel, nemlig, at den ikke har nogen Skolelærer, idet Undervisningen i samme besørages af Seminariets Lærere, hver for sine Fags Vedkommende. Det kunde maaske ved første Øjekast synes at være et Fortrin ved Jonstrup Skole, at Undervisningen i samme besøragedes ved Faglærere; men i Virkeligheden er det en uheldig Indretning, fordi det her langt mindre kommer an paa Lærerens store Fagdygtighed end derpaa, at han erhverver sig nøjagtigt Kjendskab til hvert Barn og følger det gennem hele Undervisningen, kort sagt, ikke har anden Opgave end at varetage Skolens Tarv. Jonstrup Skole er sikkert den eneste Almueskole i Landet, der maa savne den Enhed og Fasthed, som kun kan opnaaes, hvor Læreren hele Dagen igjennem færdes med sine Disciple og i det Hele kan skjænke dem sin udelte Opmærksomhed og al sin Kraft. Hertil kommer endnu en Omstændighed. Skolen er oprettet, for at Seminariets Elever kunne faa Lejlighed til at øve sig i at undervise. Som Skolelærerexamen nu er ordnet, kan det ikke være anderledes; men det vil let indses, at denne Omstændighed ikke er til Held for Skolen. Ved de andre Statsseminarier vil Skolens Lærer modvirke den Usikkerhed og Spredthed, som Seminarieelevernes Virksomhed afstedkommer; til sine Tider kan han vel endog slippe med at afgive mindre Hold af Skolebørn til Seminarieelevernes Øvelse under vedkommende Lærers Tilsyn, medens Skolen i sin Hel-

hed kan samle sig om sin egen Lærers Undervisning uden at forstyrres af fremmede Elementer. Her derimod, hvor den Omstændighed, at Skolen er delt imellem Faglærere, allerede virker spredende, savner den hos Børnene mindre heldige Indflydelse af Seminarieelevernes Skolegjerning den Modvægt, som alene kan ydes af Skolens faste Lærer. Den ved Undervisningen i Skolen tilstedeværende Lærer vil endelig fristes til at lægge Hovedvægten paa Seminarieelevernes Tarv (?): til Skolens Børn staar han i et fjernere Forhold; han ser dem kun i sine Fagtimer, nogle Timer om Ugen. Endnu skal jeg tillade mig at henpege paa et Motiv, som kan gjøre sig gjældende fra Seminariets Standpunkt. Jonstrup Seminarium har ikke flere Lærerkrafter end de øvrige Statsseminarier, snarere færre, naar henses til, at den hos de øvrige Seminarieførstandere ansatte personelle Kapellan stundom giver nogen Undervisning paa Seminariet; men nærværende Seminariums Lærere have derhos at passe Børneskolen, som ved de øvrige Seminarier har sin egen Lærer. Jeg skulde ikke lægge Vægt paa det større Arbejde, som derved kommer til at paahvile Læreren her, dersom ikke selve Undervisningen paa Jonstrup Seminarium kom til at lide derunder; men dette er Tilfældet i det mindste for et Fags Vedkommende. Spørgsmaalet blev imidlertid ifølge en Skrivelse fra Ministeriet af 26. Aug. 1872 stillet i Bero, indtil den nye paatænkte Skolelov var udkommen.

Sagen var imidlertid kun stillet i Bero, Spørgs-

maalet kom atter frem i 1876, og i sit Svar paa en Skrivelse fra Skoledirektionen af 27. Okt. 1876 foranlediget ved en Skrivelse fra Ministeriet af 25. s. M. kommer Forstanderen i sin Erklæring af 4. Novbr. s. A. tilbage til sine tidligere Betragtninger, idet han i det væsentlige udtaler sig saaledes om dette Spørgsmaal, at de efter hans tidligere Erklæringer angaaende denne Sag indhøstede Erfaringer kun have stadfæstet ham i den Overbevisning, at Ansættelsen af en særegen Lærer ved Jonstrup Skole er nødvendig, dersom den skal gjøre Fyldest, ikke blot som Øvelsesskole for Seminariets Elever, men tillige som Skole for Egnens Børn. Forstanderen hævder som indlysende, at det dobbelte Øjemed, Skolebørnenes forsvarlige Undervisning og Elevernes praktiske Uddannelse til Lærere ikke lader sig forene i den Ordning paa nogenlunde ogsaa kun tilnærmelsesvis tilfredsstillende Maade. Han henviser til det foreliggende mere eller mindre ubearbejdede Æmne af c. 25 Børn, der skulle undervises, og som gjøre Krav paa en Lærers hele Arbejdskraft, medens der dertil anvendes et umodent, ubehjælpeligt og famlende Redskab, som den er, der endnu staaer i sin egen Uddannelse, som end ikke dagligt er det samme, men skifter. Paa denne Maade gaaer Kontinuiteten, som er saa vigtig i Lærervirksomheden, tabt, tilligemed det Moment, der er saa betydeligt for Opdragelsen og Undervisningen, at Læreren kjender sine Elever og dagligt omgaaes med dem. Ganske vist leder en Lærer Undervisningen; men dersom den under-

visende Elev skal for sit eget Vedkommende have Udbytte af sin Gjerning, maa Seminarielæreren indskrænke sin Indskriden og eget umiddelbare Forhold til Børnene til det mindst mulige, væsentligt forholde sig iagttagende for bagefter at meddele Vedkommende sin Kritik over Præstationen. Derhos maa bemærkes, at den Omstændighed, at alle Seminariets Lærere fordele denne Gjerning imellem sig, hvad der under de bestaaende Forhold er uundgaaeligt, ogsaa for saavidt er uheldigt for Skolen, som det derved ogsaa for den ledende Lærer let kommer til at skorte paa det fornødne nøje Kjendskab til Børnenes Karakter, Evner, Flid og hele Forhold; med et Ord, det kan ikke undgaas, at Enheden og Sikkerheden i Skolens Disciplin lider Afbræk derved, at den maa undvære Ledelsen af en eneste stadig nærværende og ansvarlig Lærer. Under fornyet Henvisning til Ordningen ved de andre Statsseminarier og til den tidligere Ordning her ved Seminariet*) stilles der derefter Andragende om, at Jonstrup Seminariums Skole maa stilles paa samme Maade som alle andre Skoler i Landet, hvorefter der stilles Fordring til en pas-

---

*) Saaledes var den i 1840 ansatte Lærer Horst, samt hans Eftermænd Brasch og Høyer, uagtet de foruden at kaldes Skolens Lærer ogsaa benævnedes som Fjerdelærer ved Seminariet, dog i Grunden kun det første. Ligeledes kaldes den nuværende Lærer, Hr. H. Mortensen, i sit Beskikkelsesbrev tillige Skolens Lærer; men det var netop i hans Tid, 1855—60, at det skete, at der blev lagt mere og mere Beslag paa Seminarielærernes Kræfter i Seminariets Tjeneste, og den omtalte Tilstand derved fremkom.

sende Løn og tillige udtales, at Værløse Kommune, som den i Sagen interesserede, maa tage sin Del med Seminariet i de Udgifter, der ere forbundne med en saadan Lærers Ansættelse, hvorved muligt vil spares Oprettelse af en ny Skole i den nævnte Kommune.

Sagen blev ogsaa gjort til Gjenstand for Overvejelse af Skoledirektionen og Seminariedirektionen, der i en Skrivelse af 21. Juli 1877, under Henvisning til en Skrivelse fra Skoledirektionen for Smørum og Sokkelund Herreder, der med Hensyn til Ordningen af Skoleforholdene i Værløse Sogn, havde udtalt sig til Gunst for Bibeholdelsen af Seminariets Øvelsesskole og Ansættelsen af en egen Lærer ved samme fremfor Oprettelsen af en ny Skole i Sognet, forespurgte om, hvorvidt der kunde afgives Bolig i Seminariets Bygninger til en saadan Lærer. Svaret maatte, som det var at vente, lyde benægtende. Imidlertid var Sagen ikke endnu endt dermed; thi under nogle Forhandlinger i Værløse Sogneraad om Oprettelsen af en ny Skole rettedes der fra Undervisningsministeriet under 18. Jan. 1879 Spørgsmaal til Seminariet om, hvorledes der i Tilfælde af en Skoles Oprettelse i Jonstrup Vang kunde skaffes Seminariets Elever den fornødne praktiske Øvelse. Spørgsmaalet var herved kommet ind i en ny Fase og gav Seminariets nuværende Forstander Anledning til at udtale sig derom i en Erklæring af 12. Febr. s. A. Næst at fremhæve, at Øvelsesskolen er en nødvendig Livsbetingelse for Seminariet, paa-vises der, at den paatænkte Skole, der kun skulde optage Pigebørn og de mindre Drengbørn, der da

undervistes i Skolen paa Jonstrup, ikke vilde kunne opfylde Seminariets Fordringer til en Øvelsesskole, selv om der tilstededes Eleverne Adgang dertil. Og fremdeles var den anden Udvej, ad hvilken man kunde søge at skaffe Eleverne denne Undervisning ved at lade dem besøge en nærliggende Skole og der overvære og under Lærernes Vejledning deltage i Undervisningen forbunden dels med de Ulemper, en altid længere Afstand frembød, dels med den Mulighed, at selv om et Sogn vilde tillade, at en Skole benyttedes paa denne Maade, var det jo dels ikke givet, at Læreren havde de fornødne Betingelser for at kunne paatage sig denne Gjerning, dels heller ikke givet, at der i indtrædende Vakance vilde eller kunde, efter den nuværende Kaldsmaade, blive givet Seminariet nogen Indflydelse paa Besættelsen af dette Lærerembede. Der blev derfor fremhævet, at hvis en ny Skole blev oprettet i Jonstrup Vang, som den var foreslaaet, saa var Seminariet prisgivet med Hensyn til Vejledning i Skolegjerning. Og med Indrømmelse af det meget Berettigede i de Indvendinger, der tidligere herfra vare rejste mod den nuværende Ordning, navnlig fra Kontinuiteten i Skolen og Undervisningen, naar den ikke ledes af en Lærer, blev, idet al anden Lærervirksomhed ellers holdtes i tilbørlig Ære, fremhævet som et væsentligt hidtil ikke anført Moment til Fordel for den bestaaende Orden, at der undervises her med daglig frisk Kraft og efter en omhyggelig Forberedelse, og naar Øvelserne foretages under en kyndig Lærers Tilsyn og Vejledning, der

ikke mindst vil vise sig i, at han paa taktfuld Maade griber ind til rette Tid og paa rette Sted, om fornødent gjøres, saa opvejes dog herved tildels Misligheden og Manglerne, som før vare fremhævede. Det anbefales imidlertid at tage Sagens tidligere Standpunkt op, og Ministeriet anmodes om, at udvirke Skolens Bestaaen, helst under en selvstændig Lærer, hvem den hele Vejledning af Elevernes Øvelser betroes under Forstanderens almindelige Tilsyn og muligt under Tilsyn af Faglærerne en enkelt Gang om Ugen.

Hermed er Sagen imidlertid bleven staaende. Under 24. Marts s. A. resolverede Ministeriet, at alt indtil videre kunde forblive ved det bestaaende med Hensyn til Skolen paa Jonstrup, og at man vilde forsøge optaget paa Finantsloven for 1880—81 en Bestemmelse med Hensyn til denne Skole. Om en saadan Bestemmelse har imidlertid intet senere forlydt.

Naar jeg her dvæler forholdsvis længe ved denne Sag, saa er Grunden den, at jeg betragter Spørgsmaalet som en Livssag for Seminariet efter Skoleforholdenes nuværende Ordning, hvor Lærerdannelsen er afsluttet med Skolelærerexamen, og den Examinand, der har bestaaet denne Prøve, kan overtage Undervisningen i en Skole og ikke som andre Steder henvises til en yderligere praktisk Uddannelse i en Skole for saa efter nogle Aars Forberedelse i Praxis at underkaste sig en ny Prøve. Hvorledes man vil se Sagen, bliver der for en saadan Skole al Tid det mislige og uheldige derved, enten saa Forberedelsen

anses afsluttet med Seminarieforberedelsen eller først ved en senere videre Forberedelse, at Skolen foruden sit egentlige Formaal, Børnenes Opdragelse og Undervisning, tillige maa tjene et andet Formaal, der egentligt ligger udenfor den. Børnene selv have maaske ikke ligefrem nogen Følelse deraf; men det fejler dog ikke, at Undervisningen ofte føres ind i Spor, hvori den neppe vilde være kommen, og at den ikke altid kan bevæge sig med fuld Frihed af Hensyn til Lærereleverne. Derimod betvivler jeg, at Børnene ville have Følelsen af Savnet af den Kontinuitet, der selvfølgelig bør være i en Skole og ganske vist viser sig tydeligst og stærkest under en Lærers Ledelse. Det vil dog væsentligst ytre sig i Disciplinen, der jo ganske vist kan være slappere eller strængere, fremtræde med andre Fordringer under den ene end under den anden Lærer. Naar der imidlertid ses hen til, at Skolen ikke er unddraget Seminarieforstanderens Ledelse og Tilsyn, saa er der dog allerede heri og i hans Undervisning og Vejledning givet et Middel mod Manglen af Enhed i Skolen. Ligesaa vel som han vil og maa være Bærer af Enheden i Seminariet, saa vil han ogsaa maatte og maa kunne være det i Skolen. Formaaer han ikke ved sin Personlighed at give Seminariet dets Præg i den Henseende, saa formaaer han det heller ikke i Skolen; men formaaer han det i sin Ledelse af Seminariet, vil han ogsaa formaa det i Skolen. Jeg tør i den Henseende paabe-
raabe mig min egen personlige Erfaring. Om jeg ganske vist ikke kan følge hvert enkelt af Børnene i

deres Skoletid paa samme Maade, som den enkelte Elev under hans Ophold her, saa følger jeg dog hvert enkelt Barn under Elevernes Undervisning samvittighedsfuldt og nøje, saa at jeg troer at vide lige saa god Besked med deres daarlige og gode Sider, som Gud ske Lov dog ere de overvejende, og deres hele Naturel og Personlighed, som hver samvittighedsfuld Lærer ellers ved. Og dersom der kan være Tale om et særegent Præg for Seminariets Elever, hvor ogsaa Enheden i Uddannelsen, ikke blot Undervisningen, viser sig, saa troer jeg, at der ikke mindre vil kunne være Tale derom hos Skolens Børn.

Dermed skal det imidlertid ikke være nægtet, at en saadan Øvelsesskole under en selvstændig Lærer maaske var det ønskeligste. Der vilde være vundet to Fordele derved, at Seminariets Læreres Tid og Kræfter i højere Grad kom Seminariet til Gode, og at Skolens Gang blev mere uforstyrret og ikke blev afbrudt ved Examina paa Seminariet, Inspektion af Gymnastik- og Sang-Inspektør o. s. v. Men paa den anden Side maa det da hævdes, at Skolen maa være stillet under Seminariet og tillige, at der under de nuværende Forhold egentligt kun kan være Tale om en saadan Skole ved det herværende Seminarium, hvor Ansættelsen af Læreren vilde være Ministeriets Sag, og der altsaa kunde tages de tilbørlige Hensyn. Naar Sagen er ordnet anderledes ved de andre Seminarier, og man maaske har Grund til at være tilfreds med denne Ordning, og denne tildels har sin Grund i, at der ligger en Landsbyskole lige op til vedkommende Se-

minarium, saa maa det dog ikke overses, hvad der ovenfor er fremhævet af mig, at Forholdet er aldeles unddraget Seminariets Raadighed; ved Imødekommehed fra vedkommende Myndigheds Side kan der maa-ske indrømmes et Seminariums Forstander et vist Hensyn ved Besættelsen af en saadan Lærerplads; men om Ret kan der jo aldrig være Tale. En anden Udvej, der vist nok bruges, jeg troer f. Ex. i Sverig og muligt ogsaa nu og da hos os, at lade nogle af Skolens Børn møde paa Seminariet, for at dettes Elever kunne katekisere med dem under en Lærers Vejledning, synes mig kun lidet tilfredsstillende. Medens Børnene i Skolen neppe tabe Følelsen af, at Eleverne beskjæftige sig med dem ogsaa for deres, Børnenes, Skyld, saa synes det mig i det mindste, ikke at kunne udgaaes for de i saa Henseende snilde Børnetanker, at de faa Følelsen af, om ikke at der leges at holde Skole, saa dog, at de ere ikke der for deres egen, men for Elevernes Skyld.

Jeg kan ikke slutte disse Betragtninger uden at udtale, at det forekommer mig, at man i dette Spørgsmaal oftest har stillet sig ensidigt paa Skolens Side og overset, at denne ved dens Benyttelse som Øvelses-skole ikke lider andet eller mere end den Skole eller Klasse, der bruges som Øvelsesklasse for en Lærer-aspirant; herover forlyder ingen Klage. Hertil kommer, at det hører med til de ikke faa Forhold i Livet, hvor der maa bringes Offre for et bestemt godt og nyttigt Formaal. I øvrigt vilde det vistnok være ønskeligt, om dette Spørgsmaal kunde fremkalde en indgaaende

Drøftelse og Prøvelse af Spørgsmaalet om en mulig Henlæggelse af den praktiske Prøve ved Skolelærer-examen til en senere Tid. Der er vel neppe nogen Del af Examen, hvor selv den samvittighedsfuldeste Examinator har større Vanskelighed ved at gjøre Ret og Skjel end denne, og hvor Dommen over, hvad der bør kaldes en tilfredsstillende Præstation, er saa forskjellig som her, idet Fristelsen ligger nær til at ville fordre en prøvet Lærers Øvelse og Færdighed af den attenaarige Examinand og at overvurdere en bestikkelig øjeblikkeligt livlig Optræden paa en sindigere Fremtrædens Bekostning, der uden at være søvniq og livløs holder ud i Længden.

Seminariets Bestaaen truet.

Det kan ikke siges, at Seminariet fik Lov til at udvikle sig uden Modstand fra forskjellige Sider. Indvendinger mod Stiftelsen, dens Inndeling og Ordning kom tidligt til Orde, have naturligvis gjentaget sig i Tidernes Løb indtil vore Dage og ville gjentage sig og ikke forstumme, saalænge Institutionen bestaaer. Sligt hører nu med til menneskelige Indretningers Vilkaar og ere vel en nødvendig Betingelse for deres Trivsel og Udvikling. Kritiken kom dengang som nu fra dem, der havde et andet Syn paa Sagen, men ogsaa fra dem, der uden at kjende Forholdene ret dog gjorde sig til Dommere over Institutionen. Hermed skal imidlertid ikke nægtes, at der har klæbet og endnu bestandigt klæbe forskjellige Mangler og Skrøbeligheder ved denne som ved alle menneskelige Indretninger.

Vi kjende Angrebene og Ankerne mest af de Forsøg paa at forsvare Seminariet, vi allerede træffe tidligt. Igjennem dem høre vi tildels enkelte af de Klager, vi ogsaa nu kunne høre, dels over Undervisningens Methode, dels over selve Eleverne og Forholdene i det Hele. I en Indberetning fra 1798 til Kommissionen, under hvilken Seminariet stod, og som med en ualmindelig Iver tog sig af det, søgte ikke blot at skaffe de fornødne Pengemidler til Veje, men ogsaa at forvisse sig om Undervisningens Gang ved deres personlige Nærværelse paa Seminariet, omtaler saaledes Forstanderen de forskjellige Angreb, Seminariet er udsat for. Han trøster sig imidlertid med, at det i denne Henseende maa dele Skjæbne med andre Stiftelser af samme Art og fremhævede saaledes en Kollegas Ord, at sligt sker, uden at Angriberne kjende det ringeste til Seminarierne eller gjøre sig Umage for at lære dem at kjende. Med sit eget sande og rigtige Syn for Sagen gjør han opmærksom paa, at man ikke, hvor Tilgangen af Elever sker fra saa forskjellige Samfundsklasser med saa ulige Dannelselse, kan med Billighed stille samme Fordringer som paa højere Undervisningsanstalter. Han fremhæver, hvad der endnu bestandigt maa fremhæves af enhver uhildet Betragter, at man ved Siden af en Del Skyggesider baade ved Livet og Personerne dog maa erkjende det meget gode, fornøjelige ogsaa for os ældre tiltalende, vi møde her i de unges Samliv ved Siden af ihærdig Flid hos de fleste. Paa den anden Side mangler det heller ikke paa samtidig Anerkjendelse af den gode Aand, der

herskede iblandt Eleverne og deres Flid; Biskop Balle har saaledes gjort den Erfaring, at han altid vinder nogen Fordel ved at bivaane Undervisningen paa Seminariet og gaaer ikke derfra uden at have opsamlet en eller anden frugtbar Bemærkning.

Som Exempel paa, hvorledes der fra Sider, hvorfra man ikke skulde have ventet det, ogsaa gjordes Udfald mod Seminariet, skal nævnes, at Biskop J. N. Bruun i et Skrift »Gammelt og nyt«, om en Stiftelse, Kristi Krybbe, ogsaa snærter Seminariet, idet han siger: men at indblæse dem (Informatorerne) en god Aand eller meddele dem den Samvittighed, hvorefter at handle, eller bestyrke dem med deres dona docendi, det kan ingen Inspektion eller Direktion, ja ikke engang noget Skoleholder-Seminarium. Haab om klækkelig Belønning inspirerer bedst. Klækkelig aarlig Løn uden større Haab skaber omsider den blotte Daglønner, og just derfor, om jeg ikke ogsaa ellers havde grundet Mistillid til Seminarister, anser jeg en af dem for højst upasseligt for saadan Stiftelse, — men flere Under-Skoleholdere skulde jeg nok skaffe herhjemme uden at forskrive dem fra Blaagaard. Dette Udfald blev imødegaaet af Sander, der bemærker, at ingen tænkende Mand tillader sig et i sig selv nok saa ubetydeligt Udfald mod de af Folkets Konge og Fader stiftede Instituter, hvis højeste Bestemmelse og oprigtige Stræben er at bidrage til Folkets Oplysning og Forædling, hvis velgjørende Virkekreds følgerigt ej af Uvedkommende bør forstyrres.

Hs. Højærværdighed opfordres til at anføre Beviser, til at undervise de fejlende, men offentligt at yttre Mistillid uden tydeligt at sige, hvad og hvorfor man laster, kan ikkun skade uden at frembringe en eneste gavnlig Virkning. Man ser saaledes den Animositet mod Seminarierne, der var tilstede i Kredse, hvor man ikke skulde have ventet det*).

Det manglede ganske vist ikke paa Anerkjendelse af Seminarernes Virksomhed fra Statsstyrelsens Side. I Kollegialtidende fra 1816 Nr. 31 findes saaledes en Beretning fra Kancelliet til Kongen, der giver en Oversigt over de 25 Aars Virksomhed siden Oprettelsen af det første Seminarium 1790. Herefter var der den Gang i Sjællands Stift 2 Seminarier, Jonstrup og Brøndby, i Fyens Stift 2, Skaarup og Brahetrolleborg, i Lolland-Falsters Stift 1, Vesterborg, i Aalborg Stift 1, Snedsted, i Viborg Stift 1, Ranum, i Aarhus Stift 2, Lyngby og Samsø, i Ribe Stift 1, Borris. Elevantallet var i alt 245; indtil den Tid var der foruden Privatister dimmitteret 822; der paaregnedes fra de større Seminarier aarligt 10 Dimittender, fra de mindre 6, i alt aarligt 80 Seminarister, et Antal, man anser for at staa i passende Forhold til de aarlige Vacancer i Landets 3000 Lærerembeder.

Efter at denne Beretning var Hs. Majestæt allerunderdanigst forelagt, behagede Allerhøjstsamme at tilkjendegive sit Allerhøjeste Velbehag med Seminarernes heldige Fremgang og den gode Udsigt, de gavede for Fremtiden, befalede derhos allernaadigst Kancelliet

---

*) Egeria, 1. Aarg. S. 547.

at bringe Hovedindholdet af dets allerunderdanigste Beretning til offentlig Kundskab.

Hermed vare dog ikke de alvorlige Angreb afværgede, der til forskjellige Tider førtes mod Seminarierne, altsaa ogsaa mod dette Seminarium. Disse Angreb udgik især fra Gejstligheden. Tidernes økonomiske Vilkaar vare jo trange, og enhver vilde gjerne bære sin Sten til Hjælp til den nye Bygning, der paa billigste og bedste Maade burde rejses for at fremme Oplysning og de økonomiske Kaar. Saaledes blev der i 1813 af Amtsskoledirektionen for Præstø Amt tilstillet Kancelliet en Skrivelse fra Præsten Flemmer om, at han maatte tage til Undervisning nogle i Amtet værende Skolelærere og andre Personer, som adskillige Godsejere ønskede at ansætte som Skolelærere, og at disse, naar deres Duelighed var godtgjort, maatte ansættes som Skolelærere. Under 3. Juli s. A. blev Tilladelsen givet, dog saaledes, at disse ikke kunde nyde lige Rettigheder med Seminarister uden at have udstaaet Examen ved et Seminarium, og at Understøttelse fra Seminariefondet ej kunde tilstaaes dem. Det egentlige Angreb kom 1816, da Amtsprovst Stokholm indgik til Kancelliet, under hvis umiddelbare Styrelse Seminarierne var kommet 1814, da Kommissionen for det almindelige Skolevæsens Forbedring var bleven ophævet, og under hvis umiddelbare Styrelse det stod indtil 1840, da det kom under en Direktion, bestaaende af Stiftamtmanden og Biskoppen over Sjællands Stift og Provsten for Smørum og Sokkelunds Herreder, med et Forslag, som gik ud paa, at Præsterne skulde have

Lov til at undervise og opdrage unge Mennesker af deres Sogne til Skolelærere; enten kunde Præsterne saa dimittere dem til Seminaristexamen ved et af de bestaaende Seminarier, eller kunde Aspiranterne ved deres Ankomst til Seminariet erholde en saadan Plads, som deres Kundskaber berettigede dem til, og derved forkorte deres Ophold ved Seminariet. Herved tilsigtedes Besparelse for Staten og Udbredelse af Kundskaber iblandt Landalmuen, baade Husbond og Tyende, især ved dem, der ikke behøvedes til Lærerembedernes Besættelse. Planen blev ganske vist misbilliget i sin Helhed af Forstander Saxtorph og Amtsprovst Hammond, men dog senere optaget i Hovedsagen. En Gjenganger af Forslaget kommer faa Aar senere frem, idet man i Kollegialtidenden læste, at det ved Seminarierne tilsigtede Øjemed kunde opnaaes med langt mindre Bekostning og i langt højere Grad, naar Almueskolelærernes Dannelse betroedes til Præsterne (eller andre duelige Mænd), og der kun gaves en Autoritet, hvor de, som attraaede at blive Skolelærere, prøvedes og beviste deres Duelighed dertil. Her dukker saaledes allerede Ideen og Tanken om en Examenskommission op. Til samme Resultat kom ogsaa Pastor Rønne i Lyngby, der ligeledes mente, at Seminarierne godt kunde undværes. Fra Statens Side gjordes ogsaa Spørgsmaalet til Gjenstand for Drøftelse, idet det blev overdraget Kancelliet efter et Forslag fra den Kommission, der var nedsat for at udfinde Midler til Forbedring af Gejstlighedens Kaar, at undersøge, om ikke samtlige Seminarier kunde op-

hæves, og Skolelærere uddannes bekvemmere og billigere paa andre Maader. For dette Seminarium fik Undersøgelsen ikke anden Betydning end, at der i et Aar ikke blev optaget nogen Elev her paa Seminariet. Derimod blev det endelige Resultat af Undersøgelsen, at det blev bestemt d. 8. Okt. 1824, at Trolleborg Seminarium i Fyn og Borris i Jylland skulde nedlægges snarest muligt, Vesterborg Seminarium skulde bestaa indtil videre, hvorimod Jonstrup, Skaarup, Lyngby og Snedsted skulde vedblive. Seminariets Bestaaen var saaledes sikkert. Ellers skete der nogle Forandringer i Reglementet af 10. Febr. 1818 ved en Kancelliplakat af 19. Okt. 1824, der dels begrænsede Undervisningsfagene, dels bestemte, at Eleverne kunde efter deres Modenhed optages i forskjellige Klasser, samt at Privatister med Kancelliets Tilladelse kunde stedes til Seminaristexamen. Ligeledes fik Seminariet ogsaa at føle den Magtstilling, den indbyrdes Undervisning havde vundet, idet det bestemtes, at der skulde aflægges Prøve paa Duelighed i denne Methodes Anvendelse, og at ingen Dmitteret kunde faa højere Hovedkarakter end den Karakter, han havde erholdt for Indsigt og Færdighed i denne Methode.

Det skulde imidlertid være vor Tid forbeholdt at opleve det egentlige Hovedangreb mod dette Seminarium. Det var naturligt, at de oftere omtalte tidligere Forsøg paa at uddanne Lærere for Folkeskolen ad privat Vej, der jo egentligt aldrig vare ophørte, efterhaanden maatte antage større Forhold og føre til Dannelsen af Friseminarier. Naar denne Institution

havde vist sig levedygtig, og der Aar efter Aar var dimitteret et forholdsvis ikke ringe Antal herfra, saa kan man ikke undre sig over, at en ikke altfor alvorlig Betragtning af Sagen let kunde komme til den Anskuelse, at den private, om ikke i økonomisk saa dog i andre Henseender lettere Uddannelse, gjorde Statens Virksomhed paa dette Omraade overflødig, og at altsaa her var en unødvendig Udgift, der kunde spares. Det var denne Betragtning, som bestemte Folkethingsmanden for Præstø Amts 4de Valgkreds Frølund til at indbringe i Rigsdagen den 3. Decbr. 1886 »Forslag til Lov om Nedlægning af Jonstrup og Lyngby Seminarier«. Lovforslaget lød i al sin Korthed saaledes: § 1. Herefter maa ingen nye Elever antages, ej heller nogen Lærer gives fast Ansættelse ved Jonstrup og Lyngby Seminarium. § 2. Disse Seminarier nedlægges 1869. ◀

Det har sin Interesse at lære Motiveringen af Lovforslaget at kjende, og vi skulle derfor meddele de Ord, hvormed Lovforslaget blev indbragt. Efter Rigsdagstidenden*) talte Frølund saaledes: Idet jeg tillader mig at indbringe dette Forslag for det ærede Thing, skal jeg ikke misbruge dets Tid paa dette Stadium, men indskrænke mig til nogle ganske korte Bemærkninger, eftersom jeg jo under første Behandling vil have Lejlighed til at udtale mig nærmere. Jeg gaar med dette Forslag ud fra, at man i Løbet af de tre første Aar kan nedlægge de to Statsseminarier, Lyngby og Jonstrup. Jeg skal dog strax bemærke,

*) Ordentlig Samling 1866—67, 1 B., S. 844.

at jeg ikke er bleven foranlediget til at indbringe dette Forslag af Mistillid til Seminarierne, eller fordi jeg troer, at Lærerne der ikke arbejde efter bedste Evne; jeg vil overhovedet ikke herved udtale nogen Dom over deres Læreres Virksomhed; men jeg er bleven drevet til at indbringe Forslaget af den faste Overbevisning om, at Statsseminarierne ikke længere behøves, idet Staten vil være i Stand til ad privat Vej at skaffe sig et tilstrækkeligt Antal Aspiranter til Skolelærerembederne, og det lige saa gode som dem, der leveres fra Statsseminarierne. Jeg troer dernæst — og det er en gammel Grundsætning hos mig — at Staten ikke bør befatte sig med at underholde saadanne Indretninger, der ikke ere nødvendige for dens Behov, og at der for den lovgivende Forsamling, navnlig i denne Tid, er den største Opfordring til at sørge for at indskrænke Udgifterne, saavidt gjørligt er, uden at krænke det Formaal, som Staten maa stille sig. — Det er, som sagt, i den Overbevisning, at Statsseminarierne ikke længere behøves, at jeg har stillet dette Forslag; men jeg har dog ikke troet at burde lade det omfatte dem alle, dels fordi jeg anser det for meget tvivlsomt, om dette paa nærværende Standpunkt vilde være rettest, og dernæst fordi det er min Overbevisning, at jeg ikke vilde kunne sætte et saadant Forslag igjennem. Jeg har derfor indskrænket mig til to, og jeg er foranlediget til at vælge disse to af følgende Grunde. Jonstrup Seminarium har jeg valgt, fordi det ligger i en Landsdel, nemlig her i Sjælland, hvor det som bekjendt

vil være overordentligt let for Aspiranter til Skolelærerembeder at skaffe sig den Dannelse, som behøves for at tage Examen, og fordi vi netop her i Sjælland have et stort Forsøg i denne Retning, hvorfra der er leveret en Mængde Seminarister. Seminariet i Jylland har jeg ogsaa netop valgt paa Grund af det Sted, hvor det ligger. Der er tre Statsseminarier i Jylland, hvilket jeg anser for at være for meget, og jeg har derfor foreslaaet at borttage det midterste af dem. Efter de Udtalelser, jeg tidligere har hørt af den ærede Kultusminister, tør jeg ikke i denne Retning love mig nogen stor Bistand fra hans Side, ligesom jeg overhovedet ikke fra den højtærede Ministers Side venter mig store Indrømmelser, der gaa i frisisindet Retning; men jeg har dog fremlagt Forslaget, fordi jeg har det Haab, at den højtærede Minister, naar det kommer til Behandling, vil forandre den Mening, han tidligere har udtalt; med disse Ord skal jeg anbefale mit Forslag til det ærede Ting.

Lovforslaget kom til første Behandling den 11. Decbr. s. A. Noget væsentligt Nyt havde Forslagsstilleren ikke at føje til det, han havde udtalt, da han forelagde Forslaget, og det Nye var dels ikke fuldkomment korrekt, dels smaa Sidehug til Personer og Institutionen. Seminariernes Unødvendighed saa han saaledes deri, at der lærtes ikke andet der end i mangfoldige andre Skoler, saa at de Disciple, der gaa ud fra en god Realskole, staa i mange Henseender ofte over Seminaristerne; det skulde da være et enkelt Fag, Religion, som man lægger særdeles Vægt paa,

og søger at gjøre dem til halve Professorer i. Og naar man vil paaberaabe sig den praktiske Færdighed, som erhverves ved Seminarierne, saa indrømmes der, at dette ganske vist er en overordentlig vigtig Side af Skolegjærningen, men tillige er noget, der ikke kan læres. Den egentlige duelige Skolemand fødes, og der kan ikke gjøres andet for at danne praktisk dygtige Skolemænd end at søge at øve og at komme de Evner og Anlæg til Hjælp, der ere tilstede fra Naturens Haand; der hører derfor ikke megen sund Forstand til at forstaa, at denne »praktiske Færdighed« kun er en Navneværdi, som man giver de unge Mennesker med fra Seminariet, samtidigt med at man giver dem deres Dimissionsattest. Han indrømmer, at Seminarierne have gjort deres Nytte og have endog fra først været nødvendige, og at de ganske vist have sendt mange gode Skolelærere ud i Landet, men tilføjer, at de ogsaa have avlet en Mængde Indbildskhed og Forskruethed, som Eleverne have forplantet, hvor de ere komne hen som Lærere. Han gjør videre Rede for det Antal Seminarister, der er leveret, hvoraf det fremgaaer, at der er Rigdom paa Seminarister, saa at den Betragtning, at Skolen ikke bør savne Lærere, ikke kan anføres som Grund til, at Staten skal underholde disse gamle Anstalter. Endelig mener han, at der ved Nedlæggelsen kan spares 25,000 Rdl., og, er dette ikke nogen stor Sum, saa er enhver Skillings unødvendige Udgivelse Ødselhed. For særligt at nedlægge Jonstrup Seminarium taler, at det er det dyreste, leverer i Gjennemsnit

kun 19—20 Seminarister om Aaret, skjønt der vel er Plads til 80 eller maaske 100*), og endelig at der er store Bygninger, som gjorte i Penge vilde indbringe en ikke ringe Kapital (?).

Paa hans Side stillede C. Berg sig, dog med nogen Forskjel i Motiveringen. Han mener ogsaa, at Forholdene kræve Sparsommelighed, havde i øvrigt hellere set, at det af Forslagsstilleren anmeldte Forslag til Lov om en forandret Ordning af Skolelærerexamen var blevet først indbragt, idet af to Ting, enten Indførelse af en almindelig Examenskommission eller nogle Seminariers Nedlæggelse, det første er at foretrække. Han ser i en saadan Examenskommission en Prøvesten for Seminarernes Virksomhed, og saalænge som man ikke har den, kan man aldeles ikke anstille nogen paalidelig Sammenligning imellem Statsseminarierne og de private Seminarers Virksomhed. De to Seminarier behøves ikke; han vil hellere i hvert Fald have 3 udvidede end beholde 5. Han anser en længere Ventetid, inden Seminaristerne komme i Virksomhed, for uheldig. Paa den Undervisning, Seminariet giver i Pædagogik og praktisk Færdighed, lægger han heller ingen Vægt; det pædagogiske Talent er i væsentlig Grad medfødt; men det maa ganske vist uddannes. Dette sker imidlertid ikke paa Seminariet med dets kunstlede Undervisning. Det, der erstatter Pædagogiken, er Kjærlighed til Børnene. Staten har i øvrigt selv skabt sig en Konkurrent ved at give Frihed til at indstille til den

---

*) Seminariet er som Internat normeret paa 70 Elever.

almindelige Skolelærerexamen; derfor maa den, da den ikke kan blive af med denne Konkurrent, indskrænke sin Virksomhed efter det Behov, som de forskjellige Hensyn fordre. Medens et Par Talere væsentligt holdt sig til at gjentage de gamle Bemærkninger om Seminariernes Overflødighed og deraf følgende Unødvendighed af de to i Forslaget nævnte Grunde og om den store Ulighed imellem Privatisternes og Statsseminariernes Dimittenders Stilling ved Examen, anførte Madsen og P. Olsen dog nogle nye Synspunkter.

Den første stiller sig paa Kommunernes Standpunkt og mener, at det kan maaske være Tvivl underkastet, om man havde fuld Garanti for, at en Seminarist, der havde taget Examen ved en Examenskommission, var vel skikket til at være Lærer i en Almueskole. Han mener, at man burde ønske noget mere end den Prøve, der bliver aflagt ved Examenskommissionen, og det saa meget mere, naar man paa Grund af den vilde gaa til at nedlægge Statsseminarierne. Han foreslaar en Forandring med Hensyn til Skolelærernes faste Ansættelse, et Slags Prøvetid, og saalænge der ikke er sket en Forandring, dels med Hensyn til Examenskommissionen, dels med Hensyn til Skolelærernes faste Ansættelse, kan han ikke være med til at vedtage et Lovforslag, der gaaer ud paa strax at nedlægge to Statsseminarier. Han advarer mod at afskjære de unge Mennesker, der ikke have Evne til at bære de Udgifter, som fordres paa et Friseminarium, fra paa en mindre bekostelig Maade at faa de Kundskaber, der udfordres til at være

Skolelærer. Han tror ogsaa, at det Bidrag, Staten udreder til Almuens Undervisning og Oplysning paa Statsseminarierne, i det hele taget er vel anvendt. Han minder om, at man skal ikke blot undersøge, hvorledes Forholdet er for Tiden, men ogsaa, hvorledes det vil stille sig med Hensyn til Undervisningen, naar man har begyndt med dette Skridt.

P. Olsen erklærer i sin Begejstring for en almindelig Examenskommission, at, dersom han kunde købe deres Bistand til hin Sags Fremme, som stemme imod det indbragte Lovforslag, ved at stemme imod det, saa vilde han gjøre det. Han forvarer sig imod, at han enten vil omtale Statsseminarierne ilde, eller at i det Hele det, han har at sige, skal betragtes som et Angreb paa Statsseminarierne. Han betoner stærkt Fordringen om Ligestiling for Privatister og Statsseminariernes Dimittender og antager, at det bedste Middel til at naa dette er, at stemme for det foreliggende Lovforslag. Den, der med Varme og afgjort Sagkundskab antog sig Seminariernes Sag, var (Professor) Steen. Han vil have Forslaget begravet af Mangel paa Motivering, idet Forslagsstilleren ikke har udviklet, hvorfor det ikke længere skal være et Statsformaal at uddanne Almueskolelærere. Han nægter ikke, at man kan faa duelige Lærere ad denne Vej; men, kan man ikke ad den Vej faa dem duelige nok, saa skal Staten garantere, at de blive virkeligt gode; det kan den gjøre ved Seminarierne; det har den hidtil gjort. I Modsætning til Forslagsstilleren paa-staaer han, at vi ikke have Skoler nok, hvor der læres

det samme, som i Seminarierne, og gjør opmærksom paa, at, selv om vi havde det, saa vare disse Skoler for Børn, hvorimod Seminarierne ere beregnede paa voxne Folk, navnlig saadanne, som ikke i deres tidligere Aar have erhvervet de tilstrækkelige Skolekundskaber og, som altsaa nu maa have disse bibragte og bibragte paa en saadan Maade, at de senere ere i Stand til at optræde som Lærere deri. Han advarer mod at spotte Undervisningen i Pædagogik og praktisk Færdighed, indrømmer, at det pædagogiske Talent nok kan høre til de Naturgaver, hvormed Folk fødes, men mener, at det kan have særdeles godt af at ledes; thi det kunde ellers være, at der dannede sig meget uheldige Udvæxter. Han minder om Seminarierne som Mellemed imellem den højere og lavere Undervisning og fortrinligt skikkede til at forbinde, hvad man kalder Almueklassen med de bedre oplyste Klasser, hvilket er et stort Gode. Han spørger, om det er god Økonomi nu at tilintetgjøre alt, hvad Monrad for 12 Aar siden havde begyndt at reformere ved Seminarierne med en Alvor, Grundighed og Sindighed, som man maatte ønske blev fulgt i alle reformatoriske Bestræbelser.

Ogsaa A. C. Hansen tog Parti for Statsseminarierne og vilde ikke være med til Besparelser paa Almueskolevæsenets Omraade; thi, var der noget, der trængte til Forbedring og Opofrelse, saa var det vist nok dette. Han gjør opmærksom paa, at Statsseminarierne før Optagelsen af Eleven fordre Vidnesbyrd

om, at han har øvet sig et Aar i Skolegjerning, og hævder, at, medens der af andre Embedsmænd fordres en Dannelse, som opnaaes paa Statens Bekostning, saa vilde det være urigtigt, om man vilde lade en saa vigtig Gren af Undervisningens Fremme gaa aldeles over i private Hænder uden at faa Vished for, at den vilde blive ligesaa godt bestyret, som det nu er Tilfældet ved de offentlige Anstalter. Derfor mener han, at der først bør tænkes paa et saadant Skridt, naar Examen bliver lige for alle (ved en almindelig Examenskommission).

Ministeren for Kirke- og Undervisningsvæsenet erklærede, at han paa ingen Maade kunde gaa ind paa at nedlægge noget Statsseminarium, og at det forekom ham, at ingen, end ikke Forslagsstilleren, havde fundet sig foranlediget til at sige, at Statsseminarierne ikke havde virket heldigt og ikke tilvejebragt et godt Resultat.

Resultatet af Forhandlingen blev, at Overgangen til anden Behandling vedtoges med 69 Stemmer mod 10 (Barfod, Adler, Andersen, N. Odense A. 3., Brix, Ernst, Fallesen, Hansen, P. Klein, Rosenørn, Steen). Paa Forslag af Bertelsen henvistes Sagen til et Udvalg, bestaaende af 7 Medlemmer; dertil valgtes Frølund, A. C. Hansen, Thurah, Zahle, Gad, Søren Jørgensen og P. Olsen.

Udvalget afgav den 7. Marts 1867 følgende Betænkning*).

Det tør vel antages som almindelig anerkjendt,

*) Rigsdagstidende 1866—67, Bilag B, Sp. 649 ff.

at, saavist som almindelig Folkeoplysning er et vigtigt Statsformaal, saavist maa det ogsaa paaligge Staten at sørge for, at Folkeskolen stedse kan blive forsynet med dygtige Lærere i et tilstrækkeligt Antal. Denne sande Betragtning ledede til Anlæggelse af vore første Skolelærerseminarier for Statens Regning henimod Slutningen af det forrige Aarhundrede, og det maa fremdeles antages at have ligget til Grund for de Skolelærerseminarier, som senere ere anlagte og endnu bestaa.

Det maa imidlertid ikke overses, at Samfundsforholdene paa den Tid, da de første Seminarier bleve oprettede, maatte udøve en betydelig Indflydelse paa disse Anstalters hele Anlæg og Plan, og at disse Forhold vare meget forskellige fra, hvad de nu ere. Da de første Seminarier bleve oprettede og i en Række af Aar derefter, stod det sig kun meget daarligt med Folkeoplysningen. Borger- og Almueskoler vare endnu daarlige og tildels sjældne, og det var saaledes vanskeligt for den store Mængde at skaffe sig en blot nogenlunde god elementær Dannelselse, hvortil endnu kom, at Lærernes Stilling var i Almindelighed saa ussel lønnet og saa ringe anset, at ikke ret mange kunde finde Lyst til at vælge den. Seminarierne maatte derfor søge deres Elever i de laveste Samfundsklasser, hvor Oplysningen kun var yderst ringe, maatte yde Undervisningen aldeles gratis eller for en yderst ringe Betaling, og de maatte anvende den største Del af Tiden paa at bibringe Eleverne de første nødvendige Kundskaber i de Fag,

hvori de skulde optræde som Lærere. Seminarierne fik saaledes en dobbelt Karakter, idet de, ved Siden af at danne Lærere, tillige maatte gjøre den almindelige Skoles Gjerning, og denne dobbelte Karakter have de siden, trods de meget forandrede Forhold, vedblevet at beholde, om end nogle Forandringer og Forbedringer ere indførte i Tidens Løb.

Det laa i Sagens Natur, at Tilstanden ikke hurtigt kunde forandres, og der hengik derfor lang Tid, efter at de første Seminarier vare stiftede, inden man kunde spore nogen synderlig Fremgang i Folkeskolen, og det var egentligt først, efter at Forordningen af 29. Juli 1814, der dog aldrig blev fuldstændigt indført, var udkommen, at Fremskridtene bleve synderligt mærkelige. Men siden den Tid er Folkeskolen bestandig gaaet fremad og har baaret rige og glædelige Frugter for Folkeoplysningen, hvortil det ikke vil kunne nægtes, at Seminarierne have ydet et betydeligt Bidrag. Der forløb imidlertid neppe en halv Snes Aar derefter, førend man begyndte at rejse Tvivl, om det vilde være rigtigt og hensigtsmæssigt, at Staten fremdeles vedblev at sørge for Lærernes Dannelse og, om man ikke kunde og burde aldeles nedlægge Seminarierne eller dog indskrænke deres Tal betydeligt. Paa Indskrænkninger gik man vel til Dels ind; men derimod forment man, at det ikke var tilraadeligt, at inddrage alle Seminarierne, at overlade det til Vedkommende selv at sørge for deres Uddannelse og blot lade dem godtgjøre deres Dygtighed for en Examenskommission, idet man frygtede for, at der

ikke skulde melde sig et tilstrækkeligt Antal af dygtige og vel forberedte Kandidater til Skolelærerembederne. Dog ledede de Undersøgelser, som det danske Kancelli i denne Anledning lod foretage, til et Fremskridt, idet der ved kgl. Res. af 8. Okt. 1824 blev bestemt, at det herefter skulde tillades Mænd, som formenes at være i Besiddelse af tilstrækkelige Kundskaber og den fornødne Lærerdygtighed at underkaste sig Examen ved et Seminarium uden først at have modtaget Undervisning sammen med Seminariets Elever, og at denne Examen skulde give dem, som bestode den, lige Ret med dem, som dimitteredes fra Seminarierne. Landet har efter denne Resolution i Løbet af en Del Aar modtaget et ikke ringe Antal duelige Skolelærere, som have uddannet sig paa egen Bekostning ad privat Vej, skjønt Virkningen af den kgl. Resolution blev betydelig indskrænket derved, at Examinations-Vilkaarene vare gunstigere for Seminariernes egne Elever end for Privatisterne.

Denne Ulighed søgte man senere at afhjælpe ved Loven af 15. Febr. 1857, der bestemmer, at der aarligt skal afholdes en Skolelærerexamen, ved hvilken Lærerne ved Skolelærerseminarierne hverken kunne være Examinatorer eller Censorer. Vel blev ved denne Examen den nysnævnte Ulighed mellem Seminariernes Elever og Privatister ikke fuldstændigt hævet; men Staten fik dog, selv i den Tid, en betydelig Tilgang af Lærere, som havde uddannet sig udenfor Statsseminarierne, og denne Tilgang er endnu i be-

standig Stigen. Nedenstaaende Oversigt viser Forholdet i de sidste 6 Aar.

Følgende Antal bestod Examen:

	Ved Stats- semina- rierne.	Ved den alm. Skolelærer- examen.	Ved Lærer- inde- examen.	I Alt.
1861	98	28	16	142
1862	115	32	10	157
1863	121	39	5	165
1864	133	41	21	195
1865	110	57	15	182
1866	128	95	12	235

Den højtærede Kultusminister har, som det vil være bekjendt, meddelt, at efter Gjennemsnittet for Aarene 1861—65 ansættes der aarligt i Skolelærerpladser 134, og det fremgaaer saaledes af omstaaende Oversigt, at Antallet af dem, der bestode den fastsatte Prøve, var langt større (i det sidste Aar var det 100 større) end det Antal, som kan finde Ansættelse i Skolelærerembederne; og hertil kommer endnu, at der paatænkes at anvende Lærerinder i Skolerne i et langt større Omfang, end hidtil er sket, hvoraf da vil følge, at man kun vil faa Brug for et ringere Antal af Lærere, ligesom det ogsaa er sandsynligt, at et større Antal end hidtil vil underkaste sig Lærerindeexamen, hvortil Staten iøvrigt som bekjendt ikke anser det nødvendigt at have nogen offentlig Dannelsesanstalt.

Der synes saaledes ikke at være nogen tilstrækkelig Grund til fremdeles at beholde Statsseminarierne, i det mindste ikke i samme Antal som hidtil, af Frygt for, at man ellers vilde være udsat for at komme til at mangle dygtige Lærere; og den Paastand, at Skolelærerne paa Statsseminarierne erholde en bedre Uddannelse, end de kunne faa ad privat Vej, kan Udvalget ikke give Medhold. Gjennemløber man Bekjendtgørelsen af 9. Maj 1857, vil man af dens § 3, som angaaer de Fag, hvori der skal undervises paa Seminarierne, og som Seminaristerne senere skulle aflægge Prøve i, kun, paa en enkelt Undtagelse nær, møde lutter almindelige Skolefag, hvori man udenfor Seminarierne med større eller mindre Lethed kan forskaffe sig en god og grundig Undervisning; og hvad den praktiske Færdighed angaaer, som Seminarierne meddele deres Elever, da kan den ikke anses for at være af stor Betydning; den vil i Almindelighed lettere og bedre kunne erhverves ad forskjellige andre Veje, ligesom den i alt Fald saavel som alle de andre Fag maa kunne kræves ved en hensigtsmæssigt indrettet Examen. Ej heller kan Udvalget anse de Karakterer, som tildeles, for at være et fuldt paalideligt Grundlag for Bedømmelsen af Dygtigheden hos de forskjellige Examinander overfor hinanden, saalænge Examensindretningen er, som den nu er. Ved Lærerindeexamen er der stedse faldet meget gode Karakterer.

Med Hensyn til de to Seminarier, som foreslaaes nedlagte, skal Udvalget tillade sig at meddele et Uddrag af nogle fra Ministeriet indhentede Oplysninger.

Jonstrup Seminarium er beregnet paa 70, Lyngby paa 90 Elever; fra Jonstrup er i Gjennemsnit for de sidste 6 Aar 1861—66 aarligt dimitteret 20, fra Lyngby 25 Seminarister; paa Jonstrup betaler hver Elev for Kost og Logis aarligt 130 Rdlr.; hvormeget der herfor betales i Lyngby, hvor Eleverne selv maa sørge derfor, kan ikke angives. For Undervisning erlægges ved disse som ved de andre Statsseminarier 10 Rdlr. aarligt af hver Elev. Dog ere Skolelærersønner frie for denne Udgift. Der findes ikke ved disse Seminarier normerede Fripladser eller Stipendier, hvorimod der af det ved de aarlige Finantslove paa Seminariefondens Budget, under Udgiftspost 7, bevilgede Beløb af 3200 Rdlr. til trængende Elever udbetales Jonstrup Seminarium til saadan Anvendelse 1160 Rdlr. og Lyngby Seminarium 600 Rdlr. Jonstrup har et Tilliggende af 30 Tdr. Land og betydelige Bygninger. Lyngby Seminarium har ikke noget Jordtilliggende. Man kjender ikke Bygningernes Assurancesum, og Inventariet synes ikke at være assureret; men i de sidste 5 Finantsaar 1861—62 & 1865—66 er gjennemsnitligt aarligt betalt i Brandpenge for Jonstrup 79 Rdlr. 74 Sk. og for Lyngby 8 Rdlr. 78 Sk.; i Bygningsudgifter for Jonstrup 1211 Rdlr. 53 Sk., for Lyngby 288 Rdlr. 40 Sk., i Examensudgifter ved Jonstrup 200 Rdl., ved Lyngby (i de sidste 3 Aar) 150 Rdlr. Det hele Tilskud, som disse Seminarier modtage, maa anslaaes til omtrent 16000 Rdlr. aarligt (aldeles nøjagtigt kan Udvalget ikke angive det), hvorimod dog maa bemærkes, at der indestaa temmelig betydelige Kapitaler i disse

Seminarier Bygninger, Tilliggende og Inventarium, hvis Bortsalg vil kunne indbringe ret betydelige Summer. Regnes de aarlige Udgifter til disse to Seminarier til 16000 Rdlr., vil saaledes hver Seminarist, som dimitteres herfra, koste Staten aarligt 355 $\frac{1}{2}$ Rdlr. Den aarlige Besparelse for Staten, som disse to Seminariers Nedlæggeise vilde bevirke, synes saaledes nok at kunne være et Moment, som fortjener at tages i Betragtning, om det end maa indrømmes, at dette ikke bør være det vigtigste, end sige det afgjørende.

Udvalget nærer enstemmig den Overbevisning, at den Tid snart kan komme, da Statsseminarierne maa anses for overflødige, og formener ogsaa, at Jonstrup og Lyngby Seminarier af de af Forslagsstilleren i Thinget anførte Grunde passende kunne vælges til at være de første, som nedlægges.

Derimod ere Meningerne delte om, hvorvidt det vilde være tilraadeligt strax at begynde med Nedlæggelsen af Jonstrup og Lyngby Seminarier, idet Mindretallet formener, at man, inden man tager en endelig Beslutning om at nedlægge nogle eller alle Statsseminarier, bør afvente Udfaldet af det Lovforslag om en forandret Ordning af Skolelærerexamen, som er under Forhandling i Rigsdagen, og de Resultater, som dette Forslags eventuelle Vedtagelse vil frembringe, ligesom det ogsaa formener, at en nærmere Undersøgelse og Prøvelse bør finde Sted, inden man tager Bestemmelse, om de to tit nævnte Seminarier just skulde være de første, som nedlægges, hvorimod Fler-

tallet har den Overbevisning, at hvad der nu foreligger, tilstrækkelig godtgjør, at det er unødvendigt og uhensigtsmæssigt fremdeles at opretholde Seminarierne i deres nuværende Antal, og at man derfor strax bør beslutte at nedlægge i det mindste nogle af dem, i hvilken Henseende man finder det passende at begynde med Jonstrup og Lyngby Seminarier.

Udvalgets Flertal (Frølund, Jørgensen, P. E. Olsen, Thune og Zahle), foreslaaer saaledes, at Forslaget vedtages, hvorimod Mindretallet (Gad og A. C. Hansen) fraraader Vedtagelsen. Saavidt kom Lovforslaget og ikke videre den Gang. Det er værdt at lægge Mærke til, at under hele Forslagets Behandling blev hverken Seminariernes Ordning eller deres Undervisning angrebet af nogen. Til Grund for Forslaget laa aabenbart dels det falske ensidige Friheds- og Lighedsbegreb, dels et utidigt økonomisk Hensyn, der oversaa, at det ikke er paa det Omraade, der skal spares, og at det dog i sidste Instants er Folkets Sag, der tjenes ved saadanne Anstalter, hvor Folkets Børn oplæres til Folkets Tjeneste, og at først den rette Ligevægt imellem Frihed og Oplysning kommer til Veje derved. Naar vi kun kunne glæde os over, at Forslaget hidtil ikke er blevet gennemført, og Seminariets Bestaaen siden den Tid er ikke bleven saaledes angrebet, saa kunne vi dog ikke andet end med det samme udtale det Haab og det Ønske for Seminariets fremtidige Virksomhed, at den maa være saa sund og sand og saa livskraftig, at der, hvis Forslaget eller Tanken nogensinde skulde

dukke op igjen, da som den Gang ikke maa kunne hentes noget Vaaben fra Seminariets Virksomhed til dermed at angribe dets Ret til at bestaa.*)

Seminariets økonomiske Forhold.

Da der andetsteds tidligere er gjort Rede for Maaden, hvorpaa Udgifterne til Seminariets Indretning og Vedligeholdelse skaffedes til Veje, idet disse toges fra mange forskjellige Steder og fra Midler, der oprindeligt vare bestemte til andre Formaal, turde det ikke være nødvendigt at give en detailleret Skildring af dette Spørgsmaal. Derimod turde det vel have sin Interesse at sammenligne Seminariets Udgifter til de forskjellige Tider, navnlig i Begyndelsen, med dets Udgifter i Nutiden. At disse væsentligt maa ses og bedømmes i Sammenhæng med Antallet af Lærere og Elever, Lærernes Lønning og Lønningstilskud, som i den tidligere Tid vare hyppigere end efter Grundloven, er en Selvfølge. Af tidligere Regnskaber ses det saaledes, at Seminariets Udgifter i 1786 og 1797 beløbe sig til omtrent 5000 Rdlr. D. C. Udgifterne synes imidlertid at voxe, og et Forslag fra Professor Saxtorph af 16. Decbr. 1810 til at sikre Seminariets Fasthed ved at skaffe det sikkrere og flere Indtægter foranledigede Kommissionen til at anmode Kancelliet om ved første Vakance at henlægge Maaaløv og Kirke-

---

*) Sml. om denne Sag Bidrag til Forhandlingen om Seminarietvæsen og Skolelærereksamen nærmest i Anledning af de Frølundske Lovforslag. Kbh. 1867.

Værløse Annex-Sogne til Seminariet. Og 1814 gjør Fondet ad usus publicos Kommissionen opmærksom paa de store Udgifter, Seminariet har krævet i 1813 fra Fondet, omtrent 13000 Rdlr. Der sparedes maaske heller ikke ubetinget i alle Retninger; 1810—11 var saaledes Seminariets Brændselsforbrug 47 Favne stort Kløvebrænde, 47 Favne Fagotter og 11000 Stk. Tørv. I 1815, da Kancelliet havde overtaget den umiddelbare Styrelse, mente man at kunne anslaa Udgifterne til 5510 Rdlr., 1841 androge de omtrent 5000 Rdlr., og 1890 viser Regnskabet en Udgift af c. 23000 Kr., hvorved dog er at bemærke, at i ingen af disse Summer ere Renterne af den Kapital medregnede, der er Bygningernes Værdi, efter den sidste Forsikkring*) 132,850 Kroner. Ved Udgangen af 1792 var Elevantallet 22, voxede vel til 1807, da det naaede sit højeste Punkt, 49; det maa vel i den Tid kunne sættes til mellem 30 og 40. Antallet af de faste Lærere var kun 2. 1841 var Elevantallet 57, Gjennemsnitsantallet var da for 23 Aar 41, og Antallet af faste Lærere var nu 3. 1890 er Elevernes Antal 60, Gjennemsnitstallet af de sidste 20 Aar er 62. Antallet af faste Lærere er med Gymnastiklæreren 6; Forøgelsen med 2 Lærere, af hvilke den ene staaer paa laveste Lønning, tilligemed Gymnastiklæreren, giver allerede et Tillæg af henimod 4100 Kr. Forskjellen paa Udgifterne efter 50 Aars Forløb viser sig dog

*) Alt holdes nu forsikkert. Mærkeligt nok blev der i 1810 paa Forstanderens Forespørgsel svaret, at man ikke ansaa det for fornødent at forsikre Seminariets Inventar mod Brandskade.

ikke større end i andre Forhold, maaske neppe saa stor. For 50 Aar siden, da Seminariet havde et Gjennemsnitsantal af 41 Elever, beregnede man, at Seminariet i de 50 Aar havde kostet 600,000 Kr., hvilket altsaa giver en gennemsnitlig aarlig Udgift af 12000 Kr. og altsaa kostede gennemsnitligt hver Elev aarligt 292 Kr. 70 Øre; men naar nu tages Gjennemsnitstallet af Elever for de sidste 20 Aar, som er 62, og Gjennemsnitstallet af Udgifterne, som er aarligt for disse 20 Aar 22,498 Kr. 82 Øre, saa bliver den gennemsnitlige aarlige Udgift for hver Elev 362 Kr. 88 Øre — i Virkeligheden dog noget mindre, fordi i Indtægten Elevernes Kjendelse til Seminariefonden er regnet med, d. v. s. altsaa deres eget Bidrag, saa at man med et rundt Tal kan sætte den til 350 Kr. Forskjellen bliver altsaa i disse Aar c. 20 pCt., hvilken vistnok ikke kan kaldes stor, naar navnlig de udvidede Lærerkræfter tages i Betragtning. Men i den samlede Udgift maa tillige tages i Betragtning, at derfor underholdes en almindelig Folkeskole med alle Fornødenheder paa c. 40 Børn.

Et materielt Forhold, der derimod i Tidernes Løb har udviklet sig mindre gunstigt for Eleverne, er den personlige Understøttelse, der kan blive den enkelte Elev til Del. Det er allerede forhen vist, hvorledes man fra Begyndelsen søgte at lette Tilgangen til Seminariet ved at sætte Betalingen for Kosten meget lavt, medens Undervisningen, Bolig, Lys, Brændsel, Seng og Sengklæder intet kostede. Da denne lave Betaling selvfølgelig ikke kunde dække Udgifterne til

de ovennævnte Fornødenheder, maatte Staten tilskyde det manglende; dette Tilskud blev dog altsaa paa denne Maade en Understøttelse til Eleverne. Vel faldt Tilskuddet, der paa Grund af de stigende Priser forhøjedes fra den oprindelige Sum 12 Rdlr. til 16 Rdlr. 2 Mk., siden bort, og det bestemtes, at enhver Elev selv havde at udrede den aarlige Betaling for disse Udgifter, som 1806 blev fastsat til 60 Rdlr. aarligt, men forhøjedes siden til 64 Rdlr. og siden den Tid har været underkastet forskjellige Forandringer; for Tiden er Betalingen 300 Kr. aarligt for Ophold — dog ikke Vask —, Lys, Brændsel, Medicin, Lægehjælp og 40 Kr. for Undervisningen, for hvilken Betaling dog Skolelærersønner ere fritagne. Men med denne sidste Bestemmelse vare dog ikke væsentlige Understøttelser berøvede Eleverne. Allerede fra Begyndelsen havde Seminariet Fripladser, som dels vedbleve at bestaa, dels forøgedes ved Understøttelse fra forskjellige Steder, f. Ex. fra Fyn, hvilken naturligvis faldt bort, da det trolleborgske Seminarium oprettedes. Ved dettes Nedlæggelse 1826 bleve 6 Fripladser, der ved Resk. af 31. Marts 1802 vare henlagte til dette Seminarium, tillagte Jonstrup Seminarium; navnligt var det ved Tilskud fra de kongelige Jordegodser, at disse Understøttelser, i alt 12, bleve udredede, 5 af det frederiksborgske, 3 af det kronborgske Distrikts Jordebogskasse, 3 af det odsherredske og 1 af det baadesgaardske Godsens Jordebogskasse, denne sidste foranlediget ved Nedlæggelse af det vestenborgske Seminarium. Fripladserne. der bestode i en

aarlig Understøttelse af 126 Rdlr. Sølv for hver, vare oprindeligt bestemte for Elever fra de kongelige Godser og tildeltes kun undtagelsesvis andre; dog kunde de efter efter et Reskr. af 21. Maj 1834 tilstaaes værdige trængende Elever uden Hensyn til, hvorfra de vare, kun skulde Sønner af Skolelærere og Bønder have fortrinlig Adgang til dem; men de, der havde oppebaaret denne Understøttelse, skulde ogsaa være forpligtede til, naar forlangtes, at modtage Ansættelse paa de kongelige Godser*). — Den samme kongelige landsfaderlige Omhu baade for Skolevæsenet og dem, der stode i et nærmere Forhold til Kronen ved at høre hjemme paa Statens Ejendomme eller have Virksomhed der, viste sig foruden i hine Bestemmelser ogsaa deri, at Sorø Akademi dengang betalte Opholdet for en eller flere, der i Reglen havde tjent i 5 Aar som Gartner-Elever i Akademiets Plante-Haver; denne Understøttelse faldt imidlertid bort ifølge kgl. Resol. af 11. April 1849; ogsaa private Mænd have betalt Ophold for Elever, saaledes Grev Moltke til Bregentved, navnlig for Elever fra Grevskabet, hvilket endnu ogsaa jævnlige er Tilfældet; dog har denne Understøttelse kun den aldeles private Karakter. I Tidens Løb skete der den Forandring med de for-

---

*) Man sammenligne den nuværende Trængsel af Ansøgere om Lærerembeder med hine Seminariets første Tider. Da var det Godsejere, Provster og Præster, der næsten supplerende henvendte sig til Seminariet om at skaffe Lærere til ledige eller nyoprettede Skoler og langtfra kunde tilfredsstilles, især naar de ikke havde meldt sig betimeligt inden Examen.

nævnte offentlige Fripladser, med hvilke der var forbundet en Hjælp til Klæder paa 20 Rdlr. aarligt, som bleve bortgivne oprindeligt af Rentekammeret, siden af Domænedirektøren og endelig af Kultusministeriet efter Indstilling af Forstanderen igjennem Direktionen, at disse 12 Understøttelser til et samlet Beløb af 240 Rdlr. aarligt, paa Forslag af den daværende Forstander, udskiltes fra den egentlige Understøttelse og, at Beløbet forvandledes til større og mindre Understøttelser paa 80, 60, 50 og 40 Rdlr. aarligt. I 1852 blev den samlede Understøttelses Beløb bestemt til 1660 Rdlr. under Kultusministeriets Raadighed fra Begyndelsen af Finantsaaret 1852—53. Paa Budgettet for Seminariet fra 1852—53 bemærkes nemlig til Post 4) Understøttelse til trængende Elever 1660 Rdlr. (3320 Kr.); Ministeriet undlader ikke at bemærke, at de Udgifter, der hidtil ere afholdte af Domænernes Jordebogskasser til Fripladser paa Jonstrup Seminarium, fra indeværende Finantsaars Begyndelse ere overtagne af Statskassen og opførte paa Kirke- og Undervisningsministeriets Budget med et fast aarligt Beløb af 1660 Rdlr. (3320 Kr.), hvorfor Indstilling om disse Pladsers Besættelse for Fremtiden vil være at indsende hertil. Forøvrigt vil denne Forandring rimeligvis have til Følge, at for Eftertiden disse Fripladser ville blive at fordele paa samtlige Seminarier, istedetfor at de nu alene ere henlagte til Jonstrup Seminarium og bemeldte Seminarium maa derfor være forberedt paa at miste en Del af dem.

Dette skulde kun altfor snart gaa i Opfyldelse,

idet Understøttelsen paa Budgettet for 1854—55 sattes fra Juli Kvartal 1854 til 1160 Rdlr. (2320 Kr.) aarligt, saa at det maa antages efter ovenanførte Bemærkning, at de 1000 Kr. ere anvendte til Hjælp for andre Seminariers Elever. Paa dette Standpunkt holdt Understøttelsen sig indtil Finantsaaret 1872—73. Paa Budgettet for dette Finantsaar findes Understøttelsen kun opført med 860 Rdlr. (1720 Kr.), idet der bemærkes til denne Post 4, at 300 Rdlr. (600 Kr.) ere fradragne til Hjælp for dem, som uddanne sig ved private Seminarier. Fra den Tid har Understøttelsen ikke havt nogen bestemt Størrelse; snart er der tilstaaet et større, snart et mindre Beløb, vistnok efter Elevantallets Størrelse, hvad der jo i og for sig er rimeligt; men det har dog ikke kunnet undgaaes, at Understøttelsen derved er blevet mindre for Seminariets Elever, navnlig ved at den Understøttelse, der med en samlet Sum er bevilget til vordende Læreres Uddannelse af Rigsdagen, skal deles mellem Statsseminarierne og de private Seminarier, saaledes at disse faa mindst Halvdelen. Den Del, der af denne Bevilling er tilfaldet dette Seminarium, har saaledes aldrig naaet det oprindelige, end ikke det nedsatte Beløb. Det gennemsnitlige aarlige Beløb af de saaledes tilstaaede Understøttelser siden hin Tid er $1396\frac{1}{9}$ Kr.; det største Beløb, der i den Tid er tilstaaet en Gang, er 1975 Kr. Dog skal det ved Siden heraf erkjendes, at Kirke- og Undervisningsministeriet med paaskjønnesværdig Liberalitet har søgt at bøde nogenlunde derpaa ved paa Ansøgning at tilstaa Nedsættelser i de i

Forvejen ikke store Undervisningspenge (Kjendelse til Seminariefonden).

At Bibliothekskontoen for Finantsaaret 1877—78 har faaet en passende Forøgelse med 600 Kr. bør vel ikke lades uomtalt. Dens senere Forhøjelse til til 670 Kr. aarligt skyldes den Bestemmelse af Ministeriet af 3. Novb. 1879, efter hvilken der aarlig skal udgives en trykt Beretning om Seminariets Virksomhed, der dog efter en senere Resol. af 15. April 1880 kun maa omfatte Aarsberetning, skal være indskrænket til 2 Ark og indeholde Oplysning om Elevernes Hjemsted og, af hvilket Samfundslag de ere udgaaede.

Tilbageblik.

Det ligger nær, naar man staaer ved Slutningen af en Institutions Livsvirksomhed i et Forløb af 100 Aar, at sammenligne dens Ordning og dens Resultater med Begyndelsen, at undersøge, hvorvidt Udviklingen er gaaet i den oprindeligt tilsigtede Retning, hvorvidt Maalet er naaet, og hvilken Indflydelse Tiderne have havt i hemmende eller fremmende Retning paa Opnaaelsen af Maalet.

For dette Seminarium har det saa meget desto større Interesse, som den nye Ordning af Skolelærerexamen er slaaet fast ved Ministeriets Resolution af $\frac{6}{4}$ 89 og falder altsaa saa godt som sammen med dette Seminariums hundredaarige Bestaaen, da ikke blot første Del af Skolelærerexamen falder første Gang i Aar efter denne Ordning nye Bestemmelser,

men ogsaa Karakterværdierne efter den nye Ordning gjælde for hele Examen. Med Hensyn til Seminariets Frekvents falder Sammenligningen noget vanskeligt at drage, da Opholdet ved dette Seminarium er ordnet som Internat, og der altsaa er sat en bestemt Grænse for Elevernes Antal ved de lokale Forhold, Sove- og Opholdsværelsens Størrelse, medens selvfølgelig Læseværelsens Størrelse og Lærerkræfterne nok kunde tilstede en Forøgelse af Elevantallet ud over, hvad Pladsen paa Sovesalene tilstede. Naar saaledes Elevantallet ved Udgangen af Aaret 1791 var 22, og Kommissionen for Seminariet under 30. Juni 1792 fandt sig beføjet til at tilmelde Seminariets Lærere, at saalænge der kun var 2 faste Lærere, maatte Elevernes Antal ej overstige 40, hvad der jo maa kaldes et meget passende Tal og ingenlunde for højt, saa har der jo aabenbart væsentligt her været taget Hensyn til Lærerkræfterne, og hvad der kunde udrettes ved dem, medens Lokalteterne ikke synes at være tagne med i Betragtning. Naar Seminariet nu hundrede Aar derefter ikke har kunnet optage et større Antal end 70, højst 72 Elever, paa samme Tid, som det ses, at Skoler i Løbet af et halvt hundrede Aar har faaet et 3, 4 à 5 Gange saa stort et Elevtal, saa ligger det ganske simpelt i, at Seminariet i rumlig Henseende ikke er væsentligt udvidet, og at de Udvidelser, der ere foretagne, væsentligt have havt andre Formaal for Øje, der, om ogsaa deres Opnaaelse havde Betydning for Seminariet, dog ikke nærmest tilsigtede at skaffe Plads til flere Elever. Et Antal af 90 Elever

vilde dog ikke være uoverkommeligt at undervise, fordelte efter Seminariets Orden i 3 Klasser. Naar det altsaa med en Betragtning af det nuværende Elevationstal 60 maatte synes, at Seminariet ikke har gjort nogen større Fremgang, saa vil det dog ses, at Forholdet mellem 22 og det dengang bestemte Maximum 40 og 60 og det senere bestemte Maximum 70 utvivlsomt peger hen paa en Fremgang og Udvikling indenfor den bestemte Grænse, udover hvilken der ikke kan gaaes. Denne er imidlertid ganske vist i de senere Aar forsaavidt ofte naaet og overskredet, som enkelte Elever, hvis Forældre boede i Nærheden af Seminariet, have havt Tilladelse til at benytte Seminariets Undervisning uden at bo der.

At Forberedelsen til Skolelærerexamen paa Fri-seminarier og ad privat Vej, noget, hvortil man, saavidt mig bekjendt er, ikke finder noget Sidestykke i andre Lande, har skabt en Konkurrence, der vel intetsteds føles stærkere end i den næsten umiddelbare Nærhed af Hovedstaden, hvor denne Forberedelse trives og drives med fuld Kraft, maa ogsaa tages med i Betragtning som det væsentlige Moment i Bedømmelsen af Seminariets Udvikling.

Det er en Selvfølge, at man ikke kunde blive staaende ved den ringe Betaling, der fra først blev bestemt for Kost og Vask, 50 til 60 Rdl., og senere endda blev nedsat til 40 Rdl. aarlig, men at denne Betaling efterhaanden maatte stige. For Tiden er Betalingen for Kost, Bolig, Lys, Varme, Undervisning og Ophold 300 Kr. aarligt. Det samme gjælder Betalingen

for Undervisning, der oprindeligt meddeltes gratis, medens der nu betales 40 Kr. aarligt herfor, dog saaledes, at Skolelærersønner ere fritagne for disse 40 Kroner. Hvor ringe Betalingen imidlertid end er, bliver det dog altid et Spørgsmaal, om det dog ikke var rigtigere her at følge andre Landes Exempel, f. Ex. Hollands og Frankrigs, hvor Staten udreder disse Udgifter. Der vilde i hvert Tilfælde bødes derved paa de ringe Indtægter, som ere forbundne med Lærerembederne, og som oftest yderligere formindskes ved de trykkende Afdrag paa den Gjæld, uden hvilken næsten ingen Seminarist forlader Seminariet. Det vilde maaske ogsaa uden paa utilbørlig Maade at lægge Baand paa Elevernes Frihed blive en ikke ringe Løftestang for deres Flid og et godt Middel i Lærers Haand baade til at hævde Disciplin og vække Flid.

En større Interesse ved disse Sammenligninger, der tildels hvile paa og beskæftige sig med Talstørrelser, vil det imidlertid vistnok have at sammenligne det svundne Aarhundredes Begyndelse og dets Slutning med Hensyn til forskjellige andre Forhold. Som noget paafaldende møder os i den første Tid alle vegne dels en ængstelig Bestræbelse for at opfylde alle reglementariske Bestemmelser i deres Enkeltheder, dels en vel for Tiden ejendommelig naiv Behandling af en Mængde Sager, der trods deres Simpelhed henvises til Kongens allerhøjeste Afgjørelse. Vi skulle nævne et Par Exempler herpaa. Da vedkommende Provst bemærker i den Attest, han meddeler en Aspi-

rant, at han har en Fejl i Udtalen, resolverer Kommissionen, at man ikke kan antage ham tiden foregaaende Undersøgelse, hvortil hans personlige Nærværelse er nødvendig. I den Anledning underretter Aspirantens Fader, en jydsk Degn, i Decbr. Kommissionen om, at han i Anledning af Kommissionens Skrivelse af 24. Novbr. vil til næste April Maaned hidsende sin Søn for med Hensyn til den anførte Vanskelighed i Udtalen at underkastes Prøve ved det jonstrupske Seminarium, og at han, hvis samme skulde være hinderlig i hans Antagelse — ej vil gjøre nogen videre Paastand herpaa. Herefter sender Kommissionen i Januar næste Maaned Faderens fornævnte Skrivelse til Biskoppen over Stiftet med Anmodning om at fremkalde »Supplikantens« Søn og efter at have anstillet den fornødne Undersøgelse om, hvorvidt den anførte Vanskelighed i Udtalen maatte være ham hinderlig i hans tilkommende Bestemmelse eller ikke, derom at ville tilmelde Kommissionen det fornødne. Under 16. Marts meddeler Biskop Birch i Aarhus, at han efter Kommissionens Anmodning har anstillet en hensigtsmæssig Prøve med Aspiranten og, at han ikke anser hans Vanskelighed i Udtalen hinderlig for hans Antagelse ved Seminariet paa Jonstrup, hvortil han anbefaler ham; herefter blev han under 26. April antaget paa de sædvanlige Vilkaar.

Med Aldersbestemmelsen og Dispensation herfra tog man det meget nøje. Medens Aspiranter nu kunne paa Ansøgning optages med det fyldte 15. Aar, nægtede man dengang en Aspirant Optagelse, fordi

der manglede ham meget i 18 Aar. Det gaaer ikke Hs. Majestæt Kongen bedre. Gehejmekabinetts-Kasserer Bugge anmelder for Kommissionen Hs. Majestæt Kongens Resol., at ville betale for Garderobetjent Hansens Søn, Frederik, naar han kan antages til Optagelse paa Seminariet. Der svares, at han kan optages som overkomplet, men at Hs. Majestæt har befaleet, at ingen maa optages over 23 og under 18 Aar. Der svares af Gehejmekabinetts-Kassereren, at Garderobebetjent Hansens Søn kun er 15 Aar gl., men at Hs. Majestæt vil betale for ham, naar han kunde optages paa Seminariet, dog ej som Seminarist, indtil han har opnaaet den fornødne Alder. Kommissionen henstiller, om det ej var bedst, at dette unge Menneske anvendte de i Alderen endnu manglende 3 Aar til at lære Drejer- eller Bogbinder- eller Urmagerprofessionen. Herpaa tilmeldes det i al Godmodighed Kommissionen, at det har behaget Hs. Majestæt at hensætte Garderobebetjent Hansens Søn, 3 Aar hos Gartner Pedersen, indtil han opnaaer den Alder at kunne vorde Seminarist. Samme Aar tilstaaer Hs. Majestæt Kongen, hvad der ret viser hans gode Hjerte, den Begunstigelse, der blev hans egen Klient nægtet, idet han bevilger en Ansøger, at han i Betragtning af hans særdeles yttrede Lyst til Skolefaget maa antages paa Seminariet uden Hensyn til hans Alder. Der blev desuden tilstaaet ham frit Op- hold i 3 Aar.

For at sikkre sig mod Misligheder, anmodede Kommissionen den 1. Juli 1813 Biskop, Dr. Münter

om at foranledige bekendtgjort for Stiftets Præster, at de, der ansøge om en Seminaristplads, skulle da i Sognepræstens Overværelse efter dennes Diktat nedskrive nogle Linier, som Sognepræsten ligeledes maatte attestere at være skrevne uden Vejledning for at forekomme Misligheder ved Attesten om, at Vedkommende selv havde stilet og skrevet deres Ansøgning.

Med Hensyn til Undervisningens Omfang og Læregjenstandenes Fordeling fastsættes under 10. Marts 1791 følgende Undervisningsfag: Religion og Bibelkundskab, Katekisation, Historie, Geografi, Dansk, Sprog, Naturvidenskaberne, Skrivning, Tysk, Regning og Geometri, Musikundervisning. Sammenlignes disse Bestemmelser med Bestemmelserne efter Reglementet for samtlige Skolelærer-Seminarier i Danmark af 10. Febr. 1818 og Bestemmelser om Skolelærerexamen af 6. April 1889 i Overenstemmelse med Lov af 25. Juli 1867, saa vil man strax se, at Fordringerne, hvad selve Undervisningsgjenstandene angaaer, væsentligt stemme overens, dog at der saavel i Reglementet af 10. Febr. 1818 som i Bestemmelserne af 6. April 1889 savnes en Bestemmelse, hvis Gjennemførelses Umulighed man, saavel for den øvrige Uddannelses Skyld, som for den praktiske Betydning for mange Lærere, maa beklage, skjönt man fuldtvel kan indse de lidet ønskelige, praktiske Følger, den maaske utvivlsomt tidligt eller senere vilde føre med sig, nemlig Undervisningen i et fremmed Sprog. Heller ikke nævnes »Methodik« i de første Bestemmelser.

Istedetfor at faa Undervisning heri vare Eleverne hen- viste til at samles og samtale med hverandre om Skoleundervisningen. At dette ganske vist er en Mangel ved en Undervisningsanstalt for vordende Lærere, der ikke blot skulle erhverve sig Kundskaber, men ogsaa lære at anvende disse og frugtbargjøre dem i Skolen, maa vel paa Forhaand indrømmes. Ganske vist kunne Methodikens vigtigste Sætninger gjennemgaaes under de praktiske Øvelser, ligesom der jo ogsaa er lykkeligt begavede Individuer, der in- stinktmæssigt følge rigtige methodiske Grundsætninger uden nogensinde at have gjort sig Rede for, hvorfor man netop underviser paa den Maade, følger den Methode, og ikke gjør det anderledes. Derimod findes lige saa lidt i de ældste Bestemmelser*) som i de seneste Bestemmelser optagne som Undervisningsgjen- stande de i Reglementets § 23 og 24 nævnte Fag. Efter disse bør jo Seminaristen dels være bragt saa- vidt, at han i Havedyrkning ved saavel theoretisk som praktisk de almindeligste Regler og Haandgreb ved en Urte- og Frugt-Haves Anlæg og Kultur, at han for Jordbruget kjender de vigtigste Grundsæt- ninger og forstaaer at vælge den fordelagtigste Drift for den ham tildelte Jordlod. Ogsaa om Biernes**)

---

*) Et Par Aar senere sluttedes dog Akkord med en Gartner om, at han mod en aarlig Godtgjørelse af 200 Kr. skulde gjøre Seminaristerne bekendte med Havedyrkning.

***) Vi finde saaledes, at Rentekammeret sender d. 2. Feb. 1811 40 Exemplarer af Pastor Rønnes Anvisning til at behandle Bier til Fordeling til Jonstrup og Brøndbyvester Seminarier, samt tilmelder, at Hs. Majestæt har resolveret,

Natur, Husholdning og Pleje bør han have Kundskab samt praktisk Øvelse i deres og deres Produkters Behandling! Dels skal der paa de Seminarier, hvor der gives Lejlighed til at skaffe Seminarister Undervisning i Haandgjærning, uden Forsømmelse for de ovenanførte (o: de almindelige) Undervisningsgjenstande, ved Valget blandt flere af disse Haandgjærninger ikke saa meget tages Hensyn til den ellers tilladelige Indtægts-Kilde, som derved muligt kunde aabnes for Skolelærere selv ved Afsættelse af saadanne af ham uden Forsømmelse af hans Kalds Forretninger i hans Fritimer forfærdigede Arbejder, som meget mere til saadanne, der kunne sigte til uden meget Værktøj eller stor Arbejdsplads at forfærdige af de paa Landet let overkommelige Materialier saadant i enhver Landbohusholdning nyttigt Husgeraad, som ellers maatte anskaffes for Penge, saasom Kurve af Vidier og Halmbikuber, Sæller, Skeer, Træske m. m. Heller ikke bør der, i Tilfælde af at baade Tiden og Lejligheden ved et Seminarium skulde tillade at kunne foretage flere af slige hensigtssvarende Haandgjærninger, saa meget ses paa at bringe noget enkelt af dem til Kunst-

---

at ethvert af disse Seminarier gratis skulde have 3 à 4 Bikuber af forbedret Indretning, som ere bestilte hos Pastor Rønne, og ligeledes 3 à 4 Bistader, som Seminariets Forstander selv maatte anskaffe og derom indsende Regning til Rentekammeret for at modtage Godtgjørelse. Under 6. April s. A. tilmelder Rentekammeret, at 8 Bikuber ere færdige og kunne afhentes i Sjællands Landvæsens Kontor af Jonstrup og Brøndbyvester Seminariers Forstandere, 4 til hver.

færdighed som hellere at bibringe Seminaristen de første Grundsætninger og Haandgreb i flere saadanne, hvilke han siden i sit tilkommende Kald kunde ved Øvelse bringe til større Fuldkommenhed, alt eftersom der maatte bydes ham Lejlighed til at gavne med den ene eller anden af disse Haandgjæringer.

Disse Bestemmelser vidne om Tidens praktiske og humane Aand og ere maaske et Udslag af Følelsen af det økonomiske Tryk, mod hvilket man søgte Lægedom i alle Forhold; saaledes søgte man ogsaa herved at opnaa et dobbelt Øjemed, at skaffe Folk Andel i Livsgoder — Haveprodukter, Honning, Mjød o. s. v. — og gode Hus- og Avlsredskaber til billig Pris og at forbedre Lærernes økonomiske Stilling. Det eneste pædagogiske Spørgsmaal findes kun i Slutningen af § 24 »at bibringe Seminaristerne de første Grundsætninger« o. s. v., hvor vi altsaa have ligesom en Anelse om og en Spire til Undervisningen i Sløjd. Skulle alle praktiske Færdigheder for Nyttens eller Behagelighedens Skyld imidlertid optages iblandt Seminariets Undervisningsgjenstande, saa vilde der jo aldeles mangle Tid og Rum dertil, ikke at tale om saadanne Fordringers højst tvivlsomme Berettigelse som Undervisningsfag. Som bekjendt er ogsaa Undervisningen i Havebrug siden 1875 bortfaldet ved Seminarierne. Under Bevægelsen for Husflidssagen her i Landet fremkaldtes den Tanke muligt at indføre Undervisning i Haandgjærning som obligatorisk Fag paa Seminarierne med 2 Gange 3 Timers Undervisning

om Ugen. Sagen blev tilstillet Seminarierne til Erklæring, og under 8. Decb. 1879 afgav dette Seminariums Forstander sin Erklæring om Spørgsmaalet.

Da der ikke senere hørtes noget fra Ministeriet, maa dette vel altsaa have følt sig enten overbevist om det urigtige eller ikke tilstrækkeligt overbevist om det rigtige i at ville optage dette Fag som obligatorisk for Seminarierne. Selve Sagen fik dog et Slags Efterspil, idet Preussen, hvor Spørgsmaalet ogsaa var begyndt at komme paa Dagsordenen, sendte en Kommission, bestaaende af Gehejme-Overregjeringsraad Dr. Schneider som Formand, Skole- og Regjeringsraad Dr. Zander i Breslau, Skoledirektør i Berlin, Dr. Bertram, Konsistorialraad Dr. Brandy i Osnabrück, Geheimeregjeringsraad Lüders, Raad Schenckendorff og Præparand, Skoleforstander Lösche fra Schmiedeberg hertil for at undersøge Forholdene. Ogsaa Seminariet her fik et Besøg af denne Kommission, der næst at beklage, at man ikke havde fundet Hr. Claussen Kaas og, at han ikke syntes at være at finde, ikke fik større Indtryk af Sagen og dens Dygtighed end, at Formanden, Styrelsen af Preussens Folkeskolevæsen, saavel her som senere offentlig i den preussiske Landdag, udtalte sig meget tvivlende om Berettigelsen og Hensigtsmæssigheden af at indføre Husflidsundervisning — thi som Spørgsmaalet stilledes dengang, var det ikke Undervisningen i Sløjd eller Haandgjerning, om det ogsaa kaldtes saaledes, men Undervisningen i Husflid, der væsentligt var Tale om som obligatorisk i Seminarierne. Han beraabte sig

dels paa sin egen Opfattelse af Spørgsmaalet, dels paa hvad han personlig havde fundet her som Seminarieforstandernes Opfattelse af Sagen.

Det vil saaledes ses, at man fra den første Indretning af Seminarierne har faaet klart Øje for, hvilke Fag Undervisningen burde omfatte, efterdi de siden ikke ere blevne væsentligt forøgede med andre. Man kan maaske tillige tilføje, at man ligesom aner en Tanke om Haandgjerningsundervisning i Slutningen af Reglementets § 24, der jo vel endnu ikke har meldt sig med Begjæring om Optagelse som Undervisningsfag paa Seminarierne, men dog hører til de Fag, der ere oppe og paa Dagsordenen i Undervisningslivet. Og saaledes ser man ogsaa i Reglementets § 21 a fordret tydelig Kundskab om det menneskelige Legemes Bygning, samt om dets forskjellige Organers Bestemmelse til og Indflydelse paa det Heles Vedligeholdelse ved de forskjellige Livsforretninger, saasom Aanddrag, Blodets Omløb, Fordøjelsen, Afsondringen m. m. for heraf at indse Grunden til de almindelige Regler for Legemets fysiske Udvikling, Sundhedens Vedligeholdelse og en fornuftig Omgang med samme o. s. v. Man aner altsaa heri, hvad der nu fordres i Pædagogik ved Skolelærereksamen efter Bestemmelserne af § 89, naar der henvises til Bøger som Fenger og Topsø: det menneskelige Legeme, og Drachmann og Hertel: Sundhedslære.

Efter dette tør man vel nok være berettiget til at drage den Slutning, at den Grund, paa hvilken Seminarierne her i Landet er bygget, er sund og god, siden

den Bygning, der er rejst paa den, baade har kunnet bestaa i det ikke ringe Antal Aar, uden at man væsentligt har behøvet at udvide den, men har kunnet være tilfreds med den indre Anvendelse af Rummene. Men der synes mig ogsaa deri at ligge et alvorligt Fingerpeg om, at man skal være saa meget mere varsom med at optage nye Læreemner. En passende Grænse for, hvad der kan optages, er allerede sat ved den første Ordning af det første danske Skoleseminarium og senere yderligere paavist ved Reglementet for samtlige Skolelærerseminarier i Danmark, idet intet væsentligt Fag er udstødt og intet nyt Fag væsentligt optaget.

Ved Siden heraf vil det imidlertid have sin Interesse at undersøge, om det samme ogsaa gjælder Fordringerne indenfor de enkelte Fags Omraade. Holde de sig endnu indenfor de fra Begyndelsen afstukne Grænser, eller stilles der ikke foruden den naturlige og nødvendige Udvidelse i Fordringerne, som for enkelte Fags Vedkommende ligefrem følge af Tidens Fremskriden, som f. Ex. Historie og Geografi, og af nyere Opdagelser og Opfindelser, større Fordringer til Kundskabsfylden end fra Begyndelsen og maaske andre Fordringer til Maaden, hvorpaa Kundskaben skal kunne tilegnes og meddeles?

Om vi end ganske vist her paa dette Omraade ikke faa store Oplysninger af Bestemmelserne for det første Seminarium for de enkelte Fags Vedkommende, saa bære de Skildringer, der foreligge, dog noksom Vidne om, hvilken Tids Aands Barn disse Bestemmelser

ere. Mens der vel saaledes intet væsentligt kan indvendes imod, at Religionsundervisningen meddeles dels ved Foredrag og dels ved Examination, hvor en Seminarist gjentog Indholdet af det foregaaende Foredrag, og der dertil knyttedes en Samtale derom med de andre Seminarister i Form af Examination, saa vil man vistnok føle sig mindre tiltalt af den Religionsundervisning, der efter en foreliggende Skildring meddeltes saaledes: Lærerne foredrage Religions- og Bibelhistoriens Begivenheder i Sammenhæng og stræbe at vække Opmærksomhed for Fremgangen af Menneskeslægts Opdragelse, den tiltagende Oplysning og især paa Tilegnelsen af Kundskaben om de væsentlige Religionssandheder. Naar et Tidsløb saaledes er fremdraget, fortælle Lærerne de dertil hørende enkelte Begivenheder og søge da især at forklare det moralske Gode og Onde deri og Forsynets Veje til Menneskets Bedste.

Om Naturlæren hedder det, at det Nødvendigste af Naturlæren bliver foredraget, hvorved Seminaristernes Opmærksomhed og Eftertanke bliver skjærpet, og enhver Lejlighed til at hindre skadelige Fordomme og Overtro bliver benyttet.

Sjælelæren afhandles efter Anvisning af Bastholms Filosofi for Ulærde, ligeledes den naturlige Theologi og filosofiske Sædelære.

Ved Regneundervisningen søger man at forbinde det Behagelige med det Nyttige (skal vel være Forstandsøvelse med praktisk Udbytte) at paa vise de letteste Opløsningsmaader og bevise deres Rig-

tighed. Til Bogstavregning gives ogsaa Anvisning for at vænne Seminaristerne til at gjøre bestemte Slutninger.

En fyldigere og udførligere Anvisning paa Omfanget af Undervisningsstoffet have vi derimod i Reglementet fra 1818, og det vil derfor have sin Interesse at sammenligne dettes Bestemmelser med Bestemmelsen af 6. April 1889 for historisk at se, hvilken Forskjel der med Hensyn til Omfanget af Forordningerne maatte være sket i det Tidsrum, hvormed vi her beskæftige os, selv om Undervisningsfagene ikke have været underkastede nogen større Forandring.

I Religion, hvor Fordringerne altsaa kun kunne faa en naturlig Udvidelse ved Kirkens Historie efter Apostlenes Dage, er dette den eneste Forøgelse af Fordringerne. Denne Forøgelse er imidlertid mere tilsyneladende end virkelig; thi i § 19 af Reglementet af 1818 fordres Kjendskab til »Religionens, især den kristelige Religions Historie, saa at han (Seminaristen) kan gjøre Rede for de vigtigste Personer og Tildragelser, der væsentligt have bidraget til den kristelige Religions og Kirkes forskjellige Tilstand i de forskjellige Tidsaldere. Og naar de nye Bestemmelser fordre Kjendskab til den evangelisk lutherske Troes- og Sædelære, saa er Fordringen ikke mindre efter Reglementets § 18, der fordrer »en paa Hjertet anvendt Kundskab om den evangelisk kristelige Religions Sandheder«. Fordringerne i Bibelhistorien ere maaske fyldigere efter Reglementet end efter de nyeste Bestemmelser, falde i hvert Tilfælde væsentligt sammen

dermed. Der stilles maaske nok saa store Fordringer til Bibellæsning og Bibelkundskab, om de end ikke præciseres saa stærkt som i de nyeste Bestemmelser; de indeholde tillige et ikke uvæsentligt Moment, som Religionslæreren vel i Almindelighed selv vil vide at tage Hensyn til i sin Undervisning, Benyttelsen af Salmer. Hensynet til de vigtigste religiøse Retninger, der tages i de nyeste Bestemmelser med fuld Ret og ofte vil faa sin store Betydning for Læreren i hans senere Virksomhed, maaske mere i Livet end i Skolen, har Tiden selvfølgelig ført med sig; da Reglementet blev affattet, vare disse Bevægelser jo saa godt som ukjendte hos os.

Undervisningen i Modersmaalet har ganske vist faaet en Udvidelse i dette Tidsløb. Der stilles nemlig egentligt de samme Fordringer med Hensyn til Oplæsningen, idet der efter de nyeste Bestemmelser fordres »forstandig og tydelig Oplæsning saavel af Poesi som af Prosa«, og der tillægges denne Prøve en væsentlig Indflydelse paa Karaktererne for mundtligt Dansk; her sætter Reglementet af 1818 som Maal, at læse Skrift og Tryk færdigen, med tydelig Artikulation, samt med et til Indholdet af det læste passende Udtryk og Tonebøjning. Og med Hensyn til den skriftlige Prøve og Kjendskab til Sproglæren kan der ikke paavises nogen større Forskjel — det skulde da være, at der nu skal følges en nøjere bestemt Retskrivning. Derimod er der ganske vist kommet Fordringen til Kjendskab til den danske Litteraturs Historie til, der unægteligt har forøget Stoffet i en

ikke ringe Grad, men maa tillige anses for en ueftergivelig Fordring, ikke mindst, naar man ser hen til Danmarks rige Litteraturperiode i de mellemliggende Aar. Som en Ejendommelighed ved Ordningen af Undervisningen fortjener det vel at bemærkes, at efter Planen synes Undervisningen i Skrivning (Smukskrift, som det senere kaldes), at være forenet med Undervisningen i Dansk, eftersom Fordringen her stilles til »at skrive en regelmæssig, simpel, tydelig og tillige for Øjet smuk Haandskrift saavel med danske som latinske Bogstaver — en Fordring, som jo i det Hele og i det Almindelige ogsaa har fundet sin Plads i de nyeste Examensbestemmelser, efter hvilke Karakteren for Skrivning vil blive uddraget, dels af en særlig Prøveskrift, dels af Examinandens samtlige Examens-Arbejder.

Naar undtages, at der ved Undervisningen i Historie er sket et Slags Omlægning, idet det kirkehistoriske Stof, der siden 1818 har været behandlet under Historien, som ovenfor berørt efter de nyeste Bestemmelser, er henlagt under Religionsundervisningen, saa har Undervisningsstoffet her ikke modtaget anden Forøgelse end den, som det forøgede Tidsrums historiske Begivenheder medføre, hvad maaske kan og bør medføre en noget kortere Behandling af det ældre historiske Stof. Fordringen til noget Kjendskab til det Vigtigste af den græske og nordiske Sagnhistorie kan jo allerede paavises i Reglementets Kjendskab til Religionens (o: Religionernes) Historie. Ved at indrømme Historieundervisningen 3 Timer ugentligt,

medens der efter Reglementet, der paa gammel Vis ikke kan skille Historie og Geografi fra hinanden, er kun bestemt 4 Timer ugentligt for begge Fagene, har Seminariet vist, at det har havt Øje for Stoffets Forøgelse.

Maalet for og Omfanget af den geografiske Undervisning er, som det var at vente, væsentligt blevet uforandret, kun at maaske Geografiens enkelte Dele ere blevne stærkere betonedede og samlede under den geografiske Undervisning, medens en Del af dem efter Reglementet § 17 a var henvist til Undervisningen i Naturvidenskab. Slutningen af Reglementets § 19 om den geografiske Undervisning er jo ogsaa næsten aldeles ordlydende med de nyeste Bestemmelser, der gaa ud paa, at Examinanden er i Stand til uden disse (Landkort) at bestemme og forestille sig Landenes, Bjergenes, Flodernes og Stædernes Beliggenhed paa Jordkloden; en Lighed, der langt fra at overraske, kun kan glæde.

Naturhistorie og Naturlære meddeltes i omtrent samme Omfang som nu; naturligvis med den Indskrænkning, at de store Opdagelser i vort Aarhundrede ikke vare medoptagne i Undervisningen, hvis Omfang iøvrigt ikke er saa skarpt betegnet som i de nyeste Bestemmelser. Medens denne Undervisning nu gjælder for alle Seminarier, skulde den efter Reglementet kun finde Sted ved de Seminarier, hvor Omstændighederne tillade det, og der tilføjes til Slutning i Paragrafen, at Kundskaben i disse Undervisningsgenstande ikke skal fordres hos Seminaristen som

en Nødvendighed, og at han, uden denne Kundskab, om han for Resten fortjener det, skal have Adgang til bedste Karakter med Udmærkelse.

Skjønt, som ovenfor er berørt, der efter Seminarsiets tidligste Ordning gaves Eleverne »Anvisning til Bogstavregning for at vænne dem til at gjøre bestemte Slutninger«, saa ere dog Fordringerne i Mathematik, at der i den lavere (eller elementare) Arithmetik og Geometri bør i mathematisk Orden og Methode kunne gjøres Rede for de i samme indeholdte Sandheder og deres Anvendelse paa de i det daglige Liv forekommende Beregninger og saadanne Udmaalinger af Linier, Flader og Legemer, som uden kunstige Instrumenter kunne foretages med en til Hensigten tilstrækkelig Nøjagtighed, og at der i Regning skal læres en rigtig og tydelig Kundskab om Tallenes Egenskaber i Almindelighed og Titalsystemets i Særdeleshed, samt om Maals og Vægts og Pengenes indbyrdes Forhold, og at Eleven ved Regning paa Tavlen efter rigtige med Fornuften fattede Regler hurtigt og sikkert skal udregne de vanskeligere i Regnebøgerne — som ikke nævnes — forekommende Opgaver indtil Vexelregningen, holdte i saadan Almindelighed, at der ikke kan drages anden Slutning deraf, end at her er Fordringen ikke lidet skjærpet, maaske for meget i Regning. De nyeste Bestemmelser have vistnok ikke nærmest havt denne Undervisnings praktiske Betydning og Anvendelse i Livet for Øje, medens de ældre Bestemmelser mere

havde disse for Tanke end Fagets Betydning som formelt Dannelsesmiddel.

Der er ganske vist tilstaaet Fagene en Forøgelse af en Time ugentligt, som dog neppe ganske staaer i Forhold til de forøgede Fordringer.

Undervisningens Maal i Pædagogik og Methodik, for hvilken sidstes Betydning, som ovenfor er paapeget, den ældste Ordning ikke synes at have et rigtig aabent Øje, vil ved en Sammenligning af de nyeste Bestemmelser med Reglementets § 21 ses væsentligt at være de samme. Hertil kommer den praktiske Prøve, der ganske vist først faaer sin nærmere udtømmende Bestemmelse i § 44. Herefter er denne Prøve ligesom sammensat af den nuværende skriftlige Prøve i Katekisation — en under Opsyn affattet Disposition over et opgivet Stykke — dog at der nu ikke følger en Gjennemgang med Børnene over det Examinanden opgivne Stykke, og den efter de nyeste Bestemmelser indførte Form for denne Prøve, hvor Examinanden modtager sin Opgave 1 Time, før han skal træde frem til Prøve — efter Reglementet »efter en kort Betænkningstid« — og mundtligt gjennemgaaer nogle Stykker af Lærebogen — efter de nyeste Bestemmelser tillige af den bibelske Historie — og aflægger en Prøve i Undervisning i Modersmaalet, og ellers ved andre Opgaver aflægger Prøver paa sine Undervisningsgaver og Metoder. Da Undervisning i Tegning ikke var obligatorisk, skal dette kun bemærkes, og der vil altsaa ikke kunne anstilles nogen Sammenligning imellem Datid og Nutid med Hensyn til For-

dringerne. Da Tiden ogsaa med Hensyn til Gymnastikundervisningen har affødt flere Øvelser og Færdigheder, saa har denne ganske vist faaet en vis, om ikke stor Forøgelse. Herved maa dog bemærkes, at da de egentlige militære Øvelser ikke mere høre med til Gymnastikundervisningen, saa udjævnes vel Forskjellen herved. Det har imidlertid sin Interesse at lægge Mærke til, at der maaske i en Forudanelse om, at Tiden vilde ogsaa komme til at undervise Pigebørn i Gymnastik, findes allerede i Reglementet 1818 den Bestemmelse, at Seminaristen skal besidde saa megen theoretisk Kundskab, at han kan bestemme, hvilke Øvelser der passe for de forskjellige Aldere og Kjøen.

Fordringerne til Sangundervisningen begynde omtrent med de samme Ord nu som den Gang; der kan og bør vist ikke fordres mindre; det mere hører til det ønskelige efter begge Bestemmelser. Det samme gjælder Undervisning i Musik og i Orgelspil med mindre betydelig Tilføjelse.

Ere da disse hundrede Aar gaaede sporeløse hen over Seminariets Virksomhed, og have de slet ikke sat nogle Mærker med Hensyn til Ordningen, og er alt gaaet sin jævne Gang fra Aar til Aar, fra Examen til Examen, uden at have givet andet Livstegn fra sig? Ingenlunde! tværtimod; der er i det foregaaende vist, hvorledes navnlig den sidste Tid henimod Aarhundredets Slutning, hvis sidste Halvdel for den største Del falder sammen med Frugten, Frihedsbevægelserne satte her i vort Fædreland, den frie Forfatning, Grundloven, har været rig paa Bevægelse ogsaa inden-

for Folkeskolens Omraade, uden at det dog er kommet til en fuldkommen Fornyeelse af Folkeskolens Ordning eller af, hvad der staar i nøje Forbindelse dermed, Skolelærerseminariernes Ordning. Ganske vist kan det ikke nægtes, at der indeholdes meget fortrinligt i Skoleanordningerne for Kjøbstæderne og Landet af 29. Juli 1814, hvilket jo ogsaa endnu bestandigt anerkjendes, ligesom man endnu bestandigt fra de fraskilte Landsdele kan høre stærkt rosende Anerkjendelse af den i meget tilsvarende Ordning af Skolevæsenet i Slesvig og Holsten fra samme Tid, 24. Aug. 1814. Imidlertid er det dog ikke uden en vis Undseelse, at man maa svare Fremmede paa deres Spørgsmaal om Skolens Ordning hos os, at den er bestemt ved en Lov fra 1814, og ikke kan henvise til en Kodification af de ikke faa nyere Bestemmelser siden 1848. Hine Bevægelser have imidlertid som saa meget andet, mindre dog maaske for Seminariernes Vedkommende, maattet lide under de politiske Forhold, der dels have hindret bestemte Lovforslags Fremme, dels, som det vel nok tør antages, hindret, at der forelagdes et bestemt Lovforslag i den antydede Retning. Foruden disse forskjellige tilsigtede Forandringer, der væsentligt have sat Spor i ikke ganske faa Forespørgsler, vil dog Bevægelsen væsentligt spores i den for Seminarierne epokegjørende Forandring af Examens Henlæggelse til en særegen Examenskommission.

Med Hensyn til Undervisningsstoffet maa det vel siges, at der extensivt ikke er sket nogen anden væsentlig Forandring dermed end, hvad der ligefrem

er blevet nødvendigt ved, at dette spænder over et Aarhundrede mere end fra Begyndelsen af, og at denne Tids historiske Indhold paa de forskjellige Omraader ikke kan forbigaaes. Hertil kommer, at man paa Grund af en klarere pædagogisk Erkjendelse, der ikke tager Sigte paa en enkelt Retning eller Kaldsvirksomhed senere i Livet, men kun paa Skolens Fordringer, har bortskaaret nogle enkelte Fag, medens man af Erfaringen har lært at fordre en mere intensiv og indgaaende Behandling af Stoffet og præcisere Examenfordringerne, der navnlig i de nyeste Bestemmelser fremtræde saa nøjagtigt, som det kan fordres med Billighed. Disse Fordringers Omfang har man ogsaa, efter at der er skudt en frodig pædagogisk Litteratur i Vejret, der har sat Frugt i en Mængde mere eller mindre vellykkede Lærebøger paa de forskjellige Omraader, kunnet anskueliggjøre ved Henvisning til visse bestemte Lærebøger. Det bør heller ikke overses, at Fordringerne i Nutiden og den nyere Tid, som en naturlig Følge af Tidsaanden og et sundere Blik paa, hvad der skal gjøres af pædagogisk Grund, og hvad der ikke skal lægges ind i Undervisningen af Bihensyn og Bibetragtninger, har frigjort sig fra alle disse upædagogiske Sideblik, som møde os næsten allevegne i Reglementets Bestemmelser om Undervisningen. Der er allerede ovenfor paavist, hvorledes man tilsigtede saadanne bestemte praktiske Formaal ved Undervisning i Landhusholdning, Havedyrkning og Biavl samt Haandgjerning. Det hedder saaledes i § 17, hvor der handles om

Naturvidenskaberne, at Kundskaben om Verdensbygningen og Himmellegerne skal bevirke »en fornuftig Sjælen opløftende Tilbedelse af Skaberens ubegrænsede Magt, Visdom og Godhed«. I Zoologi kræves Kjendskab til, hvorledes de vigtigste indlandske Husdyr kunne forædles, hvorledes de skulle behandles baade i sund og syg Tilstand, samt paa hvilken Maade Menneskene kunne fordelagtigst benytte dem; disse Exempler kunne let forøges med flere.

Medens saaledes ikke lidet er vundet ved den Ordning, hvormed Hundredaarets Slutning falder sammen, idet man synes at være kommet til Klarhed og bestemt Erkjendelse af, baade hvad og hvor meget der bør sættes som Undervisningens Maal og Opgave, og tillige, hvorledes Regnskabet for Arbejdet skal kræves opgjort ved den endelige Prøve, staaer vistnok væsentligt endnu kun dennes Tilbageførelse til selve Seminarierne som et ikke mindre berettiget end naturligt Ønske. Den nuværende Ordning hænger jo ganske vist sammen med »Friseminarierne«, men ligesaa lidt som »Privatistvæsenet« har gjort det nødvendigt, at Studenterexamen ikke kan tages ved Skolen, ligesaa lidt burde denne Institution gjøre det nødvendigt, at den almindelige Skolelærerexamen ikke kan tages ved Seminarierne. Paa samme Tid, som Studerende, Theologer, Læger, Jurister o. s. v. examineres ved Embedsexaminerne af deres Lærere, synes det dog at være en temmelig stræng Fordring til de paa Seminarierne uddannede Examinander, at de skulle

prøves af ganske fremmede Examinatorer, skulle bevæge sig med Frihed under fremmede Omgivelser lige overfor en fremmed Personlighed, fra hvilket Tryk de meget vanskeligt ville kunne frigjøre sig. Derimod vil en fremmed sagkyndig Censor med fuld Sikkerhed og Frihed, naar Examinanden overhøres af den Lærer, der har undervist ham, kunne bedømme, hvilket Forhold Præstationen staaer i til det, der er lært, og som Examinator ved sin Examination godkjender som en fuldberettiget Examensfordring, og det er jo dog egentligt det, det gjælder om at lade komme til sin Ret. Derved vilde tillige de andre Misligheder forebygges, der saa let komme frem ved Examenskommissioner, at der examineres i det, der ikke er læst, og at der stilles Spørgsmaal, som ikke altid ere let forstaaelige for Examinanden. Det er ogsaa i sin Tid villigt indrømmet, af en af Examenskommissionens ivrigste Fortalere, at en Examenskommission vil skade Undervisningen og Lærefriheden paa Statsseminarierne. Det mangler heller ikke paa Udtalelser i samme Retning om lignende Forhold ved det lærde Skolevæsen baade fra Pædagogers og fra selve Styrelsens Side. Saaledes udtaler Dr. M. Hammerich, efter at have gjort opmærksom paa, at hvor det gjælder Aandsdannelse og Vækkelse til aandeligt Liv, der bliver meget at meddele, som ikke strax kan sættes i Formel eller bringes i System, som tildels først skal bære sin Frugt paa den anden Side Skolelivet, men bliver ulige bedre fredet, naar Skolen og Læreren ved, at det er denne selv, der

kommer til at lede Examen, end om han skulde forberede til Examenen for fremmede, at Undervisningen kun saalænge, som Afgangsexamen er betroet til Skolen selv, kan ventes ledet med Aandsdannelse som Formaal paa den Maade og ved de Midler, som Skolen efter sin Personlighed kan gjøre frugtbarst for Dannelsen. En fælles Domstol af Fremmede for at prøve Udbyttet af Skolernes Undervisning i de forskjellige Fag, for at bedømme og sammenligne Disciplene og dermed Skolerne indbyrdes, er altfor stor Fristelse til at holde sig til, hvad der kan gjøres færdigt til en Examen. Ikke mindre bestemt udtaler selve Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler 1845 i Anledning af Afgangsexamens Henlæggelse til Skolerne: »Ligesom det ligger i Sagens Natur, at enhver Prøve er af en mere eller mindre usikker Karakter, saaledes maa naturligvis denne Usikkerhed i høj Grad forøges, naar Prøven holdes af Lærere, der ikke i Forvejen have haft den mindste Lejlighed til at kjende Examinandens Kundskaber og Aandsmodenhed i det Hele. Dertil kommer Indflydelsen af denne Examensindretning paa Retningen af Disciplens Arbejds- og Forberedelsesmaade. Hovedsagen for ham er egentligt kun den, hvorledes han skal tilfredsstille Examensfordringerne, medens det bliver ham mindre magtpaaliggende, hvad virkelig Frugt han kommer til at høste enten i Henseende til Kundskab eller Aandsdannelse, hvilket naturligt maa have en skadelig Indflydelse paa den Maade, hvorpaa han benytter Lærernes Vejledning, og disse selv kunne ikke

undgaa en vis Nødvendighed, eller i det mindste Antagelsen af en vis Nødvendighed, af at have samme Maal bestandigt i Sigte. En anden skadelig Indflydelse har Examen paa Skolens Undervisning i det Hele. Ikke blot Omfanget og Maalet, men ogsaa Methoden bestemmes og paavirkes af de Fordringer, som vedkommende Examinatorer stille. Følgen bliver, at der i Skolen arbejdes mere paa at indprente det Befalede (»læse til Examen«) end paa at frembringe almindelig Modenhed.

Afset fra dette fromme Ønske troer jeg, at Udfaldet af en Sammenligning imellem Ordningen af Seminariets Undervisning og Prøven af denne ved Aarhundredets Begyndelse og ved dets Slutning, naar denne anstilles med uhildet Blik og uden at være forud indtaget derimod og med almindelig Velvillie og Billighed, vil kunne imødeses med Tilfredshed baade af den Myndighed, der har havt Ledelsen og Ordningen i sin Haand, og af dem, hvis Kald det har været at virkeliggjøre denne Myndigheds Fordringer. Der har været en historisk Sammenhæng i Udviklingen; der har været en Udvikling, der i sin Styrke har staaet i et rigtigt, sandt og naturligt Forhold til den Institution, hvilken maa have for Øje under Arbejdet, Folkeskolen, der ikke taaler voldsomme Spring i Udviklingen, men helst maa gaa sin jævne Gang fremad. Under Udviklingen er man kommet til Klarhed over, hvad der burde og kunde udskydes, hvad der burde beholdes og bevares, om end under en maaske noget ændret Form, og under alt dette er Friheden hævdet, og har ført sit friske Livspust ind baade i Undervis-

ningen og i Forholdet imellem Lærere og Elever saaledes, at der arbejdes fuldt saa meget og mere af Trang end af Tvang, og at Hjertet hos de fleste er med i Gjærningen, og at denne, som Huset og Hjemmet her, er blevet dem kjær. Andre Ønsker, som angaa Forhold, der ikke ligge ligefrem indenfor Seminariet, saasom bedre Forberedelse, rigeligere Understøttelse, kunne maaske nok nævnes, men have egentligt ikke her større Krav end paa at nævnes.

I de følgende Aar gaaer Udviklingen sin jævne, rolige Gang, og med Undtagelse af de i det foregaaende omtalte Forandringer dels af Lokaliteterne og dels af Lærerkræfter og Anskaffelse af forskjelligt nyt Inventar, saasom et større og et mindre Harmonium, Gaard- og Plads-Lyfter, et passende Antal Haandlygter for Ildebrandstilfældes Skyld og Bogsække til Bibliotheket for samme Tilfælde, har intet, der væsentligt fortjener Omtale som særligt betydningsfuldt for dette Seminarium, fundet Sted.

Hvad der har været af nogen Betydning, har været Foranstaltninger, der have havt fælles Betydning for samtlige Statsseminarier. Hertil maa regnes de forskjellige tilsigtede Forandringer med Hensyn til dels Examen og dels den i Forbindelse dermed staaende Undervisning, som have givet Anledning til en Del Forespørgsler og deraf følgende Erklæringer, om Forandring i den kateketiske Prøve, om Sang- og Musik- og Tegneundervisningen, om Ønskeligheden af, at Karaktererne for Sang og Musik ved Examen hver maatte faa sin Værdi, at der

ved Sang- og Musikprøven aflagdes en praktisk Prøve i Sangundervisning i Skolen, om Hensigtsmæssigheden og Muligheden af at optage Haandgjerning som obligatorisk Undervisningsfag m. fl. Alt dette har imidlertid ikke efterladt større Spor. Og medens der allerede i Januar 1872 affordredes Forstanderens Erklæring over foreslaaede Forandringer med Hensyn til Skolelærerexamen, saa er det dog først i den allernyeste Tid, at Forandringer ere trufne i den Henseende, der i mange Maader ere af indgribende Betydning. Disse Forandringer, der ere Resultater af udtømmende Behandlinger af Sagkyndige, kunne henføres til væsentligt to*) Sager. Den ene er Ophævelsen af det Forhold, der hidtil havde bestaaet imellem den almindelige Forberedelsesexamen og Skolelærerexamen, der er sat ud af Kraft ved Anordning af 20. April 1888 for deres Vedkommende, som bestaa alm. Forberedelsesexamen senere end i Sommeren 1888, hvorhos Adgangen for dem, der have bestaaet almindelig Forberedelses-Examen inden 15. Juli 1888, til paa denne Maade at overføre Karaktererne fra denne til Skolelærer-Examen kun staaer aaben til Examen, som afholdes 1891. Det vil være uforøndent at dvæle videre ved denne velbegrundede Bestemmelse, der vistnok ikke vil blive uden Betydning for Seminarierne, der derved sikre sig

---

*) Sml. Betænkning over Forslag til Lov angaaende de kgl. Skolelærerseminarier. (Afgiven af Landstingets Udvalg den 26. Marts 1888). Landsth. Ordentl. Saml. 1887—88, Nr. 137.

en grundigere Uddannelse af Eleverne. Det inkommensurable i de to Examiners Fordringer og det ubillige i, at den ene Examen skulde have Gyldighed i 5 Aar, den anden kun i 2 Aar, var saa indlysende, at det kun behøvede at paapeges for strax at blive et afgjørende Moment i Spørgsmaalets Behandling.

Den anden vigtige Forandring er den nye Ordning af Skolelærerexamen ved »Bestemmelser af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 6. April 1889 om Skolelærer- og Skolelærerindeexamen i Overensstemmelse med Lov af 25. Juli 1867. Ogsaa disse Bestemmelser, der ere Frugten af en meget indgaaende Behandling fra kompetent Side, ere i saa frisk Minde, at de kun behøve at nævnes. De have allerede vist, at deres Rækkevidde vil vistnok blive betydelig, og at den Luttring, der muligt og sandsynligt er tilsigtet dermed, vil blive som igjennem Ild. Men de bære ikke mindre Vidne om Overtilsynets skarpe Øje for de Sted findende Brøst og nidkjære Bestræbelser for at afhjælpe dem saavidt muligt fra Grunden.

Hjemlige Seminarieforhold sammenlignede med fremmede.

Efter at vi saaledes have set i korte Omrids Billedet af Livet, som det udvikler sig her paa en hjemlig Anstalt til Uddannelse af vordende Folkeskolelærere, kunde det maaske have sin Interesse at kaste et Blik udenfor vore egne Landsgrænser, for, om det ogsaa kun bliver igjennem et saadant Strejfblik, at sammenligne forskellige Forhold ved den hjemlige Institution med Forholdene i Udlandet. Hvad her skal meddeles, maa altsaa kun betragtes som skizzerede Træk væsentligt grundede paa Selvsyn, for enkelte Anstalter kun paa personlige Meddelelser fra vedkommende Anstalters Lærere eller Forstandere.

Jeg maa paa Forhaand først beklage, at Forholdene have gjort det umuligt for mig at besøge Lærerseminarierne i vore nordiske Nabolande, om jeg ogsaa har deltaget i flere Lærermøder, f. Ex. i Ørebro og Stockholm. De norske Seminarier, hvis Indretning er af langt nyere Datum end vort, blive nok de, der

i hele Anordningen komme vore Seminarier nærmest. Det kun toaarige Kursus vil naturligvis medføre, at Fordringerne ved Afgangen ikke kunne stilles saa højt, ligesom ogsaa Bygdemaalene, hvortil der tages Hensyn, som og at der synes at spores i videre Kredse en Tendents til at omdanne de norske Skolelærerseminarier til et Slags Folkehøjskoler, nødvendigvis maa virke hemmende paa Fremgangen. Det synes ogsaa, naar Sløjdundervisningen gjøres til obligatorisk Fag, at dette heller ikke kan undgaa at hemme andre Fag. Livet, der er Internat som her, faaer selvfølgelig ogsaa sit ejendommelige Præg efter de forskjellige Egne i et Land af saa stor Udstrækning, maaske ikke mindst efter det forskjellige religiøse Liv hos Befolkningen; der skal saaledes i den Henseende være en kjendelig Forskjel mellem de nordlige og sydlige Egne. Forstandere og Lærere ved Seminarierne, der have hospiteret her i flere Dage, have skildret Forholdene saaledes, og den Lethed, hvormed de her fandt sig til Rette i alt, vidnede ogsaa om, at de her fandt indenfor de fire Vægge noget hjemligt og bekjendt. At Kosten i de nordenfjeldske Seminarier er tarveligere end her, skal kun noteres, skjønt det naturligt ligger i Forholdene.

Medens Tarvelighed synes at raade i Ordningen af Forholdene i Norge, hvortil dog skal bemærkes, at Lærerne ofte sættes ved Statsmidler i Stand til at gjøre sig bekjendte med Udlandets Undervisningsanstalter, synes Sverig, der jo i det Hele i de senere Aar har udfoldet en stor Virksomhed for at omordne

Folkeundervisningen, og ikke mindst ladet Opførelsen af prægtige Skolebygninger, i det mindste i Byerne, gaa Haand i Haand dermed, men ogsaa havt den Lykke at vinde mange Rigmænds Hjerter og Pung for Skolesagen, vel snarere at nærme sig Tyskland baade i den vistnok mere stive, næsten staalsatte Form, hvori Undervisningen ofte meddeles, og hvori hele Styrelsen foregaaer. Paa mig i det mindste har Beretninger om denne Sag gjort dette Indtryk, ligesom den nuværende Leder af det preussiske Folkeskolevæsen, Geheime-Overregjeringsraad Dr. Schneider i Berlin i sin Artikel om Seminarievæsenet i Dr. Schmid's Encyclopædie X B. S. 113 betegner de svenske Skolelærerseminarier »som særdeles godt organiserede«, og fremhæver, at deres Forstandere holde sig ved Rejser i bestandigt Forhold (Fühlung) til Tyskland, d. v. s. modtage stadigt nye Impulser fra Tyskland. Elevantallet er forskjelligt; det mindste Elevantal i noget Seminarium var i Høstterminen 1889 45, det største 108.

I Preussen have, som rimeligt er, Forholdene i flere Henseender ikke ringe Lighed med vort Seminarium, der jo egentligt er dannet dels umiddelbart efter tysk Forbillede, dels efter de Oplysninger, dets første Lærere havde indsamlet i Udlandet. Det, der saaledes giver vort Seminarium sit Særpræg, at det er Internat, er gennemgaaende Tilfældet i de gamle preussiske og oprindeligt tyske Provinser; en Undtagelse gjør Seminariet for Kjøbstadskoler i Berlin, der er Externat. Alderen, i hvilken Eleverne kunne optages, er sat til 17 Aar. Forud for Optagelsen

gaaer som hos os en Prøve, hvortil Aspiranterne, der i Regelen ere Elever fra Almueskolen, undertiden dog ogsaa fra en Realskole eller et Gymnasium, have modtaget en Forberedelse forinden enten hos en Præst eller en Lærer eller i de saakaldte Præparandanstalter, som blive mere almindelige og ikke sjældent staa i en Slags Forbindelse med Seminarierne. Selve Prøven bestaaer som hos os i en skriftlig og en mundtlig, og holdes dels af Seminariet selvstændigt eller under Ledelse og Tilsyn af Provinskolekollegiets Kommissarius, hvilket sidste dog af prøvede Skolemænd erkjendes for mindre heldigt. Den skriftlige Prøve er dels en almindelig Modenhedsprøve, dels en Kundskabsprøve; denne sidste omfatter paa sædvanlig tysk Maade — saaledes ogsaa i sin Tid ved den theologiske Embedsexamen i Slesvig, inden den blev omdannet efter dansk Mønster, dog at Antallet af Spørgsmaalene, saavidt jeg erindrer, kun var 20—40 Spørgsmaal i de forskjellige Fag. Ses det af disse Besvarelser, hvortil der er indrømmet en Dag, at Aspiranten er absolut umoden, saa udelukkes han fra anden Deltagelse i Prøven. Den næste Dag holdes den mundtlige Prøve. Udfaldet gennemgaaes i et Lærermøde; de, der have bestaaet i alle Fag, optages da; de, der ikke have tilfredsstillet i noget Fag, afvises. De tvivlsomme prøves den tredie Dag i samtlige Læreres Paahør, og de, der have bestaaet bedst, optages, saavidt som Pladsen tillader det. Aspiranterne optages paa Prøve; denne varer 4 Uger; derefter bestemmes den endelige Optagelse

af Provincialscolekollegiet efter Forstanderens Forslag. Man ser strax den preussiske Rigorisme i den skarpe Udsondring, der ganske vist kan have og vel har sin store Betydning, som i Administrationen saaledes ogsaa i Embedets Røgt; men det skeer ikke uden ofte paa Humanitetens Bekostning. Seminarierne ere i Reglen ordnede efter et treaarigt Kursus og enten evangeliske eller katholske, ikke blandede. Undervisningsgjenstandene ere omtrent de samme som hos os; dog maa tilføjes, hvad der vel endnu staaer som et manglende Led i vor Seminariedannelse, at der undervises i ethvert Seminarium i et levende Sprog, efter Valg enten Engelsk, Fransk eller Latin. Valget retter sig gjerne noget efter Seminariets Beliggenhed, i Rhinprovinserne mest Fransk, i de nordligere mest Engelsk, i de katholske Latin. Forsøg paa at indføre Husflidsundervisning synes ikke ret at tiltale hverken Styrelsen eller Eleverne. Undervisningen afsluttes med en Afgangsexamen, der dog ikke giver Ret til andet end midlertidig Ansættelse; imellem 3 og 6 Aar efter denne underkaste Seminaristerne sig en ny Prøve, der først giver Ret til definitiv Ansættelse. Ofte er denne Prøve kun en ringere Ud-gave af Afgangsexamen. Undervisningen i Gymnastik meddeles ikke som hos os af en militært uddannet Gymnastiklærer, men af en Lærer, der er uddannet ved Centralinstitutet i Berlin. For den praktiske Uddannelse har man indrettet sig som her. Man har en Øvelsesskole, for hvis Skyld man ofte maa som hos os ordne sig med Kommunerne; ved flere er en

særegen Lærer ansat. Men under alle forskellige Ordninger af dette Forhold, vender det ene tilbage, at den særegne Omsorg for denne Skole og Elevernes Beskæftigelse deri er overdraget Seminariets Forstander og Lærere, af hvilke ofte en er som hos os et Slags Ordinarius for den. Som hos os har yngste Klasse intet med denne Skole at gjøre. Seminarielærerne have ligesom hos os forskjellig Uddannelse. I Reglen ere Forstanderne (Direktørerne) videnskabeligt dannede Mænd, ikke sjældent Theologer; dog gives der Undtagelser; iblandt de øvrige Lærere findes i Reglen en videnskabeligt dannet, gjerne en Theolog, og en teknisk dannet Musiker, de øvrige have seminaristisk Dannelse.

Undervisningen meddeles uden Betaling, Kosten maa betales. Til Understøttelse for Eleverne i de to øverste Klasser har hvert Seminarium et Understøttelsesfond paa c. 2300 Kr. aarligt, altsaa i Reglen større end her.

Der holdes og vistnok med Rette stærkt paa Internatet, og det var saaledes noget af det første, der blev taget fat paa, foruden at afskaffe de toaarige Kursus, ogsaa at afskaffe Externaterne i de annekterede Provinser. Forfatteren har havt Lejlighed til at besøge et af de saaledes omdannede forlagte nye Seminarier i Nordtyskland, der var ham anbefalet af ansete preussiske Skolemænd, der havde besøgt vort Seminarium, og skal derfor opfordre til at kaste et Blik ind i dette. Seminariebygningerne havde den store Fordel fremfor vore at være nye. Paa Vejen mellem

en Jernbanestation og en mindre Kjøbstad af Størrelse vel som Roeskilde, hvis Beboere væsentligt ere Pensionister og Haandværkere, viser sig en stor, rød, grundmuret Bygning paa 3 Etager med et lille i øvrigt ikke vel holdt Haveparti foran og 2 Fløje for hver Ende, der minder meget om de store preussiske Kaserne, man har opført allevegne efter den franske Krig. Den danner en Arm af et Kors ud til Gaarden og Haverne. I Midtpartiet har Seminariet sine Lokaler og Eleverne deres Værelser, medens Lærerboligerne ere lagte i Endefløjene. Store og brede Sten-Trapper vare anbragte i Midtpartiet og førte til lyse Gange til Siden og øverst op til en stor smuk Forsamlingssal med et stort og godt Orgel, en Gang i Midten, et Katheder og to Rækker Bænke ved Siderne. Her holdtes Morgenandagt som hos os, kun at der efter Salmesangen blev læst et Stykke af Biblen. Vi begave os derfra ned i Klasseværelserne, der mærkeligt nok saavel som Øvelsskolen vendte ud til Landevejen fra Jernbanen til Byen. Klasserne vare ret rummelige, ikke meget dybe. Inventariet var ikke bedre end vort, upaaklageligt, men udmærkede sig ikke i nogen Henseende. Ventilationen var daarlig; der klagedes af Lærerne over Træk. Jeg overværede Undervisningen i forskjellige Fag, i Religion, Tysk, Pædagogik og Kemi og i Læsning i Skolen. Undervisningen i Religion — den 3die Artikel — var væsentligt kateketisk, saaledes som Læreren senere skulde behandle Spørgsmaalet med Børnene, klar og tydelig, men i Sammenligning med Undervis-

ningen hos os mere begrebsopløsende og lidt trættende ved de stadige Gjentakelser for at faa Udtrykket stringent. Følgen heraf viser sig ogsaa tydeligt i Undervisningen i Skolen med Børnene. Methoden kan have sine Fordele og sin Betydning, men bliver let mekanisk, om den ogsaa blænder ukyndige med de sikre Svar, der mere ere en tillært Form end Produkt af Selvtænkning; det samme gjælder om Undervisningen i Pædagogik. Det var et Slags Repetitorium for Dittenderne; det var aabenbart i meget skizzerede Omrids, man havde gjort Bekjendtskab med dette Fag. Ogsaa her fik man Indtrykket af, at alt var meddelt paa en vis bestemt Maade og fordredes igjen paa samme Maade, bestemt og sammentrængt, uden at der fordredes nogen videre Udvikling eller Selvtæknings Virksomhed af Examinanden. Endnu stærkere viste dette sig i den yngste Klasse. Den største Del af Timen blev anvendt til at indøve ordret Gravskriften over Pestalozzi, der næsten maatte gjentages af samtlige Elever, indtil den var ordret memoreret. I Sligt har Undervisningen i Tyskland sin Styrke; det tager sig ud ved given Lejlighed. Paa min Bemærkning, at man ikke fik noget at høre om Pestalozzis pædagogiske Betydning, svarede der, at man henviste Eleverne til nogle af hans Værker, som de kunde læse, og saa kunde man maaske senere komme til at tale med dem derom.

Dog, intet Sted viste Gjentakelsen sig som det ejendommelige ved Undervisningen som ved Undervisningen i Tysk (Læsning), hvor jeg for Resten maa

indrømme, at den er paa sin Plads og bringer et Resultat, som er værd at eftertrakte, men som neppe naaes uden den. Iblandt andet blev der læst det bekjendte lille tyske Digt om Strassburg; men hvor maatte Eleverne ikke gjentage det — aabenbart med kjendelig Ulyst og lidt fornærmede —, indtil det var læst, som Læreren fordrede det. Der er ingen Tvivl om, at denne Gjntagelse i det mindste er et af Midlerne til at fremkalde og fremme den Læsedygtighed, man ofte hører Klage over, at vore Seminarister mangle. I det hele lægges der megen Vægt paa et sprogrigtigt Udtryk. Saaledes hørte jeg Læreren i Kemi med største Samvittighedsfuldhed rette ikke blot ethvert unøjagtigt Udtryk, men enhver Sprogfejl, enhver Skjødesløshed i sproglig Henseende. Denne nøje Agtpaagivenhed af enhver Forsyndelse mod Sprogets Regler i enhver Undervisningstime støtter naturligvis den egentlige Sprogundervisning ganske overordentligt og bidrager mægtigt til at vænne Eleven til at føre et rigtigt Sprog ikke blot i Skrift, men ogsaa i Tale. I Øvelsesskolen vare som hos os to Elever beskjæftigede med at undervise i Læsning, tildels Korlæsning. Noget stærkt betagende Indtryk fik jeg ikke af det Hele; maaske fordi det var Nordtyskere, Hannoveranere, der dels have ikke ringe Lighed med vore Landsmænd, Sønderjyderne, dels maaske i det hele befinde sig mindre vel under Preusserherredømmet. Forstanderen var en Preusser, forsat dertil fra Berlin, Lærerne dels Welfere, dels Preussere. Disciplinen var god uden tilsyneladende Strængthed. Et Par Ejen-

dommeligheder fandt jeg, f. Ex. at Eleverne ikke maatte øve sig i Musik mere end en Dag om Ugen, fordi Forstanderen ikke holdt af dagligt at høre saadanne Øvelser, ligesom ogsaa, at skjønt man havde Kakkelovn i Gymnastiksalen, øvede man ikke altid Gymnastik om Vinteren, naar det var koldt; thi saa skulde der lægges i Kakkelovnen. Det var ikke tilladt Eleverne at ryge Tobak paa deres Værelser paa Seminariet, heller ikke paa Vejen fra Seminariet til Jernbanen og fra Seminariet til Byen. Forstanderen mente, at det væsentligt skyldtes dette Forbud, at ingen af Eleverne, der i det Hele saa sunde ud, lede af Øjensvaghed. Sovesalene vare lyse, luftige og rummelige. Eleverne havde Jernsengsteder, der ved Fodstykkeerne vare forsynede med Jernopstandere og Kroge til at hænge Klædningsstykkerne paa, hvorimod der ikke fandtes Bænke eller Tabouretter. Overdynerne vare alle betrukne med samme Slags rødt- og hvidttærnet Bomuldstøj; Sovesalene vare aflukkede om Dagen. Umiddelbart til dem stødte paa den ene Side et Rum til at børste Sko og Klæder i (fra Kl. 9^{1/2}—10 Aft.), forsynet med Skabe til Fodtøj. Herfra var Forbindelse med Trappen i Endepavillonen igjennem Jerndøre. Paa den anden Side stødte Sovesalene op til et stort Vaskeværelse, hvor hver Elev havde sit Vaskebord med Bækken, Rør og Hane, ordnede i Rækker ved Siden af hinanden og forsynede med Rækker foroven til Haandklæder. Eleverne stode op Kl. 5, gik i Seng Kl. 10. Undervisningen begyndte Kl. 7. Til Forberedelse havde Eleverne store Værelser, saa at 12 Elever

kunde sidde om et eller to store Borde; i samme Værelse havde de deres Klædeskabe og Pianoforter. Et Værelse var indrettet til Husflid, hvis nogen vilde drive denne Beskæftigelse; af de 90 Elever havde kun 1 en kort Tid givet sig af dermed. Kosten var tarvelig, men skulde være rigelig. Der spistes 3 Gange om Dagen, Suppe Morgen og Aften, Kjød mindst 5 Gange om Ugen, Søndag Steg. Besisningen liciteredes bort for en bestemt Tid. Man viste mig stor Velvillie, ikke mindst, da man hørte, at jeg var herfra. En Landsmand af nogle af Lærerne, der havde været her og var bleven indtaget i, jeg tør ikke ubetinget sige Jonstrup, men i hvert Fald i Danmark og danske Forhold, og havde begyndt at lægge sig efter Dansk, havde ogsaa søgt at stemme dem for Dansk. Jeg modtog som sagt et godt Indtryk af det hele, men ikke overvældende. Totalindtrykket troer jeg at kunne samle i at udtale som min Overbevisning, at vore Statsseminarier i de Lærefag, som ere fælles, kunne fuldtud tage det op med de preussiske, ja, overgaa dem endog i Kundskabsfylde og friere Tilegnelse af Stoffet. Derimod maa der tillægges de preussiske Seminarier det Fortrin, at de undervise i et fremmed Sprog, hvilket ikke blot har praktisk Betydning, men ogsaa Betydning for den formelle Dannelse, og at den egentlige praktiske Prøve er udsondret og henlagt til et senere Udviklingsstadium. Forstanderen var en elskværdig Berliner, der vistnok, mild af Karakter, endnu mere stemtes til Mildhed ved at have sin Mission iblandt Welferne.

Mens vi her have skildret i disse spredte Træk et konfessionelt Seminarium, ville vi nu i lette Omrids skildre Forholdene ved Seminarier i Lande, hvor Skolen er bekjendelsesløs, Holland, Belgien og Frankrig. I Nymwegen havde jeg i 1880 Lejlighed til at besøge det derværende Seminarium, Rijkskweekschool, hvilket man havde givet mig Anvisning paa. Det var lige i sin Begyndelse. Bygningen var ikke oprindeligt bestemt til dette Brug, laa ganske smukt ved Waal, hvor den danner som en stor Sø, i Nærheden af gamle store Fortidslevninger og kunde i og for sig kaldes en ret vakker Bygning; men til Norm for Seminariebygninger kunde den ikke tjene. Forstanderen, R. R. Rijckens, var en anset hollandsk Skolemand, der forenede Myndighed med Kjærlighed; han var desuden en from, alvorlig Mand. Undervisningen var delt i Formiddags- og Eftermiddagsundervisning fra 8—12 og 2—5, fra 5—7 Gymnastik og Musik. Seminariet havde endnu kun 1 Klasse — hver Klasse var bestemt for et Antal af 20 Elever — og da Eleverne optoges med det 17de Aar, saa bar Undervisningen endnu kun for meget Skolens Præg og havde navnlig de hyppige Gjentagelser fælles med den tyske Undervisning, dog saaledes, at man fik et stærkere Indtryk af, at der altid var en god Kjærne indenfor. Det ejendommelige var, at der ikke undervistes i Religion. Seminariet havde dog den Forpligtelse at sørge for, at Eleverne, der vare af forskellige Troesbekjendelser, kunde faa Religionsundervisning, naar de eller deres Værger ønskede det, hver

efter sin Konfession. Materiellet var godt: hver Elev havde sit Bord, og Undervisningsapparaterne vare ligeledes gode. Undervisningen var beregnet paa 4 Aar. Staten betalte Kosten for Eleverne, som Forstanderen besørgede anbragte i private Huse; der er beregnet 300 Gylden til hver Elev. Forstanderen og Lærerne boede i Byen. Forstanderens og Lærernes (dengang kun 2) Lønninger vare anstændige: 3200, 2400, Gylden.

Heldigere var jeg derimod i Belgien, hvor jeg saa et Skolelærerseminarium i Virksomhed rigtignok mod Slutningen deraf, da jeg kom dertil i de sidste Examensdage. Det var det flamske Seminarium i Lierre (Lier). Dette var ikke blot konfessionsløst men tillige uden Kirke. Forstander og Lærere var i Kirkens Ban, fordi Skolen og Seminarierne havde unddraget sig Gejstlighedens Ledelse og Tilsyn. Forstanderen var som dengang i 1880 de fleste Seminarieforstandere, ja selv Departementschefen for Skolevæsenet i Belgien, ikke videnskabeligt dannet, men en livlig praktisk dygtig Mand. Han er, saavidt jeg ved, senere forsat til Gand. Det var Belgiens Folkeskolevæsens Størheds Dage; det var nyligt reformeret tildels ved Hjælp af en Rhinpreusser, der havde i sin Tid fisket i rørt Vande, og som nu saa sig overfløjet af de unge Lærer-Kræfter, han tildels selv havde dannet. Der var noget overmodigt i hele Livet. Skolerne og Seminarierne kunde omtrent forlange, hvad de vilde. Store prægtige Bygninger opførtes; man udrustede dem i hver Henseende med en vis Yppighed. Jeg saa saaledes

i det nævnte Seminarium en Mængde tilsyneladende meget godt Materiel ligge i Gaarden; det var forkastet som ubrugeligt; her vilde man have kaldt det meget godt. Dog, vi skulle jo til Examen. De unge afgaaende Elever lignede i det Ydre ganske vore Examinander lige til de sorte Frakker. De tilhørte ogsaa i Reglen de samme Samfundsklasser som vore, udmærkede sig ved et høfligt, forekommende Væsen, mindre ved fortrinlige Præstationer, og naar man saa hørte dem i Gymnastikpræstationerne kommandere under Forberedelsesøvelserne »linkerbeen op« (venstre Ben op) og saa de blonde, rolige flamske Ansigter, saa følte man sig paa en Gang hensat blandt vore gamle Friser.

Til Oplysning om Examensfordringerne skal jeg tilføje et Par Spørgsmaal fra den skriftlige Examen. Opgaven i Modersmaalet lød: Paa hvilken Maade kan en Lærer tilbringe sin Ferie lettest og behageligst? I Pædagogik og Methodik lode Opgaverne saaledes: 1. Hvad forstaaes ved Undervisningsmethode? Hvilken Methode passer bedst i Elementarskolen. 2. Hvad forstaaer man ved Opmærksomhed og Iagttagelse? Ved hvilke Midler vækker og vedligeholder man Opmærksomhed og Iagttagelse? 3. Hvorledes skal man bære sig ad med at undervise Eleverne i den højere Afdeling af en Elementarskole i Historie?

Seminariet var Internat med en temmelig stræng Husorden. Sengetid var Kl. 9 Aften. Tobaksrygning var tilladt i Gaarden $\frac{1}{2}$ Time, Morgen og Aften. En

Del af Gaarden var overdækket langs med Murene, for at Eleverne ogsaa i daarligt Vejr kunde opholde sig i det Frie, naar de ønskede det. Forberedelsen til hver Dags Arbejde foregik i en meget stor Sal, hvor samtlige Elever, hvis Antal dengang var 136, vare samlede under en eller flere Læreres Tilsyn. Sovesalene vare store og luftige, men med den ejendommelige Indretning, at hvert Sengested var omgivet af et Slags Træ-Skjærmbredt til alle Sider med en Aabning paa den ene Side. Indenfor det fandtes Servante, Stol (Bænk) og et Skrin til Opbevaring af Elevernes Klædningsstykker. Det havde noget hyggeligt ved sig ved første Syn, da hver Elev der havde ligesom sit eget Sovekammer; men det var neppe efter Hygiejnens Forskrifter. Paa min Bemærkning, at disse Skjærmbredter syntes mig brandfarlige, svarede Forstanderen, at man havde selv faaet den Tanke og havde paatænkt at bytte dem med Skjærmbredter af Jern, hvilket jo ikke var saa kostbart i et Land som Belgien.

Jeg har ikke havt Lejlighed til ved Selvsyn at lære noget fransk Skolelærerseminarium at kjende. Bestemmelsen er egentligt, at hvert Departement skal have sit. Næst at bemærke, at der er som bekjendt i de senere Aar den samme Iver for Skolevæsenet i Frankrig, som der var i Belgien 1880 — man kunde næsten kalde den febrilsk — og at fremhæve, at jeg har faaet Indtrykket af den franske Lærerstand, som jeg har set i en Forsamling af over 2000, at den er ivrig og arbejder med Interesse tildels under samme

Vilkaar som her hjemme, skal jeg tilføje, at alt er der underkastet en stræng Inspektion, der ofte vil forekomme os meget smaalig*). Til Sammenligning mellem Seminarieforhold herhjemme skal jeg kun tilføje Bestemmelserne for at optages paa et Seminarium — hertil behøves intet Selvsyn — efter Dekr. af 29. Juli 1881: Aspiranten skal den 1. Januar i det Aar, han ønsker at optages, i det mindste være 15 Aar, i det højeste 18 Aar gl. og forsynet med Examensattest fra Folkeskolen; Ministeren kan dog give dem, der ere over 18 Aar gamle, Aldersdispensation. Optagelsen sker i Marts Maaned. Der fordres i øvrigt Fødselsattest, Angivelse af de Skoler, i hvilke han er undervist siden hans 12te Aar og Afgangsbetegnelse derfra, og han maa forpligte sig til at paatage sig offentligt Lærerembede i 10 Aar eller i modsat Fald tilbagebetale Udgifterne ved hans Uddannelse til Lærer paa Seminariet. — Selve Prøven er en dobbelt, en Forprøve udenfor Seminariet, af hvis Udfald Adgangen til den egentlige Prøve ved Seminariet afhænger. Denne Forprøve er skriftlig; der gives 5 Opgaver: Diktat af 20 Linier (Retskrivning), Prøveskrift, fransk Stil, Løsning af en eller flere Opgaver i Regning (hele Tal, Brøk og Decimalbrøk, Procentregning). Der gives $\frac{3}{4}$ Time til Prøveskriften, 10 Minuter til at gennemse Diktatet, en halv Time til hver af de øvrige Opgaver. Hele Prøven varer en Dag og foregaaer i nævnte Orden.

---

*) Jeg skal til Exempel oplyse, at det er Lærerens Pligt at notere Temperaturen i Klassen 4 Gange om Dagen og indberette den; undlades dette, bliver det paatalt.

De, der have bestaaet, møde siden til opgiven Tid paa det vedkommende Seminarium, undersøges af Seminariets Læge og en anden udskreven Læge, og, naar deres Sundhedstilstand er godkendt, stedes de til en mundtlig Prøve i Fransk, Regning og det metriske System, Grundrids af Frankrigs Historie og Geografi, kort Gjengivelse af et holdt Foredrag. Hver Aspirant prøves mindst en halv Time. Desuden maa Aspiranten endnu underkaste sig en Prøve i Musik, Sang og Gymnastik; bestaa de ikke denne, afvises de fra Examen. Under Prøven faa Aspiranterne fri Forplejning ved Seminariet.

For Fuldstændigheds Skyld tilføjes her Lønningerne for Lærerne. Forstanderen lønnes med fra 4000—5000 fr., stigende 3 Gange med 500 fr. hver Gang, foruden fri Bolig; de ordentlige Lærere med fra 2500—3100 fr., stigende ligeledes 3 Gange med 300 fr. hver Gang, de have ikke fri Bolig; Hjælpelærerne faa fra 2200—2800 fr., stigende paa samme Maade. Den Lærer, der fører Tilsyn med Eleverne, faaer et Tillæg af 1000 fr.; Extralærerne og fremmede Lærere i Bifagene faa i Gjennemsnit aarligt 150 à 200 fr. for hver ugentlige Time.

Til Sammenligning hidsættes nedenstaaende ugentlige Timetabel, der i Holland dog kun blev mig meddelt for 2 Aar af det oprettede Seminariums Kursus.

Som jeg har bemærket, er det kun løse skizzerede Træk, jeg her har givet. Læseren faar selv dømme, naar han har ment at kunne anstille en Sammenligning om Uddannelsen hos os og i Udlandet.

Det skulde glæde mig, om han ved Siden af de Mangler, som ganske vist uden større Vanskelighed lade sig

Lærefag.	Frankrig			Holland		Jonstrup 1889			Blaagaard 1805	
	1	2	3	1	2	1	2	3	1	2
Religion	--	--	--	--	--	4	4	8	8	8
Borgerl.Sædelære	2	2	1/2	--	--	--	--	--	--	--
Pædagogik	1	1	1 1/2	1	1	--	--	4	--	--
Modersmaal og dets Litteratur.	7	5	4	9	8	6	6	5 1/2	8	8
Historie	4	3	3	2	2	3	3	3	2	2
Geografi	1	1	1	3	3	2	2	--		
Regning)	2	3	3	4	4	3	2	3	4	4
Arithmetik }										
Geometri	1	2	3	1	2	1	2	--	2	2
Fysik	1/2	2	2	1	1	3	3	--	--	--
Kemi	1/2	1	1	--	--	--	--	--	--	--
Naturvidenskab .	1	1	2	--	--	3	3	--	--	4
Naturhistorie . . .	--	--	--	1	3	3	3	--	4	--
Skrivning	3	1	--	1	1	2 1/2	1	1	3	4
Tegning	4	4	4	4	4	2	3	2	--	--
Sang og Musik . .	2	2	2	3	3	2	2	3 1/2	4	4
Gymnastik	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4
Agerbrug*) og Ha- vedyrkning	--	2	1	--	--	3	--	--	4	4
Sløjd	4	4	4	--	--	--	--	--	--	--
Facultative Fag .	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Levende Sprog . .	2	2	2	2	2	2	2	--	--	--

paavise herhjemme, dog ved Sammenligning vilde finde hos os det, som en preussisk Skole- og Regeringsraad

*) Nærmest Agerbrugslære, men ikke praktisk.

fandt her, da han havde overværet Undervisningen paa Seminariet og i Skolen og svarede mig, da jeg lod en Bemærkning falde om det maaske lidt formløse i vore Anordninger og Undervisning i Sammenligning med det strængt formelle preussiske Væsen i disse Henseender: det var maaske godt for os, om vi havde noget af den Frihed hos os! Maatte vi søge Friheden i Stræben efter den Sandhed, der alene gjør fri!

Vi føle imidlertid, at dette Billede først faaer sin fulde Slutning, naar Blikket og Tanken vendes til Ham, der har gjort dette Liv og denne Virksomhed mulige, der ikke blot har holdt sin skjærmende Haand over Stiftelsen, men ogsaa givet Væxt til, hvad vi plantede og vandede. Til vor Tak til Ham for Fuldendelsen af hans Kraft i vor Skrøbelighed føje vi den inderlige Bøn, at han fremdeles vil opholde og bevare denne Stiftelses Liv og give dem, der skulle frede om det, Frimodighed til at arbejde i Haabet, at hvor Han vogter Staden, vaage Vogterne ikke forgjæves, og hvor Han bygger med, arbejde Bygningsfolkene ikke forgjæves.

Fortegnelse

over

Seminariets Dimittender

fra

Aaret 1860 til Aaret 1890.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
1860.		
1.	Valdemar Fick	Ej uduelig.
2.	Paulli Peter Viggo Gjørling	Duelig.
3.	Frederik Jensen	D.
4.	Jens Magnus Jensen	Meget duelig.
5.	Peter Jensen	D.
6.	Ernst Johan Vilhelm Jessen	D.
7.	Jens Kristian Koefoed	D.
8.	Florian Valdemar Edvard Køje	M. d.
9.	Jørgen Nielsen Lind	D.
10.	Jacob Mess	M. d.
11.	Peter Kaj Møller	D.
12.	Jens Olsen	M. d.
13.	Kristen Pedersen	D.
14.	Hans Poulsen	M. d.
15.	Niels Peter Rosenstand	M. d.

1861.

16.	Peter Halle Broe	Ej ud.
17.	Axel Valdemar Dahl	D.
18.	Kristian Frederik Karl Emil Engell . .	Ej ud.
19.	Emil Theodor Hansen	Udm. duelig.
20.	Henning Matthias Johan Kristian Hen- ningsen	M. d.
21.	Johan Philip Hoffmann	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
22.	Magnus August Theodor Kann	M. d.
23.	Laurits Frederik Theodor Larsen	M. d.
24.	Niels Erhard Manniche	U. d.
25.	Laurentius Lyster Munk	M. d.
26.	Karl Arnold Poulsen	D.
27.	Søren Rasmussen	D.
28.	Kristen Hansen Skovmand	M. d.
29.	Harald Karl Sørensen	M. d.
30.	Ludvig Emil Sørensen	M. d.
31.	Ole Sørensen	D.

1862.

32.	Karl Ludvig Eschricht	M. d.
33.	Niels Mogens Hammer	D.
34.	Kristen August Ingo Hermansen	D.
35.	Jeppe Ipsen	M. d.
36.	Bertel Johannes Jensen	M. d.
37.	Jørgen Jensen	M. d.
38.	Hans Johansen	D.
39.	Karl Jonsen	M. d.
40.	Jochum Peter Koefoed	M. d.
41.	Morten Kristensen	M. d.
42.	Kristian Nielsen	D.
43.	Frederik Ludvig Petersen	D.
44.	Hemming Petersen	D.
45.	Jens Petersen	M. d.
46.	Nikolaj Emil Petersen	D.
47.	Ole Rasmussen	M. d.
48.	Otto Kristian Rydahl	D.

1863.

49.	Matthias Andersen	M. d.
50.	Ole Andersen	D.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
51.	Hans Peter Barnucka	M. d.
52.	Karl Nielsen Dahl	D.
53.	Hans Høegh Erslev	M. d.
54.	Karl Kristian Lukas Hansen	D.
55.	Jacob Peter Karl Henrichsen	M. d.
56.	Frits Ernst Hermann	D.
57.	Niels Jensen	D.
58.	Kristian Jespersen	D.
59.	Peter Johannes Korch	D.
60.	Karl Kristian Andreas Mikkelsen	M. d.
61.	Jens Peter Zaccharias Nielsen	M. d.
62.	Kristen Olsen	M. d.
63.	Ole Petersen	D.
64.	Theodor Johan Petersen	D.
65.	Adolf Emanuel Poulsen	M. d.
66.	Karl Ferdinand Theodor Prieme	D.
67.	Frederik Rolsted	M. d.
68.	Karl Theodor Rudkjøbing	M. d.
69.	Stener Vilhelm Dahl Schrøder	D.

1864.

70.	Jens Andersen	D.
71.	Niels Knudsen Borre	M. d.
72.	Hans Christian Michael Corfitsen	M. d.
73.	Johan Kristian Dieckmann	M. d.
74.	Konrad Weidemann Dyssel	M. d.
75.	Hans Peter Ernestesen	M. d.
75.	Joakim Larsenius Gjertsen	D.
77.	Karl Frederik Hansen	D.
78.	Rasmus Hansen	M. d.
79.	Laurits Gottlieb Emmanuel Henningsen	M. d.
80.	Henrik Kristian Hoffmann	D.
81.	Viktor Holst	M. d.
82.	Niels Jensen	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
83.	Gustav Markus Tobias Jørgensen	M. d.
84.	Karl Theodor Kirchheiner	D.
85.	Karl Frederik Adolf Kragerup	M. d.
86.	Jakob Larsen	M. d.
87.	Klaus Nielsen	D.
88.	Peter Nielsen	M. d.
89.	Peter Ole Petersen	D.
90.	Albert Ludvig Philipsen	M. d.
91.	Johan Kristian Seidenfaden	M. d.
92.	Nikolai Hannibal Skjoldager	D.
93.	Albert Johannes Vendelbo	M. d.
94.	Karl Georg Ludvig Wienecke	D.
95.	Laurits Otto Theodor Wiggers	U. d.

1865.

96.	Georg Frederik Kasper Bagger	D.
97.	Johan Julius Sofus Becker	D.
98.	Jens Peter Bergmann	M. d.
99.	Lars Isaksen	M. d.
100.	Hans Stefansen Jørgensen	M. d.
101.	Johan Karl Kristiansen	D.
102.	Kristen Frederik Vilhelm Kromann	M. d.
103.	Johan Kristian Kryger	M. d.
104.	Elliot Kirchoff Joachim Larsen	U. d.
105.	Jens Vilhelm Malling	M. d.
106.	Laurits Julius Nielsen	M. d.
107.	Peter Nielsen	D.
108.	Hans Peter Olsen	M. d.
109.	Karl Rudolf Olsen	D.
110.	Kristian Julius Petersen	M. d.
111.	Poul Ludvig Prætorius	M. d.
112.	Peter Rasmussen	M. d.
113.	Johannes Baptiste Barnucka Smith	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
-----	--------	----------------------

1866.

114.	Jens Peter Andersen	D.
115.	Ole Andersen	D.
116.	Peter Viggo Børgesen	D.
117.	Jens Rasmus August Coppel	D.
118.	Niels Peter Christensen	M. d.
119.	Jens Christian Emil Clausen	M. d.
120.	Alfred Julius Erslev	M. d.
121.	Hans Sigfrid Hansen	D.
122.	Valdemar Frederik Daniel Hansen	D.
123.	Otto Vilhelm Hensch	M. d.
124.	Andreas Frederik Horst	U. d.
125.	Jeppe Peter Ibsen	M. d.
126.	Jens Peter Jørgensen	D.
127.	Lars Jørgensen	D.
128.	Karl Kristian Knudsen	D.
129.	Kristian Ferdinand Lynge	D.
130.	Karl Julius Løvstrøm	D.
131.	Edvard Ejram Adolf Tebasile Andreas Louis Mariager	M. d.
132.	Georg Mygind	U. d.
133.	Hans Nielsen	M. d.
134.	Anders Rasmussen	D.
135.	Frederik Rostrup Smith	U. d.

1867.

136.	Josias August Baumann	M. d.
137.	Anton Boje	D.
138.	Karl Valdemar Carlsen	M. d.
139.	Hans Christiansen	D.
140.	Karl Heinrich Martin Geppel	M. d.
141.	Edvard Julius Peter Henrichsen	D.
142.	Karl Ludvig Johannes Herskind	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
143.	Hans Jacobsen	D.
144.	Niels Jensen	D.
145.	Peter Jensen	M. d.
146.	Frederik Kristensen	M. d.
147.	Johan Philip Kasper Larsen	M. d.
148.	Alfred Valdemar Lund	D.
149.	Kristian Simon Vilhelm Mattesen	M. d.
150.	Kristian Frederik Nielsen	M. d.
151.	Karl Gottlob Olsen	D.
152.	Kristian Leonhardt Poulsen	M. d.
153.	Emil Vilhelm Rolsted	M. d.

1868.

154.	Peter Becker	M. d.
155.	Kristian Frederik Vilhelm Book	M. d.
156.	Frederik Emil Bøgh	M. d.
157.	Adolf Frederik Carlsen	M. d.
158.	Kristian Frederik Flemmer	D.
159.	Karl Ernst Valdemar Franck	M. d.
160.	Poul August Frederiksen	D.
161.	Ernst Johan Gehl	M. d.
162.	Frederik Emil Hansen	D.
163.	Frederik Peter Horstmann	D.
164.	Laurits Alexander Julius Jensen	M. d.
165.	Edvard William Jørgensen	M. d.
166.	Peder Kristiansen	D.
167.	Georg Oluf Valdemar Larsen	U. d.
168.	Jørgen Emil Larsen	M. d.
169.	Otto Lund	M. d.
170.	Andreas Lundberg	M. d.
171.	Karl Ludvig Møller	D.
172.	Otto Karl Nielsen	M. d.
173.	Niels Frederik Olsen	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
174.	Niels Mikael Olsen	M. d.
175.	Hans Petersen	D.
176.	Jens Petersen	M. d.
177.	Jørgen Petersen	D.
178.	Henrik Eli Saul	M. d.
179.	Laurits Torp	D.

1869.

180.	Anton Frederik Andersen	M. d.
181.	Laurits Bang Biilmann	D.
182.	Christian Hvid Bredahl	M. d.
183.	Vilhelm Julius Cæsar Frisenette	M. d.
184.	Frederik Vilhelm Hansen	M. d.
185.	Jens Christian Theodor Lorenzen Jensen	M. d.
186.	Rasmus Jensen	D.
187.	Vilhelm Julius Bøye Jensen	M. d.
188.	Peter Christian August Jørgensen	D.
189.	Vilhelm Koefod	M. d.
190.	Olaf Rye Larsen	M. d.
191.	Hans Jensen Larsen	D.
192.	Alfred Frederik Marius Michaelsen	M. d.
193.	Mads Nielsen	D.
194.	Hans Christian Pedersen Nissen	M. d.
195.	Lars Peter Olsen	D.
197.	Frederik August Petersen	D.
196.	Harald Julius Petersen	D.
198.	Theodor Emil Petersen	D.
199.	Johannes Ferdinand Otto Sophus Precht	M. d.
200.	Hans Vilhelm Seidenfaden	Ej u.
201.	Frederik Thorvald Severin	D.

1870.

202.	Jens Andersen	M. d.
203.	Jens Karl Bauch	Ej u.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
204.	Ludvig Victor Julius Claussen.....	Ej u.
205.	Christen Jensen.....	M. d.
206.	Jens Frederik Jensen.....	D.
207.	Niels Johan Carl Johansen.....	M. d.
208.	Peter Theodor Krag.....	M. d.
209.	Peter Axel Fredolin König.....	D.
210.	Carl Christian Cornelius Larsen.....	M. d.
211.	Jens Rasmus Ferdinand Madsen.....	D.
212.	Frits Møller.....	M. d.
213.	Olaf Møller.....	M. d.
214.	Knud Gad Ochsner.....	M. d.
215.	Mads Olsen.....	D.
216.	Olaf Peter Olsen.....	D.
217.	Christian Sørensen.....	D.
218.	Otto Peter Johannes Worsøe.....	D.

1871.

219.	Adolf Charles Aakerberg.....	Ej u.
220.	Søren Abrahamsen.....	M. d.
221.	Karsten Jacob Bertelsen.....	D.
222.	Erich Frederichsen.....	M. d.
223.	Lars Amnitzbøll Hobolth.....	M. d.
224.	Rasmus Frits Jakobsen.....	M. d.
225.	Lars Christopher Larsen.....	M. d.
226.	Laurits Rasmus Manniche.....	M. d.
227.	Frederik Vilhelm Olsen.....	M. d.
228.	Christian Georg Villemoes Pfaff.....	M. d.
229.	Hans Rasmussen.....	M. d.
230.	Svend Rasmussen.....	M. d.
231.	Lars Peter Rasmussen.....	D.

1872.

232.	Carl Julius Emil Kristensen.....	D.
233.	Valdemar Theodor Nicolai Fraas.....	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
234.	Knud Christian Emil Hadeln.....	D.
235.	Hans Peter Christian Hansen.....	D.
236.	Otto Carl Christian Hansen	D.
237.	Hans Jensen	D.
238.	Jørgen Nielsen	M. d.
239.	Andreas Morits Nissen	M. d.
240.	Ole Pedersen.....	M. d.
241.	Laurits Richardt Petersen.....	M. d.
242.	Rasmus Rasmussen.....	M. d.
243.	Carl Axel Niels Bernhard Steincke	M. d.

1873.

244.	Marius Christian Laurits Betz	M. d.
245.	Jakob Frederiksen Busk.....	M. d.
246.	Hans Bærent Laurits Christensen.....	D.
247.	Nelius Martin Engell.....	M. d.
248.	Jens Cornelius Hansen	M. d.
249.	Morten Larsen.....	M. d.
250.	Jens Christian Arner Manniche	M. d.
251.	Axel Hugo Olsen	M. d.
252.	Edvard Simon Carl Petersen	M. d.
253.	Matthias Andreas Kofod Petersen.....	M. d.
254.	Peter Petersen.....	M. d.
255.	Frants Christopher Rasmussen	M. d.
256.	Axel Viggo Hjalmar Zinn	D.

1874.

257.	Anton Nicolai Andersen	M. d.
258.	Alfred Charles Emil Christiansen.....	M. d.
259.	Edvard Emil Damm	D.
260.	Otto Valdemar Engelsen	M. d.
261.	Jens Peter Carl Vilhelm Hansen	M. d.
262.	Niels Thorvald Hvidberg.....	M. d.
263.	Knud Jensen.....	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
264.	Ludvig Jensen	D.
265.	Carl Frederik Heinrich Kissmeyer	M. d.
266.	Rasmus Christian Larsen	M. d.
267.	Hans Elers Marius Lindholm	M. d.
268.	Hans Marcus Gravlund Nielsen	D.
269.	Jens Petersen	D.
270.	Lars Petersen	M. d.
271.	Hans Christian Vilhelm Rolsted	M. d.
272.	Johan Andreas Conrad Christen Olsen Schrøder	M. d.
273.	Harald Peter Skjoldager	D.

1875.

274.	Poul Ørum Andersen	M. d.
275.	Hans Peter Andreassen	M. d.
276.	Vilhelm Gehl Christensen	M. d.
277.	Anders Christiansen	M. d.
278.	Andreas Mac Gregor Thaarup Hansen	M. d.
279.	Poul Frederik Johannes Hansen	M. d.
280.	Søren Hansen	M. d.
281.	Ferdinand Henriksen	M. d.
282.	Rasmus Jørgensen Jensen	D.
283.	Christian Carl Sophus Kaarsen	M. d.
284.	Hans Nielsen	M. d.
285.	Knud Olsen Petersen	M. d.
286.	Martin Peter Petersen	D.
287.	Laurits Emil Skjoldager	M. d.
288.	Jens Nielsen Skov	M. d.

1876.

289.	Carl Christian Andersen	M. d.
290.	Jørgen Hector Frederik Fogh	M. d.
291.	Johannes Emil Hansen	D.
292.	Lars Didrik Jørgensen Thaarup Hansen	M. d.
293.	Anders Jensen	D.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
294.	Johannes Kastrup	M. d.
295.	Peter Christian Larsen	M. d.
296.	Jens Peter Vilhelm Møller	M. d.
297.	Laurits Christian Nielsen	M. d.
298.	Amalius Pabst	M. d.
299.	Frederik Johan Petersen	M. d.
300.	Sophus Christen Laurits Rasmussen	U. d.
301.	Carl Georg Ludvig Wienecke	D.

1877.

302.	Lars Clausen	D.
303.	Anders Peter Dahl	M. d.
304.	Karl Jakob Hansen	D.
305.	Simon Karl Kristian Hansen	M. d.
306.	Jens Kristiansen Johansen	M. d.
307.	Lars Vilhelm Lindholm	M. d.
308.	Hans Peter Nielsen	M. d.
309.	Ole Christian Nieman	M. d.
310.	Olaf Einar Marcus Nøsted	D.
311.	Niels Lund Petersen	D.
312.	Anton Andreas Jakob Jensen Stougaard	D.

1878.

313.	Sophus Peter Kristoffer Cammer	M. d.
314.	Hans Kristian (Reinstrup) Hansen	M. d.
315.	Kristian Madsen	M. d.
316.	Hans Kristian Johannessen	M. d.
317.	Karl Frederik Linderstrøm Lang	U. d.
318.	Lars Pedersen	D.
319.	Julius Fischer Schönning	D.
320.	Carl Albert Svendsen	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
-----	--------	----------------------

1879.

321.	Viggo Egede Børresen	D.
322.	Peter Vilhelm Fæster	M. d.
323.	Niels Kristian Konrad Hansen	M. d.
324.	Ludvig Kristian Jensen	M. d.
325.	Nicolai Andreas Larsen	U. d.
326.	Jens Rasmussen	M. d.
327.	Niels Andreas Skjoldager	M. d.
328.	Georg Vilhelm Sørensen	M. d.

1880.

329.	Ferdinand Theodor Michael Aagaard	M. d.
330.	Hans Christian Christensen	M. d.
331.	Niels Peter Christiansen	M. d.
332.	Otto Kristoffer Hansen	D.
333.	Jens Jensen	Ej. u.
334.	Lars Kristoffer Johannes Larsen	M. d.
335.	Niels Peter Johannes Nehm	M. d.
336.	Hans Nielsen	M. d.
337.	Karl Hammer Olaf Nielsen	D.
338.	Henrik Pedersen	D.
339.	Jan Hansen Svane	M. d.
340.	Vilhelm Rudolf Sørensen	D.
341.	Elieser Kristian Ulrichsen	M. d.
342.	Johannes Vilhelm Vinding	M. d.

1881.

343.	Karl Abrahamsen	M. d.
344.	Frits Peter Christensen	M. d.
345.	Lars Christensen	D.
346.	Karl Kristian Hansen	M. d.
347.	Anders Jensen	M. d.
348.	Frederik Jensen	M. d.
349.	Johannes Christian Johannessen	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
350.	Daniel Johannes Larsen	M. d.
351.	Otto Claudius Julianus Lund	M. d.
352.	Otto Kristian Lundberg	M. d.
353.	Karl Frederik Nielsen	M. d.
354.	Peter Petersen	U. d.
355.	Niels Peter Kristian Sørensen	D.

1882.

356.	Arnold Viggo Andersen	D.
357.	Marius Frits Anton Damm	U. d.
358.	Sofus Halfdan Halle	M. d.
359.	Ole Andersen Hansen	M. d.
360.	Jens Peter Julius Jensen	M. d.
361.	Kristian Hans Jørgensen	M. d.
362.	Reinhold Wuldem Skov Larsen	M. d.
363.	Magnus Emil Lindahl	D.
364.	Rasmus Peter Nielsen	M. d.
365.	Hans Kristian Petersen	M. d.
366.	Kristian Konrad Petersen	M. d.
367.	Ferdinand Lundby Polke	M. d.
368.	Anders Peder Pedersen Romme	M. d.
369.	Kristian Peter Rudolf Schjellerup	M. d.
370.	Lars Arrild Sørensen	U. d.
371.	Holger Oscar Ulrichsen	M. d.
372.	Ludvig Valdemar Østergaard	M. d.

1883.

373.	Lars Peter Andersen	M. d.
374.	Martin Ludvig Bay	D.
375.	Andreas Michael Carstensen	M. d.
376.	Rndolf Nikolaj Peter Christiansen	D.
377.	Hans Jørgen Hansen	D.
378.	Karl Sofus Emil Hegelund	D.
379.	Rasmus Iversen	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
380.	Niels Morten Jensen	M. d.
381.	Jes Iversen Juul	D.
382.	Frederik Jørgensen	M. d.
383.	Jens Henrik Knudsen	M. d.
384.	Niels Andreas Møller Lassen	M. d.
385.	Ole Ib Reinholdt Madsen	M. d.
386.	Martin Matthiessen	U. d.
387.	Matthias Jens Matthiassen	M. d.
388.	Frederik Vilhelm Nielsen	M. d.
389.	Niels Sørensen Nørsgaard	M. d.
390.	Jens Johannes Karl Jensen	M. d.
391.	Jens Pedersen	M. d.
392.	Emil Rasmussen	M. d.
393.	Poul Vilhelm Vedel Vellejus	D.

1884.

394.	Anders Andersen	D.
395.	Karl Jnlus Gudman Christensen	D.
396.	Peter Christiansen	M. d.
397.	Karl Kristian Gormsen	M. d.
398.	Hans Kristian Hansen	M. d.
399.	Jens Hansen	M. d.
400.	Morten Hansen	Ej. u.
401.	Jakob Jakobsen	M. d.
402.	Jens Harald Marcus Jensen	D.
403.	Mads Peter Johansen	M. d.
404.	Jens Kristian Kjerkegaard	D.
405.	Hans Peter Larsen	D.
406.	Peter Larsen	M. d.
407.	Rasmus Kristoffer Mortensen	M. d.
408.	Thorvald Julius Muxoll	M. d.
409.	Lars Peter Nielsen	D.
410.	Peter Nielsen	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
411.	Søren Nielsen	D.
412.	Peter Jakob Petersen	M. d.

1885.

413.	Thomas Andreas Almegaard	M. d.
414.	Erik Laurits Eriksen	M. d.
415.	Ejnar Hvidberg Hansen	M. d.
416.	Hans Peter Erland Hansen	D.
417.	Hans Kristian Jensen	D.
418.	Hans Vilhelm Jensen	M. d.
419.	Harald Viggo Johansen	M. d.
420.	Hans Karl Jørgensen	M. d.
421.	Morten Hans Jørgensen	M. d.
422.	Karl Andreas Larsen	M. d.
423.	Laurits Adam Larsen	U. d.
424.	Mads Peter Larsen	U. d.
425.	Valdemar Daniel Madsen	M. d.
426.	Niels Johan Laurits Manniche	M. d.
427.	John Jørgen Nielsen	M. d.
428.	Niels Peter Nielsen	D.
429.	Johannes Hansen Petersen	M. d.
430.	Peter Petersen	M. d.
431.	Frelle Frellesen Skov	M. d.
432.	Valdemar Ferdinand Wulffsen	M. d.

1886.

433.	Niels Kristian Andersen	D.
434.	Niels Kristian Bahn	D.
435.	Karl Edvard Christensen	M. d.
436.	Herman Vilhelm Funck	M. d.
437.	Anders Kristian Vilhelm Valdemar Hansen . . .	Ej. u.
438.	Jens Peter Jensen	U. d.
439.	Frederik Alfred Lassen	M. d.
440.	Frederik Emil Madsen	D.

Nr.	Navne.	Examins Karakter.
441.	Frederik Ludvig Lundbæk Mathorne	M. d.
442.	Niels Rasmussen Mogensen	U. d.
443.	Niels Peter Nielsen	M. d.
444.	Niels Valsø Marius Nielsen	D.
445.	Nikolaj Peter Kristian Nielsen	U. d.
446.	Hans Frederik Olsen	M. d.
447.	Niels Anders Petersen	D.
448.	Johannes Rohleder	M. d.
449.	Ville Nielsen Skovby	M. d.
450.	Alexander Albert Westergaard	M. d.

1887.

451.	Anders Kristian Andersen	M. d.
452.	Anders Søgaard Andersen	D.
453.	Knud Frederik Kristian Beyerholen	M. d.
454.	Martin Julius Christensen	M. d.
455.	Jens Danielsen	M. d.
456.	Niels Hansen	M. d.
457.	Peter Hansen	M. d.
458.	Jens Peter Jensen	M. d.
459.	Strange Henrik Jes Lange	M. d.
460.	Niels Kristian Larsen	M. d.
461.	Ole Larsen	M. d.
462.	Vilhelm Larsen	M. d.
463.	Frederik Karl Kristian Mortensen	M. d.
464.	Hans Peter Nielsen	M. d.
465.	Jens Peter Nielsen	M. d.
466.	Karl Adolf Nielsen	D.
467.	Kristen Nielsen	M. d.
468.	Johan Frederik Olsen	D.
469.	Ole Olsen	M. d.
470.	Hans Peitersen	D.
471.	Johannes Karl Herman Petersen	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
472.	Kristian Gerhard Petersen	M. d.
473.	Kristian Frederik Vilhelm Karl Ziebe	M. d.

1888.

474.	Otto Vilhelm Engell	D.
475.	Hans Vilhelm Dines Hansen	M. d.
476.	Jens Peter Hedegaard	M. d.
477.	Lars Kristian Jakobsen	M. d.
478.	Hans Peter Nielsen Julius	D.
479.	Johannes Peter Kristen Jørgensen	U. d.
480.	Hans Julius Knudsen	M. d.
481.	Knud Anders Knudsen	M. d.
482.	Peter Frederik Larsen	M. d.
483.	Peder Madsen	D.
484.	Jørgen Peder Matthiassen	M. d.
485.	Adam Berthus Peder Nielsen	M. d.
486.	Frederik Nielsen	U. d.
487.	Jens Otto Vilhelm Pedersen	D.
488.	Jens Peder Pedersen	D.
489.	Karl Vilhelm Roelsen	M. d.

1889.

490.	Karl Oscar Andersen	Ej. u.
491.	Peder Andersen	M. d.
492.	Rasmus Peder Christensen	M. d.
493.	Karl Frederik Alvin Hansen	D.
494.	Laurits Henrik Hansen	D.
495.	Laurits Johannes Marius Vest Hansen	D.
496.	Peter Martin Hansen	D.
497.	Kristian Johan Theodor Høltzer	D.
498.	Karl Kristian Jakobsen	M. d.
499.	Frederik Vilhelm Jensen	D.
500.	Kristen Johansen	D.
501.	Johannes Langkjær	M. d.

Nr.	Navne.	Examens Karakter.
502.	Johannes Theodor Larsen	M. d.
503.	Rasmus Elias Larsen	D.
504.	Theodor Valdemar Mathorne	M. d.
505.	Jens Peter Olsen	U. d.
506.	Jørgen Peter Olsen.....	M. d.
507.	Jens Peder Pedersen	D.
508.	Jakob Vilhelm Pedersen.....	U. d.
509.	Viggo Sehusen	M. d.
510.	Jens Sørensen.....	M. d.
511.	Niels Otto Georg Wamberg	Ej u.
512.	Gustav Winsløv.....	D.
513.	Vilhelm Gustav Zangenberg	M. d.

1890.

514.	Anders Ole Andersen.....	M. d.
515.	Jørgen Andersen.....	D.
516.	Lars Peter Andersen	D.
517.	Ole Karl Andersen.....	M. d.
518.	Jakob Laurits Jakobsen	M. d.
519.	Georg Martin Larsen.....	Ej u.
520.	Kristoffer Nyrop Hemming Larsen.....	D.
521.	Arner Ludvig Valdemar Manniche.....	D.
522.	Valdemar Mortensen.....	M. d.
523.	Hans Kristian Bjelke Petersen	M. d.
524.	Johan Engelbrecht Petersen	M. d.
525.	Kristian Frederik Skjoldager	M. d.
526.	Karl Anker Jens Stjerne	M. d.

Af disse 526 have 24 erholdt Karakteren »Udmærket duelig«, 320 »Meget duelig«, 169 »Duelig«, 13 »Ej uduelig«.

Under Seminariets hundredaarige Bestaaen ere i alt 1427 Seminarister udgaaede herfra.

